

Havenmonitor 2012

De economische betekenis van Nederlandse zeehavens

Januari 2014

Opgesteld voor: Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Opgesteld door: Erasmus Universiteit Rotterdam (RHV)

Onderzoekers

Michiel Nijdam

Larissa van der Lugt

Onno de Jong

Colofon

De Havenmonitor 2012 is een uitgave van Erasmus Universiteit Rotterdam - RHV in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Kijk voor meer informatie op www.eur.nl/rhv

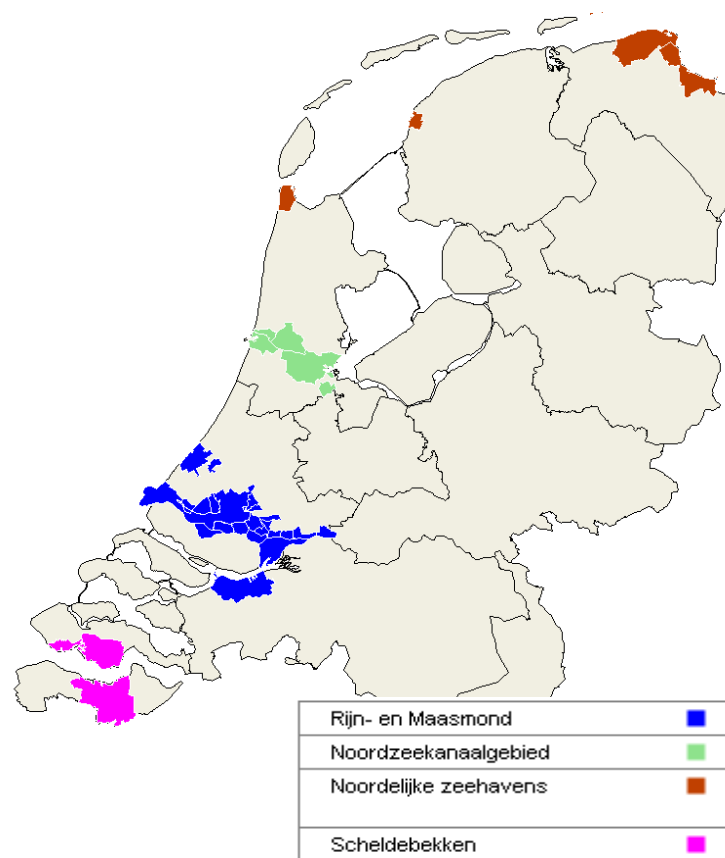
Inhoudsopgave

1	DE NEDERLANDSE ZEEHAVENS	2
2	OVERZICHT ONTWIKKELINGEN	4
2.1	Werkgelegenheid	5
2.2	Toegevoegde waarde	7
2.3	Indirecte effecten	9
2.4	Investerings.....	10
3	ECONOMISCHE BETEKENIS NEDERLANDSE ZEEHAVENS	11
3.1	Aanpassingen in 2012	11
3.2	Haven en Maritieme Monitor	12
3.3	Economische betekenis Nederlandse zeehavens	13
3.4	Economische ontwikkelingen 2002-2012	14
3.5	Economische betekenis per zeehaven	15
3.6	Economische betekenis per sector	18
3.7	Private investeringen in Nederlandse zeehavens	19
4	ECONOMISCHE ONTWIKKELING PER ZEEHAVEN EN SECTOR	21
4.2	Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)	26
4.3	Werkgelegenheid	27
4.4	Toegevoegde Waarde	59
4.5	Bedrijfsvestigingen	91
4.6	Economische indicatoren per zeehaven (indirect)	117
4.7	Private investeringen per zeehavengebied	122
4.8	Publieke investeringen per havengebied	124
5	BIJLAGE 1 GEHANTEERDE DEFINITIES EN ONDERZOEKSMETHODE	129
6	BIJLAGE 2 OVERZICHT ZEEHAVENGERELATEERDE ACTIVITEITEN	147

De Nederlandse Zeehavens

Deze Havenmonitor geeft inzicht in de economische ontwikkeling van de Nederlandse Zeehavens. Figuur 0-1 geeft weer welke gebieden tot de Nederlandse zeehavens worden gerekend. In Tabel 0-1, op de volgende pagina, staat weergegeven welke zeehavens en zeehavengemeenten worden onderscheiden.

Figuur 0-1: Zeehavengebieden in Nederland

Tabel 0-1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ IJmuiden	Velsen/ IJmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaardingen	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden (excl. Dordrecht)	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
					Gorinchem* Hardinxveld- Giessendam* Hendrik-Ido- Ambacht* Nieuw- Lekkerland* Papendrecht* Sliedrecht* Zwijndrecht*	Overig Rijnmond	Albrandswaard Capelle aan den IJssel Krimpen aan den IJssel Lansingerland Ridderkerk Barendrecht		

* Specifieke afbakening op basis van postcode

Overzicht ontwikkelingen

In 2012 hebben de zeehavens een lichte groei laten zien in werkgelegenheid. Het aantal directe arbeidsplaatsen steeg met ruim 2500 ten opzichte van 2011, een stijging van 2%. De toegevoegde waarde in de zeehavens is echter gedaald met €600 miljoen, een daling van 2,6%. Belangrijke oorzaak daarvoor is de afname van de winstgevendheid in de staal- en chemische industrie.

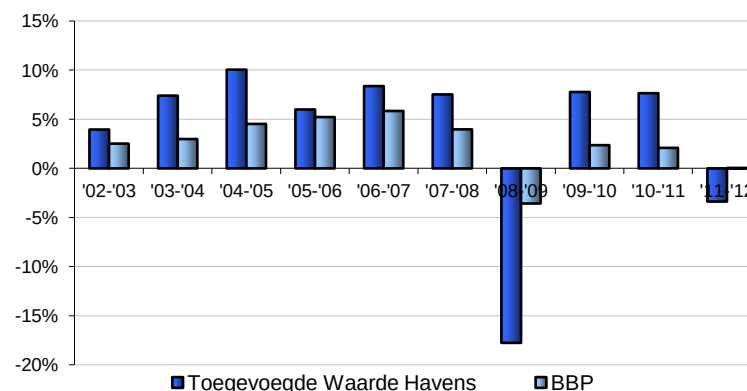
Verhouding met Nederlandse economie

De zeehavens maken een belangrijk deel uit van de Nederlandse economie. De direct en indirect aan de havens gerelateerde werkgelegenheid was 3,3% van het totaal in Nederland. De toegevoegde waarde, in en door de havens gegenereerd, bedroeg €36,2 miljard in 2012. Dat is 6% van het bruto binnenlands product. In 2012 is het aandeel van de havens in de Nederlandse economie gedaald met 0,2 procentpunt ten opzichte van 2011.

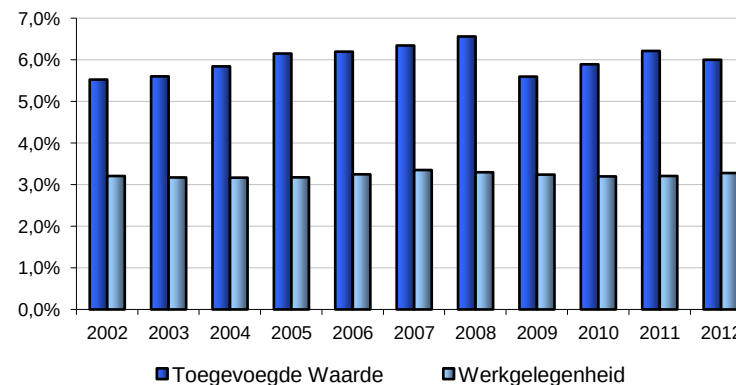
De haven(gerelateerde) bedrijven worden sterker beïnvloed door economische cycli dan de gemiddelde bedrijvigheid in Nederland. Waardoor in tijden van economische groei het aandeel van de zeehavens toeneemt en in economisch mindere tijden het aandeel afneemt.

De werkgelegenheid fluctueert minder dan de toegevoegde waarde. Het aandeel haven(gerelateerde) werkgelegenheid in Nederland is al 10 jaar iets meer dan 3%. In 2012 steeg het aandeel van 3,2% naar 3,3% van de Nederlandse economie.

Procentuele verandering toegevoegde waarde (direct & indirect)

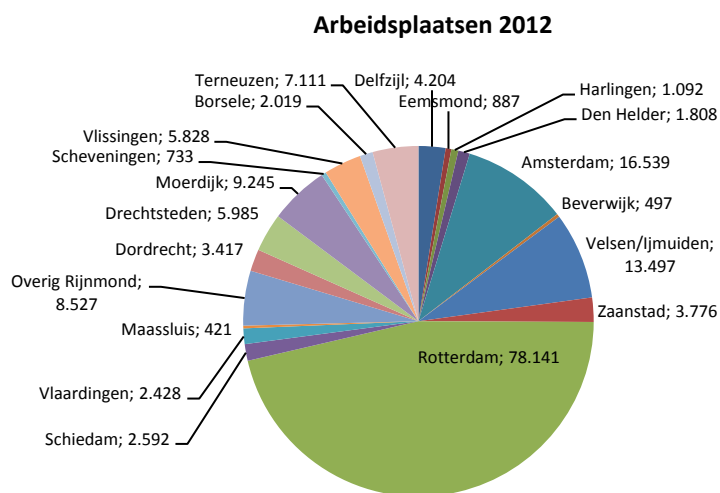
Direct & indirect % van de havens in de NL economie

Werkgelegenheid

De directe werkgelegenheid in de havens wordt gemeten door op bedrijfsniveau het aantal arbeidsplaatsen te meten. Er worden in de Havenmonitor drie verschillende categorieën arbeid meegenomen.

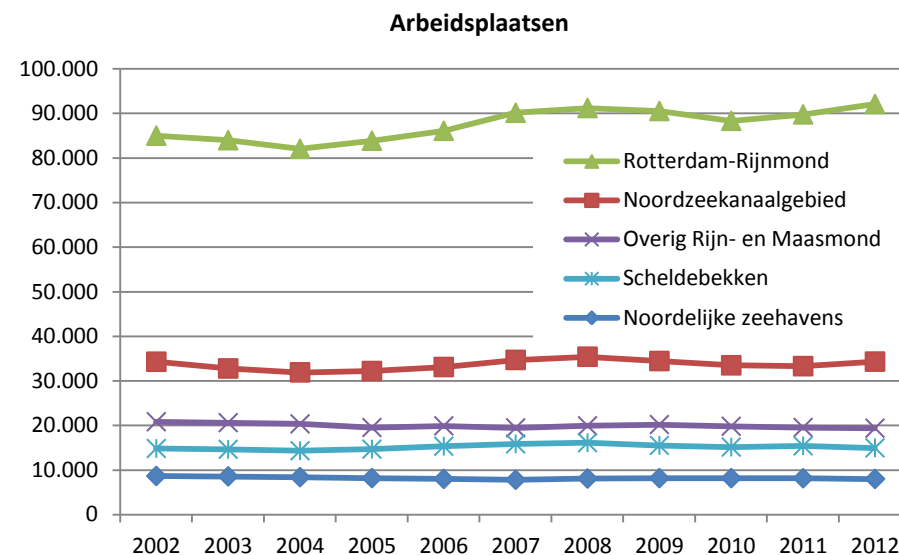
Ten eerste de aan de knooppuntfunctie gerelateerde werkgelegenheid in de haven, zoals de overslag en opslag van goederen en de planning van transport. Ten tweede de arbeid direct gerelateerd aan de zeehavens voor de aan en afvoer van goederen per spoor, binnenvaart, weg en pijpleiding. Ten derde de werkgelegenheid bij bedrijven in productie, handel en dienstverlening die direct aan de zeehaven gerelateerd is en daar gevestigd zijn. Bijvoorbeeld de petrochemische industrie, scheepsbouw en expertisebureaus.

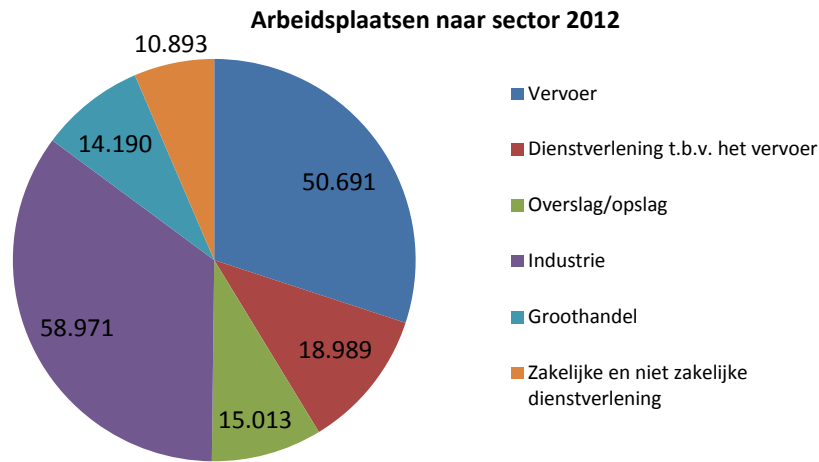
In totaal zijn er 169 duizend arbeidsplaatsen direct verbonden aan de Nederlandse zeehavens. De meeste daarvan zijn te vinden in de regio Rotterdam-Rijnmond, ruim 92 duizend. Het Noordzeekanaalgebied kent

ruim 34 duizend arbeidsplaatsen in de haven. In de Zeeuwse havens zijn 15 duizend arbeidsplaatsen, in Groningen 5 duizend. Van de overige havengebieden zijn Moerdijk en de Drechtsteden goed voor ieder ruim 9 duizend arbeidsplaatsen.

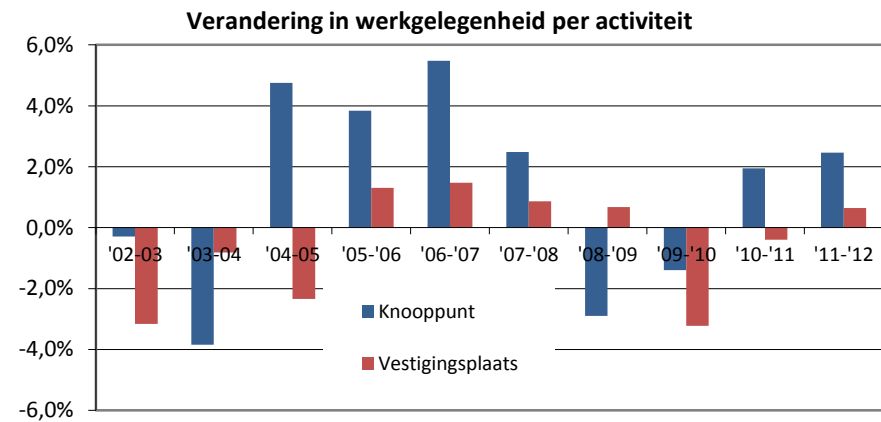
De werkgelegenheid in de Nederlandse zeehavens is toegenomen in 2012. Per saldo zijn er in 2012 2566 arbeidsplaatsen bij gekomen. Rotterdam-Rijnmond was het gebied met de meeste groei in werkgelegenheid, 2329 arbeidsplaatsen. Afname van de werkgelegenheid was er in Zeeland (-456) en Groningen (-168), voornamelijk als gevolg van het beëindigen van bedrijfsactiviteiten. Ook in Moerdijk nam het aantal arbeidsplaatsen af (-269), voornamelijk in de industrie.

In de havens zijn ongeveer evenveel arbeidsplaatsen in de knooppunt functie (vervoer, overslag, opslag) te vinden als in de vestigingsplaats functies (handel, industrie en dienstverlening). De omvangrijkste deelsectoren zijn de industrie met 59 duizend arbeidsplaatsen en vervoer met 51 duizend arbeidsplaatsen.

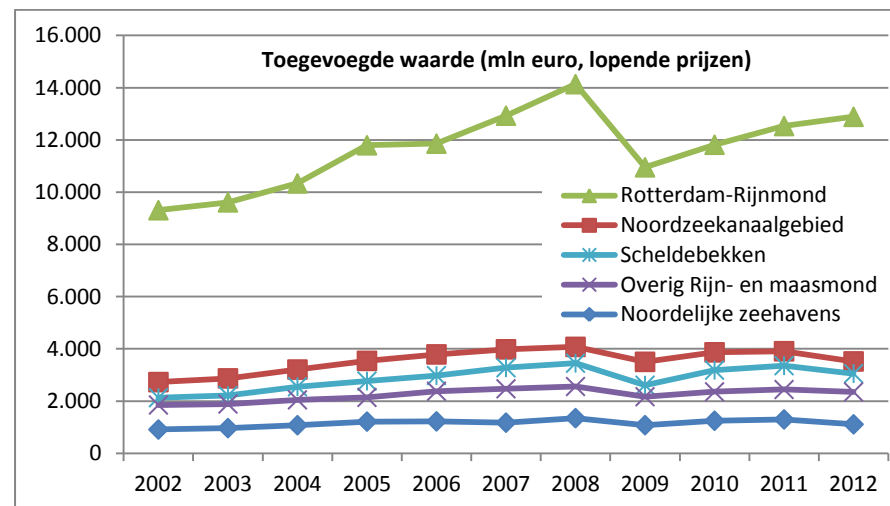
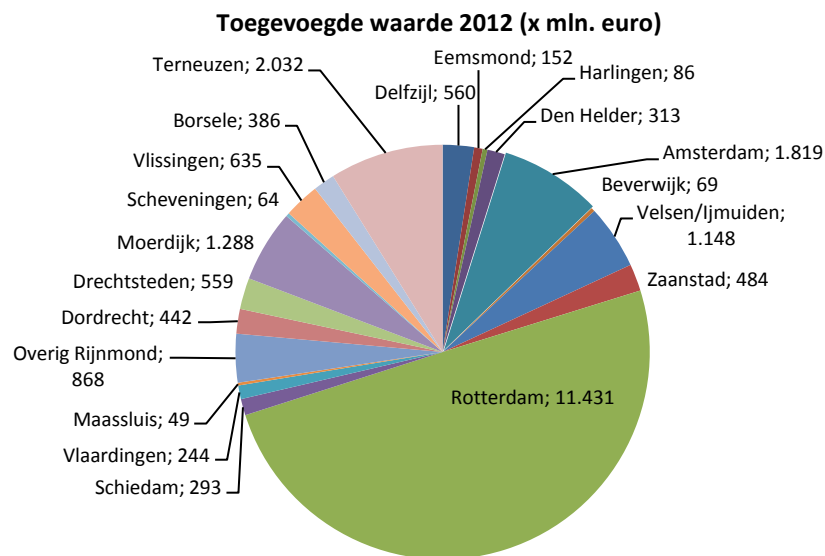

Gekeken naar de ontwikkelingen per sector is te zien dat de werkgelegenheid in de knooppunt-functie van de haven sterker reageert op economische ontwikkelingen dan de vestigingsplaats-functie. Een belangrijke oorzaak hiervan is de flexibele inzet van het wegvervoer. Daardoor is ook te zien dat de afname van de werkgelegenheid na het begin van de economische recessie in eerste instantie in de knooppunt functie plaatsvond en pas later, in 2010, de werkgelegenheid in de industrie afnam.

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde van een activiteit is de optelsom van de vergoeding voor arbeid, kapitaal en ondernemerschap, oftewel lonen, afschrijvingen en winst. Grotendeels komt dat overeen met de verkoop minus de inkoop van een bedrijf, het geeft weer welke waarde een bedrijf door zijn activiteiten toevoegt aan de economie. De toegevoegde waarde die direct door activiteiten in de Nederlandse zeehavens gerealiseerd is bedroeg in 2012 € 22,9 miljard. Dat is € 0,6 miljard minder dan in het jaar daarvoor. De toegevoegde waarde van de Nederlandse havens wordt voor bijna de helft gerealiseerd in Rotterdam. Verder wordt er in Terneuzen, Amsterdam, Velsen en Moerdijk meer dan 1 miljard euro aan toegevoegde waarde gegenereerd in de haven. De meeste Nederlandse zeehavengebieden hebben in 2012 een daling van de toegevoegde waarde laten zien.

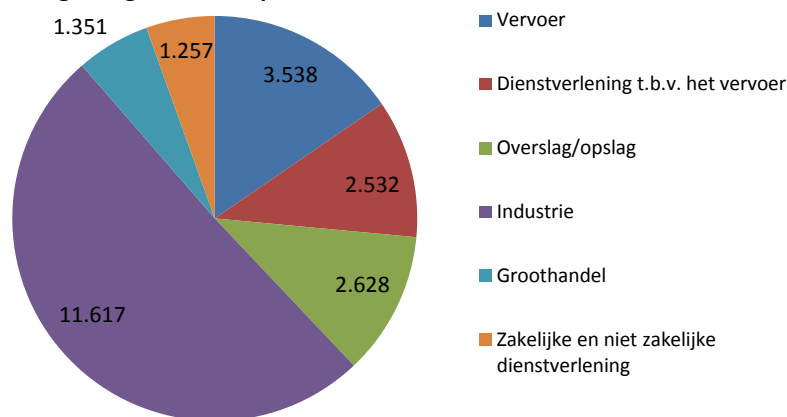
De daling van de toegevoegde waarde is in veel gevallen een gevolg van een afnemende winstgevendheid van de bedrijven in 2012. Vooral in de chemie en de staalindustrie namen de marges af. Daarnaast zijn enkele bedrijven in Delfzijl en Zeeland gestopt. De grootste daling was daardoor ook te zien in Zeeland, Groningen en Velsen. In Rotterdam was daarentegen een toename van de toegevoegde waarde, vooral in overslag/opslag en daaraan gerelateerd vervoer.

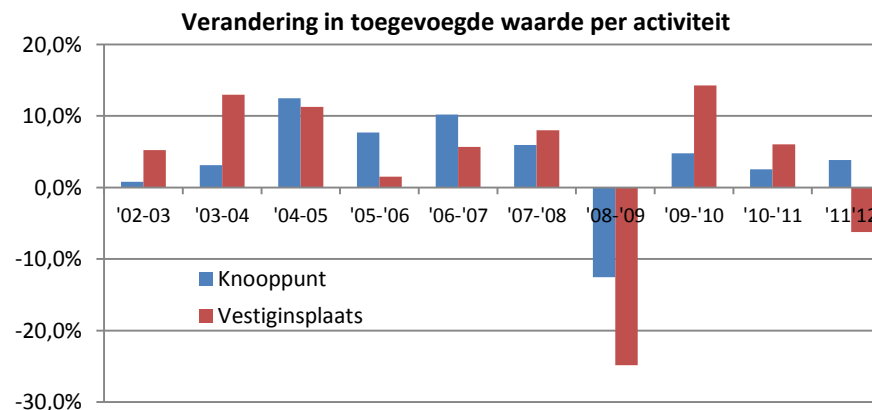
In toegevoegde waarde gemeten bestaat het economisch belang van de havens voor iets meer dan 50% uit industriële activiteiten. Vorig jaar was dat 53%. Bij het transport, dienstverlening aan het vervoer en de op- en overslag is het aandeel in het totaal juist toegenomen. De knooppuntfunctie is in 2012 goed voor 38% van de toegevoegde waarde, ten opzichte van 36% in 2011.

De toegevoegde waarde van de vestigingsplaatsfuncties reageert de afgelopen jaren sterker op de economische ontwikkelingen dan die van de knooppuntfuncties. Met name in de industrie is de toegevoegde waarde in 2009 sterk gedaald en daarna in 2010 en 2011 behoorlijk gestegen om vervolgens in 2012 weer te dalen. Voor het grootste deel wordt dit verklaard door de toe- en afnemende winstgevendheid van de kapitaalintensieve industrie.

Toegevoegde waarde per sector 2012

De knooppuntfunctie laat daarentegen sinds de crisis een gematigde groei zien. De toegevoegde waarde in de knooppuntsectoren wordt meer beïnvloed door volume effecten (meer overslag en transport) dan door prijseffecten (winstgevendheid).

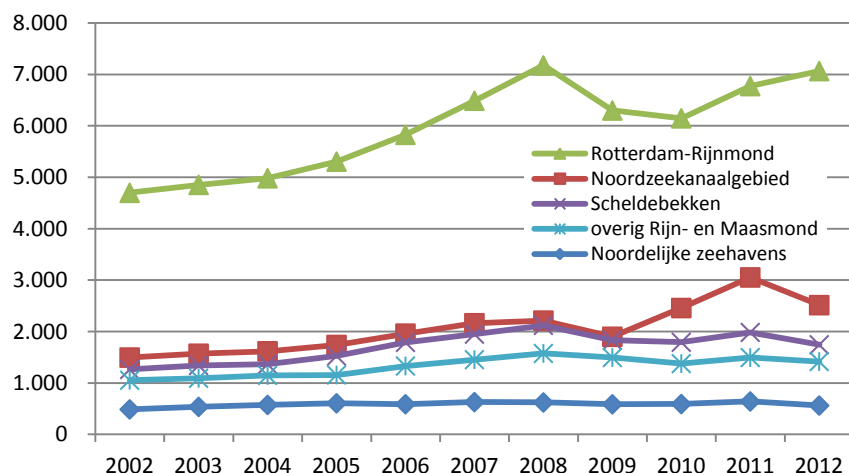

Indirecte effecten

Naast de directe economische effecten in de haven en daar direct aan gerelateerde activiteiten, bestaat er een bredere economische impact in de Nederlandse economie. In de Havenmonitor worden de achterwaartse effecten berekend, alle effecten van de inkopen die havenbedrijven doen in de Nederlandse Economie.

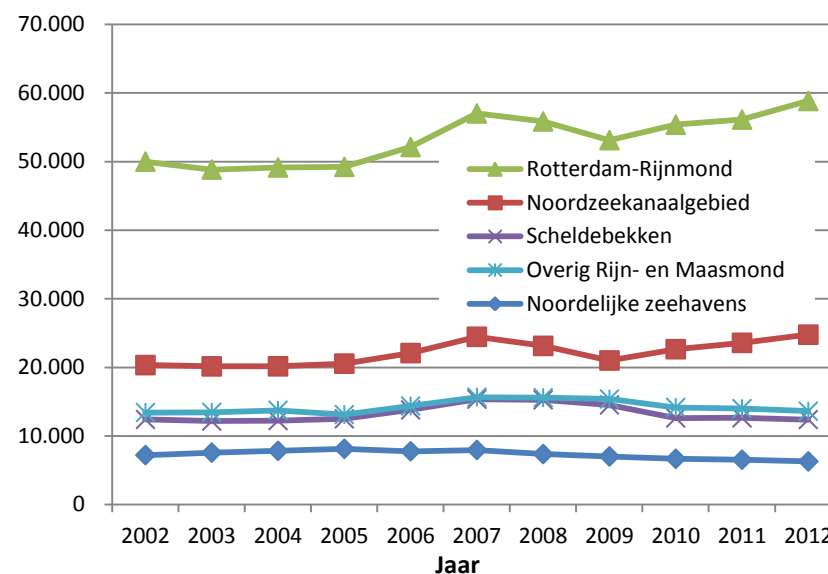
De indirecte toegevoegde waarde volgt een vergelijkbaar patroon met de directe toegevoegde waarde. Hoe meer er geproduceerd wordt, hoe meer er wordt ingekocht. De indirecte toegevoegde waarde gecreëerd door de zeehavens is ruim € 600 miljoen lager in 2012 dan in 2011. De afname in toegevoegde waarde in de staalindustrie en het stoppen van aluminiumproductie in Zeeland zijn daar de voornaamste oorzaken.

Indirecte toegevoegde waarde (mln euro, lopende prijzen)

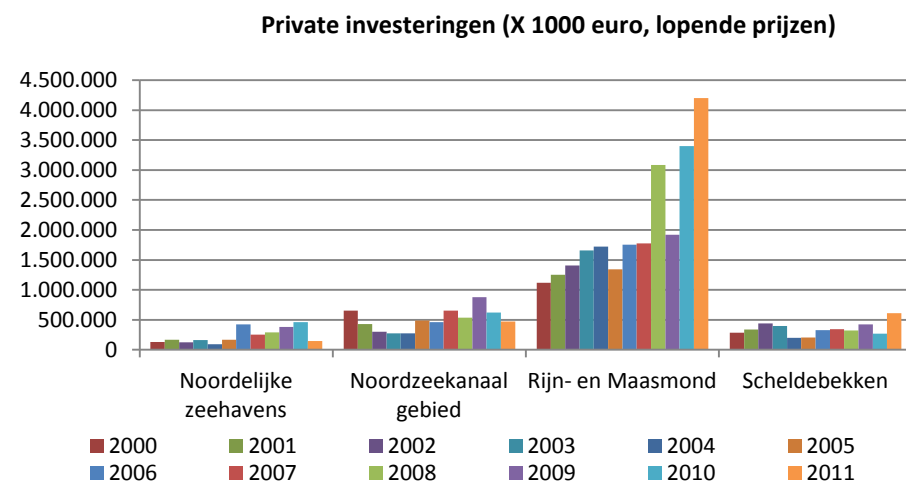
De indirecte werkgelegenheid is met 3000 arbeidsplaatsen gestegen ten opzichte van voorgaand jaar. De stijgende arbeidsplaatsen in vergelijking met een dalende toegevoegde waarde laat zien dat arbeidsproductiviteit in de sectoren waar de haven inkoopt is gedaald. Dit was vooral het geval in de aan de staalindustrie verbonden sectoren.

Indirecte werkgelegenheid (arbeidsplaatsen)

Investerings

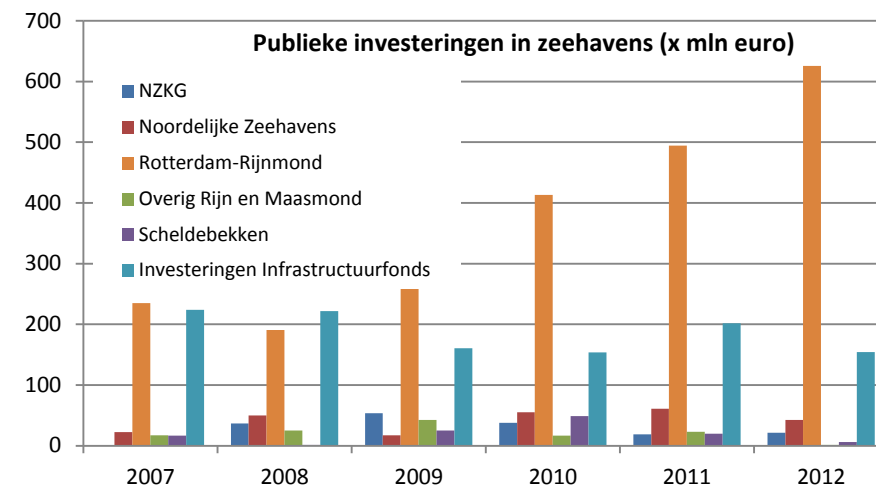
De investeringen in Nederlandse zeehavens worden gedaan door private bedrijven en door nationale en lokale overheden. Het totaal aan private investeringen door bedrijven in de Nederlandse zeehavens bedroeg in 2011 €5,4 miljard¹.

Publieke investeringen

Ook de overheden, zowel nationaal als lokaal doen investeringen in de Nederlandse havengebieden. De meeste van deze investeringen worden gedaan door, of via, de havenbeheerders. In de meeste gevallen gaat het om investeringen in gebouwen en terreinen.

Voor de investeringen door Rotterdam in de Tweede Maasvlakte zijn omvangrijk de afgelopen jaren. Een deel van de investeringen door de Rijksoverheid heeft hier ook mee te maken.

¹ Voor 2012 zijn nog geen volledige cijfers beschikbaar

Economische betekenis Nederlandse zeehavens

In dit en het volgende hoofdstuk wordt gedetailleerd weergegeven hoe de economische betekenis van de Nederlandse zeehavens zich ontwikkeld heeft van 2002 tot en met 2012. Deze berekeningen worden elk jaar uitgevoerd volgens dezelfde methode. Door ontwikkelingen in de verzameling en verkrijgbaarheid van data zijn in de loop der jaren aanpassingen aangebracht in de berekening. Na elke herziening worden de voorgaande jaren herberekend, zodat altijd een consistente tijdreeks ontstaat. Met het verschijnen van een nieuwe Havenmonitor komen eerdere versies te vervallen.

Aanpassingen in 2012

In de Havenmonitor 2012 hebben een aantal aanpassingen plaatsgevonden in de gebruikte methoden. Voor het eerst is de Havenmonitor op detailniveau vergeleken met de Maritieme Monitor. De Havenmonitor en de door Ecorys opgestelde Maritieme monitor zijn met elkaar vergeleken en waar nodig in verhouding met elkaar gebracht door kengetallen en aannames op elkaar af te stemmen. De methodes van beide monitoren zijn niet veranderd.

In de Havenmonitor zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

Categorisering bedrijven: De kantoren van internationale rederijen zijn nu vermeld onder expediteurs en cargadoors. Voorheen werden deze bedrijven in de Havenmonitor onder zeevaart genoemd, terwijl die categorie in de Maritieme Monitor strikt voor Nederlandse rederijen wordt gebruikt.

Toegevoegde waarde: Omdat de berekeningen voor de toegevoegde waarde per werknemer enigszins verschillen tussen de beide monitoren, heeft een vergelijking geleid tot enkele aanpassingen in zowel de Maritieme Monitor als de Havenmonitor.

De toegevoegde waarde per persoon in de overslag verschilde aanzienlijk tussen de monitoren. In de Maritieme Monitor werd deze vergeleken met de algemene sector ‘dienstverlening aan het vervoer’, in de Havenmonitor met ‘dienstverlening aan het vervoer over water’. Tevens werd in de Havenmonitor een correctie gehanteerd voor schaalvoordelen in met name Rotterdam. Nadere bestudering van bedrijfsgegevens heeft gezorgd voor een nauwkeuriger inschatting, waardoor in de Maritieme Monitor de toegevoegde waarde aanzienlijk hoger is geschat en in de Havenmonitor ongeveer 20% naar beneden is bijgesteld.

Voor de activiteiten in opslag geldt een vergelijkbare aanpassing. De toegevoegde waarde in de opslag is ongeveer 5% naar beneden bijgesteld. In de Havenmonitor werd deze hoger geschat dan in de Maritieme Monitor. Reden daarvoor was de aanwezigheid van grotere bedrijven in vooral de tankopslag. Vergelijking van de totalen leidde echter tot de constatering dat de verhouding iets te veel toerekende aan de haven.

De toegevoegde waarde in de scheepsbouw is in de Havenmonitor 15% naar boven bijgesteld. In de Havenmonitor werd de toegevoegde waarde van deze sector gerelateerd aan de sector ‘productie van overige transportmiddelen’, met een relatief lage toegevoegde waarde per persoon. In vergelijking met de totalen voor de scheepsbouw in Nederland van de Maritieme Monitor bleek dit te laag. De Havenmonitor is nu gelijkgesteld met de Maritieme Monitor.

Alle genoemde veranderingen zijn met terugwerkende kracht doorgevoerd, waardoor de trends gelijk blijven en de jaren onderling met elkaar vergelijkbaar zijn.

Haven- en Maritieme Monitor

Als resultaat kunnen beide monitoren nu met elkaar vergeleken worden. Dit geeft een overzicht van welke maritieme activiteiten in de havens plaats vinden en welke in een ander deel van Nederland. Tevens wordt duidelijk welke activiteiten in de haven niet tot de maritieme cluster gerekend worden, maar wel tot de havencluster.

Nevenstaande figuur geeft een overzicht van de verschillende activiteiten en laat zien hoe werkgelegenheid en toegevoegde waarde over de activiteiten verdeeld zijn.

Tabel 0-1: Vergelijking Havenmonitor - Maritieme Monitor
(WP- arbeidsplaatsen, TW- toegevoegde waarde in mln. euro)

	Binnen de havengebieden		Buiten de havengebieden		Totaal Nederland (Maritieme Monitor)	
	WP	TW	WP	TW	WP	TW
Zeevaart	4.056	544	1.644	176	5.700	720
Scheepsbouw	6.260	495	2.990	250	9.250	745
Binnenvaart	8.631	477	4.169	153	12.800	630
Visserij	543	32	1.747	84	2.290	116
Waterbouw	1.589	126	3.776	574	5.365	700
Havens	33.005	4991	5.785	476	38.790	5467

<i>Havengerelateerd vervoer</i>	<i>WP</i>	<i>TW</i>
Spoorvervoer	1.451	92
Wegvervoer	36.503	2.301
Pijpleiding	50	123
<i>Niet maritieme havenactiviteiten</i>	<i>WP</i>	<i>TW</i>
Industrie	50.579	10.965
Handel	14.190	1.351
Dienstverlening	11890	1426
Totaal Havenmonitor	168747	22923

Economische betekenis Nederlandse zeehavens

Tabel 0-2: Zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Nederland in 2012

	Werkgelegenheid (arbeidsjaren)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	123.013
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	45.734
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	168.747
In % van totaal in Nederland	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	115.910
In % van totaal in Nederland	1,3%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	284.657
In % van totaal in Nederland	3,3%
Werkgelegenheid in Nederland	8.682.000

Bron: EUR obv LISA² en CBS data

Tabel 0-3: Zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in Nederland in 2012 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (mrd Euro, lopende prijzen, bruto tegen factorkosten)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	20,0
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	3,0
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	22,9
In % van totaal in Nederland	3,8%
Indirecte toegevoegde waarde	13,3
In % van totaal in Nederland	2,2%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	36,2
In % van totaal in Nederland	6,0%
Bruto binnenlands product	599,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

² Landelijk Informatiesysteem voor Arbeidsplaatsen en Vestigingen

Economische ontwikkelingen 2002-2012

Tabel 0-4: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde werkgelegenheid in 2002-2012

	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Locatiegebonden zeehaven activiteiten	126.386	122.338	121.837	120.331	122.178	123.495	125.228	125.529	121.611	121.591	123.013
Niet-locatiegebonden zeehaven activiteiten	37.201	38.243	35.172	38.111	40.242	44.452	45.509	43.338	43.319	44.590	45.734
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	163.588	160.581	157.008	158.442	162.420	167.947	170.737	168.866	164.930	166.181	168.747
In % van totaal in Nederland	2,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	2,0%	2,0%	2,0%	1,9%	1,9%	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	103.377	102.179	103.101	103.522	110.147	120.455	117.201	111.056	111.481	112.861	115.910
In % van totaal in Nederland	1,2%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%
Totale werkgelegenheid zeehaven activiteiten	266.964	262.759	260.109	261.964	272.567	288.402	287.938	279.922	276.412	279.042	284.657
In % van totaal in Nederland	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,4%	3,3%	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%
Arbeidsplaatsen in Nederland	8.324.000	8.283.000	8.211.000	8.251.000	8.392.000	8.606.000	8.733.000	8.637.000	8.644.000	8.699.000	8.682.000

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-5: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in 2002-2012 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd euro, lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Locatiegebonden zeehaven activiteiten	14,8	15,4	17,2	19,3	19,8	21,1	22,6	17,6	19,7	20,7	19,97
Niet-locatiegebonden zeehaven activiteiten	2,1	2,2	2,0	2,2	2,4	2,8	3,0	2,7	2,8	2,8	2,96
Directe economische betekenis zeehaven	16,9	17,5	19,2	21,5	22,2	23,8	25,6	20,3	22,5	23,5	22,92
In % van totaal in Nederland	3,6%	3,7%	3,9%	4,2%	4,1%	4,2%	4,3%	3,5%	3,8%	3,9%	3,8%
Indirecte economische betekenis	9,0	9,4	9,7	10,3	11,5	12,7	13,7	12,1	12,4	13,9	13,3
In % van totaal in Nederland	1,9%	2,0%	2,0%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%	2,1%	2,1%	2,3%	2,2%
Totale economische betekenis zeehaven	25,9	26,9	28,9	31,8	33,7	36,5	39,3	32,4	34,8	37,5	36,2
In % van totaal in Nederland	5,6%	5,6%	5,9%	6,2%	6,2%	6,4%	6,6%	5,7%	5,9%	6,3%	6,0%
Bruto binnenlands product	465,2	476,9	491,2	513,4	540,2	571,8	594,5	573,2	586,8	599,0	599,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-6: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen in 2002-2012

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal havens	3.094	3.048	3.060	3.026	3.024	3.061	3.042	3.024	2.945	2.920	3.007

Bron: EUR obv LISA

Economische betekenis per zeehaven

Tabel 0-7: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en aantal bedrijfsvestigingen per zeehavengebied en zeehaven in 2012

Zeehavengebieden	Werkgelegenheid		Toegevoegde waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Noordelijke zeehavens	7.991	4,7%	1.111	4,8%	326	10,8%
Delfzijl	4.204	2,5%	560	2,4%	122	4,1%
Eemsmond	887	0,5%	152	0,7%	38	1,3%
Harlingen	1.092	0,6%	86	0,4%	72	2,4%
Den Helder	1.808	1,1%	313	1,4%	94	3,1%
Noordzeekanaalgebied	34.309	20,3%	3.520	15,4%	612	20,4%
Amsterdam	16.539	9,8%	1.819	7,9%	286	9,5%
Beverwijk	497	0,3%	69	0,3%	53	1,8%
Velsen/IJmuiden	13.497	8,0%	1.148	5,0%	163	5,4%
Zaanstad	3.776	2,2%	484	2,1%	110	3,7%
Rijn- en Maasmond	111.489	66,1%	15.239	66,5%	1.885	62,7%
Rotterdam	78.141	46,3%	11.431	49,9%	903	30,0%
Schiedam	2.592	1,5%	293	1,3%	72	2,4%
Vlaardingen	2.428	1,4%	244	1,1%	49	1,6%
Maasluis	421	0,2%	49	0,2%	22	0,7%
Overig Rijnmond	8.527	5,1%	868	3,8%	376	12,5%
Dordrecht	3.417	2,0%	442	1,9%	99	3,3%
Drechtse steden	5.985	3,5%	559	2,4%	85	2,8%
Moerdijk	9.245	5,5%	1.288	5,6%	237	7,9%
Scheveningen	733	0,4%	64	0,3%	42	1,4%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	92.108	54,6%	12.886	56,2%	1.422	47,3%
Scheldebekken	14.958	8,9%	3.054	13,3%	184	6,1%
Vlissingen	5.828	3,5%	635	2,8%	72	2,4%
Borsele	2.019	1,2%	386	1,7%	26	0,9%
Terneuzen	7.111	4,2%	2.032	8,9%	86	2,9%
Totaal	168.747	100%	22.923	100%	3.007	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-8: Indirecte zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde per zeehavengebied en zeehaven in 2012

Zeehavengebieden	Arbeitsplaatsen		Toegevoegde waarde	
	WP	%	mln Euro	%
Noordelijke zeehavens	6.287	5,1%	561	4,2%
Delfzijl	3.305	2,7%	359	2,7%
Eemshaven	691	0,6%	83	0,6%
Harlingen	627	0,5%	48	0,4%
Den Helder	1.664	1,4%	71	0,5%
Noordzeekanaalgebied	24.766	20,3%	2.514	18,9%
Amsterdam	9.456	7,7%	876	6,6%
Beverwijk	401	0,3%	33	0,2%
Velsen/IJmuiden	10.682	8,7%	1.208	9,1%
Zaanstad	4.227	3,5%	398	3,0%
Rijn-Maasmond	78.662	64,4%	8.482	63,8%
Rotterdam	51.387	42,1%	6.415	48,2%
Schiedam	1.598	1,3%	156	1,2%
Vlaardingen	1.073	0,9%	109	0,8%
Maassluis	211	0,2%	22	0,2%
Overig Rijnmond	4.574	3,7%	365	2,7%
Dordrecht	2.856	2,3%	256	1,9%
Drechtsteden	4.268	3,5%	461	3,5%
Moerdijk	6.213	5,1%	667	5,0%
Scheveningen	6.482	5,3%	32	0,2%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	58.843	48,2%	7.066	53,1%
Scheldebekken	12.391	10,1%	1.744	13,1%
Vlissingen	3.214	2,6%	329	2,5%
Borsele	3.021	2,5%	296	2,2%
Terneuzen	6.155	5,0%	1.119	8,4%
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	122.106	100%	13.301	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-9: Totale zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde, per zeehaven in 2012

Zeehavengebieden	WP			TW (mln. euro)		
	Direct	Indirect	Totaal	Direct	Indirect	Totaal
Noordelijke zeehavens	7.991	6.287	14.278	1.111	561	1.672
Delfzijl	4.204	3.305	7.509	560	359	919
Eemshaven	887	691	1.578	152	83	234
Harlingen	1.092	627	1.719	86	48	135
Den Helder	1.808	1.664	3.472	313	71	384
Noordzeekanaalgebied	34.309	24.766	59.076	3.520	2.514	6.034
Amsterdam	16.539	9.456	25.995	1.819	876	2.694
Beverwijk	497	401	899	69	33	102
Velsen/IJmuiden	13.497	10.682	24.179	1.148	1.208	2.356
Zaanstad	3.776	4.227	8.003	484	398	881
Rijn-Maasmond	111.489	78.662	190.151	15.239	8.482	23.721
Rotterdam	78.141	51.387	129.528	11.431	6.415	17.846
Schiedam	2.592	1.598	4.190	293	156	448
Vlaardingen	2.428	1.073	3.501	244	109	353
Maassluis	421	211	632	49	22	72
Overig Rijnmond	8.527	4.574	13.100	868	365	1.233
Dordrecht	3.417	2.856	6.274	442	256	697
Drechtsteden	5.985	4.268	10.253	559	461	1.020
Moerdijk	9.245	6.213	15.458	1.288	667	1.955
Scheveningen	733	6.482	7.214	64	32	96
waarvan Rotterdam-Rijnmond	92.108	58.843	150.952	12.886	7.066	19.952
Scheldebekken	14.958	12.391	27.348	3.054	1.744	4.798
Vlissingen	5.828	3.214	9.042	635	329	965
Borsele	2.019	3.021	5.040	386	296	682
Terneuzen	7.111	6.155	13.266	2.032	1.119	3.151
Totaal	168.747	122.106	290.852	22.923	13.301	36.224

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis per sector

Tabel 0-10: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en bedrijfsvestigingen per sector in 2012

Hoofdsector en Subsector	Werkgelegenheid		Toegevoegde Waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Knooppunt	84.693	50,2%	8.698	37,9%	1.326	44,1%
Vervoer	50.691	30,0%	3.538	15,4%	159	5,3%
Zeevaart	4.056	2,4%	545	2,4%	159	5,3%
Binnenvaart	8.631	5,1%	477	2,1%	nvt	nvt
Wegvervoer	36.504	21,6%	2.301	10,0%	nvt	nvt
Spoorvervoer	1.451	0,9%	92	0,4%	nvt	nvt
Pijpleiding	49	0,0%	123	0,5%	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18.989	11,3%	2.532	11,0%	858	28,5%
Overslag/opslag	15.013	8,9%	2.628	11,5%	301	10,0%
Vestigingsplaats	84.054	49,8%	14.225	62,1%	1.681	55,9%
Industrie	58.971	34,9%	11.617	50,7%	824	27,4%
Voedingsmiddelenindustrie	6.528	3,9%	857	3,7%	104	3,5%
Aardolie industrie	4.394	2,6%	2.165	9,4%	20	0,7%
Chemische industrie	12.989	7,7%	4.904	21,4%	109	3,6%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	18.160	10,8%	1.431	6,2%	214	7,1%
Transportmiddelenindustrie	6.723	4,0%	529	2,3%	185	6,2%
Elektriciteitsproductie	3.296	2,0%	951	4,1%	29	1,0%
Overig	6.881	4,1%	779	3,4%	163	5,4%
Groothandel	14.190	8,4%	1.351	5,9%	624	20,8%
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10.893	6,5%	1.257	5,5%	233	7,7%
					0	
Totaal	168.747	100,0%	22.923	100,0%	3.007	100,0%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Private investeringen in Nederlandse zeehavens

Tabel 0-11 toont het totaal aan private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2011 (gegevens voor 2012 zijn nog niet volledig). Daar waar het CBS de cijfers niet bekend kan maken vanwege haar geheimhoudingsplicht is een x weergegeven. De gearceerde vakken zijn deeltotalen waarin de niet bekende detailcijfers niet zijn opgenomen.

Tabel 0-11: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2011 (x 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederlandse zeehavens	Noordelijke zeehavens	Noordzeekanaal-gebied	Rijn- en Maasmond		Scheldebekken
				Totaal	waarvan Rotterdam-Rijnmond	
Industrie	2.806.005	90.037	134.052	2.086.953	1.942.960	494.963
Voedingsmiddelenindustrie	69.172	5.083	35.174	28.915	X	X
Aardolie industrie	0	0	X	X	X	X
Chemische industrie	278.499	37.209	23.920	217.370	136.402	X
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	31.664	X	X	18.192	11.436	13.473
Transportmiddelenindustrie	14.181	1.655	2.304	6.838	5.468	3.384
Elektriciteitsproductie	2.402	X	2.021	X	X	381
Overig	604.617	36.213	35.517	525.123	487.015	7.764
Groothandel	186.866	4.787	31.655	142.841	44.889	7.583
Transport en distributie	2.285.268	52.942	289.541	1.942.785	1.812.072	X
Zeevaart	797.113	35.757	189.002	572.353	488.694	X
Binnenvaart	58.014	1.138	6.855	42.818	40.202	7.203
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.524.883	16.047	93.684	1.327.614	1.283.176	87.538
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	46.125	691	17.032	28.402	19.045	X
Totaal	5.324.265	148.458	472.279	4.200.982	3.818.966	502.546

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

Tabel 0-12 toont de verhouding tussen de in 2011 gerealiseerde investeringen in materiële vaste activa van ondernemingen actief in zeehavengerelateerde sectoren en de investeringen in deze sectoren in geheel Nederland.

Tabel 0-12: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in Nederland tov het totaal per sector in 2011 (X 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederland totaal	Nederlandse zeehavens	Percentage
Industrie	10.678.749	2.806.005	26%
Voedingsmiddelenindustrie	334.292	69.172	x
Aardolie industrie	534.608	0	x
Chemische industrie	1.424.834	278.499	20%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	310.125	31.664	x
Transportmiddelenindustrie	90.725	14.181	16%
Elektriciteitsproductie	3.739.691	2.402	x
Overig	4.244.475	604.617	14%
Groothandel	821.366	186.866	23%
Transport en distributie	4.374.580	2.285.268	52%
Zeevaart	2.482.266	797.113	32%
Binnenvaart	149.156	58.014	39%
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.743.158	1.524.883	87%
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	298.957	46.125	15%
Totaal	16.173.653	5.324.265	33%

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

Economische ontwikkeling per zeehaven en sector

Tabel 0-1: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per zeehaven in 2002-2012

Zeehavens	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	8.649	8.566	8.387	8.178	7.998	7.803	8.081	8.174	8.171	8.145	7.991
Delfzijl	5.164	5.169	5.040	4.885	4.487	4.301	4.507	4.550	4.396	4.471	4.204
Eemshaven	644	572	602	639	618	656	659	773	862	788	887
Harlingen	902	896	870	860	925	1.075	1.044	1.110	1.187	1.065	1.092
Den Helder	1.939	1.928	1.876	1.794	1.968	1.772	1.872	1.741	1.727	1.821	1.808
Noordzeekanaalgebied	34.283	32.772	31.899	32.194	33.100	34.687	35.405	34.446	33.488	33.293	34.309
Amsterdam	15.452	14.670	14.487	14.632	15.905	16.942	17.751	17.150	16.295	16.244	16.539
Beverwijk	598	575	589	647	616	635	651	556	498	494	497
Velsen/IJmuiden	14.717	14.073	13.383	13.604	13.305	13.457	13.385	13.187	13.149	12.933	13.497
Zaanstad	3.516	3.454	3.441	3.312	3.275	3.652	3.618	3.553	3.546	3.622	3.776
Rijn- en Maasmond	105.827	104.608	102.401	103.398	105.995	109.599	111.129	110.732	108.134	109.329	111.489
Rotterdam	72.367	72.439	70.945	72.358	74.376	76.276	77.201	76.169	74.583	76.094	78.141
Schiedam	2.607	2.528	2.591	2.916	2.826	2.902	2.668	2.626	2.560	2.550	2.592
Vlaardingen	1.690	1.667	1.559	1.693	1.599	2.692	2.582	2.477	2.778	2.367	2.428
Maassluis	461	401	396	405	415	419	423	457	417	417	421
Overig Rijnmond	7.878	6.956	6.562	6.499	6.871	7.858	8.332	8.811	7.993	8.352	8.527
Dordrecht	3.497	3.491	3.469	3.049	3.218	3.389	3.496	3.486	3.303	3.335	3.417
Drechtsteden	6.336	5.921	5.788	5.567	5.577	5.698	5.829	6.001	6.034	5.927	5.985
Moerdijk	9.294	9.297	9.273	9.359	9.592	9.594	9.795	9.942	9.663	9.514	9.245
Scheveningen	1.697	1.910	1.819	1.552	1.521	771	803	763	803	773	733
Rotterdam-Rijnmond	85.002	83.990	82.052	83.871	86.087	90.146	91.205	90.540	88.330	89.779	92.108
Scheldebekken	14.829	14.635	14.321	14.673	15.326	15.858	16.122	15.515	15.138	15.414	14.958
Vlissingen	6.122	6.025	5.775	5.992	6.424	6.863	7.027	6.562	6.273	6.524	5.828
Borsele	1.612	1.574	1.624	1.679	1.734	1.774	1.765	1.712	1.732	1.809	2.019
Terneuzen	7.095	7.036	6.922	7.002	7.168	7.221	7.331	7.241	7.133	7.082	7.111
Totaal Nederland	163.588	160.581	157.008	158.442	162.420	167.947	170.737	168.866	164.930	166.181	168.747

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-2: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per zeehaven in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Zeehavens	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	913	966	1.078	1.216	1.224	1.176	1.349	1.079	1.247	1.299	1.111
Delfzijl	562	599	689	779	681	642	727	580	702	755	560
Eemshond	87	88	92	106	118	145	138	149	166	147	152
Harlingen	60	62	68	74	79	91	90	82	95	83	86
Den Helder	204	216	229	257	345	298	394	269	284	314	313
Noordzeekanaalgebied	2.728	2.870	3.208	3.541	3.788	3.983	4.076	3.504	3.868	3.910	3.520
Amsterdam	1.230	1.258	1.349	1.508	1.702	1.842	1.934	1.644	1.768	1.813	1.819
Beverwijk	53	54	59	73	74	76	92	66	64	68	69
Velsen/IJmuiden	1.168	1.276	1.506	1.656	1.704	1.699	1.641	1.383	1.616	1.579	1.148
Zaanstad	276	282	294	304	309	365	410	410	420	450	484
Rijn- en Maasmond	11.163	11.501	12.386	13.940	14.237	15.404	16.697	13.123	14.176	14.978	15.239
Rotterdam	8.234	8.584	9.375	10.738	10.752	11.595	12.664	9.628	10.440	11.088	11.431
Schiedam	332	344	241	277	280	296	275	265	278	292	293
Vlaardingen	130	125	137	156	157	261	315	229	264	242	244
Maassluis	41	32	33	37	39	45	48	47	47	49	49
Overig Rijnmond	573	527	550	589	632	734	835	785	789	863	868
Dordrecht	348	343	373	398	491	521	590	390	410	445	442
Drechtsteden	488	467	516	550	586	592	623	583	596	599	559
Moerdijk	880	918	998	1.068	1.173	1.280	1.270	1.131	1.280	1.333	1.288
Scheveningen	137	161	162	126	128	80	77	65	72	67	64
waarvan Rotterdam-Rijnmond	9.310	9.612	10.336	11.797	11.860	12.931	14.138	10.953	11.818	12.534	12.886
Scheldebekken	2.132	2.213	2.550	2.767	2.980	3.279	3.450	2.609	3.184	3.358	3.054
Vlissingen	537	540	583	637	714	783	836	693	760	752	635
Borsele	235	258	291	377	385	427	455	323	319	335	386
Terneuzen	1.360	1.415	1.677	1.754	1.881	2.070	2.159	1.594	2.104	2.271	2.032
Totaal NL havens	16.935	17.549	19.222	21.463	22.229	23.841	25.573	20.316	22.475	23.545	22.923

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-3: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per zeehaven in 2002-2012

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	366	375	374	363	360	335	340	349	355	335	326
Delfzijl	126	141	142	143	144	130	138	140	141	133	122
Eemshaven	51	45	43	39	39	38	37	43	48	43	38
Harlingen	69	69	72	67	64	69	67	71	75	67	72
Den Helder	120	120	117	114	113	98	98	95	91	92	94
Noordzeekanaalgebied	676	660	655	672	649	690	681	663	649	624	612
Amsterdam	293	293	296	301	283	320	315	310	297	287	286
Beverwijk	71	65	63	67	65	59	57	54	53	54	53
Velsen/IJmuiden	194	192	187	190	186	194	196	183	181	166	163
Zaanstad	118	110	109	114	115	117	113	116	118	117	110
Rijn- en Maasmond	1.896	1.857	1.870	1.834	1.853	1.865	1.847	1.839	1.754	1.768	1.885
Rotterdam	942	906	901	872	890	886	865	845	817	842	903
Schiedam	78	80	78	77	73	72	76	77	73	71	72
Vlaardingen	56	57	57	60	55	54	51	49	51	45	49
Maassluis	23	22	21	21	22	23	24	23	20	20	22
Overig Rijnmond	364	360	366	368	376	380	375	372	334	348	376
Dordrecht	81	84	85	81	80	86	87	91	97	96	99
Drechtsteden	83	79	87	78	76	75	74	78	81	77	85
Moerdijk	226	231	236	239	242	249	250	265	233	218	237
Scheveningen	43	38	39	38	39	40	45	39	48	51	42
waarvan Rotterdam-Rijnmond	1.463	1.425	1.423	1.398	1.416	1.415	1.391	1.366	1.295	1.326	1.422
Scheldebekken	156	156	161	157	162	171	174	173	187	193	184
Vlissingen	63	64	65	66	68	71	75	73	78	80	72
Borsele	18	19	22	22	22	25	25	24	26	27	26
Terneuzen	75	73	74	69	72	75	74	76	83	86	86
Totaal havens	3.094	3.048	3.060	3.026	3.024	3.061	3.042	3.024	2.945	2.920	3.007

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-4: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	75.110	74.894	72.021	75.443	78.337	82.627	84.678	82.230	81.082	82.662	84.693
Vervoer	43.929	44.612	41.677	44.219	46.012	50.513	50.966	48.721	48.347	49.720	50.691
Zeevaart	5.435	5.853	5.749	5.440	5.180	5.454	4.788	4.699	4.303	4.332	4.056
Binnenvaart	7.338	7.075	7.231	7.433	7.227	7.595	7.814	7.837	8.216	8.583	8.631
Wegvervoer	29.531	30.153	27.340	29.963	32.241	36.178	36.975	34.760	34.238	35.281	36.504
Spoorvervoer	1.553	1.460	1.289	1.318	1.300	1.225	1.336	1.374	1.540	1.473	1.451
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	51	51	49
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	17.048	16.423	16.452	16.406	17.415	17.246	18.473	17.905	17.978	18.269	18.989
Overslag/opslag	14.132	13.860	13.892	14.817	14.910	14.868	15.239	15.604	14.757	14.673	15.013
Vestigingsplaats	88.478	85.686	84.988	82.999	84.083	85.320	86.059	86.637	83.848	83.519	84.054
Industrie	64.594	61.983	60.906	59.030	59.179	59.017	60.129	60.873	59.367	58.897	58.971
Voedingsmiddelenindustrie	6.478	6.311	6.096	6.569	6.523	6.745	6.715	6.596	6.458	6.337	6.528
Aardolie industrie	3.988	3.957	3.950	3.975	3.908	3.926	4.110	4.237	4.329	4.388	4.394
Chemische industrie	15.709	14.992	15.125	14.512	14.729	14.442	14.389	13.793	13.354	13.259	12.989
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20.276	19.239	18.735	18.245	18.186	18.157	18.452	18.856	18.259	18.279	18.160
Transportmiddelenindustrie	7.575	7.347	6.303	5.650	5.851	5.988	6.256	6.968	6.731	6.677	6.723
Elektriciteitsproductie	3.230	3.020	3.655	3.210	3.124	2.835	3.027	3.194	3.193	3.224	3.296
Overig	7.338	7.117	7.042	6.869	6.858	6.924	7.180	7.229	7.043	6.733	6.881
Groothandel	13.545	12.961	13.244	13.298	13.658	14.183	13.926	14.094	14.020	13.820	14.190
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10.339	10.742	10.838	10.671	11.246	12.120	12.005	11.670	10.462	10.803	10.893
Totaal	163.588	160.581	157.008	158.442	162.420	167.947	170.737	168.866	164.930	166.181	168.747

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-5: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde Waarde (in mln euro)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	6.062	6.110	6.300	7.086	7.631	8.411	8.910	7.794	8.168	8.376	8.698
Vervoer	2.862	2.972	2.985	3.286	3.380	3.656	3.766	3.206	3.366	3.420	3.538
Zeevaart	689	785	957	1.085	941	865	748	460	585	554	545
Binnenvaart	380	411	402	399	411	428	520	511	484	470	477
Wegvervoer	1.553	1.597	1.451	1.630	1.851	2.185	2.292	2.037	2.081	2.181	2.301
Spoorvervoer	82	77	68	72	75	74	83	81	94	91	92
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	121	124	123
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.591	1.584	1.689	1.856	2.070	2.214	2.433	2.094	2.337	2.396	2.532
Overslag/opslag	1.610	1.554	1.626	1.944	2.181	2.541	2.712	2.493	2.465	2.560	2.628
Vestigingsplaats	10.873	11.439	12.921	14.377	14.598	15.431	16.663	12.522	14.307	15.168	14.225
Industrie	8.942	9.470	10.831	12.226	12.256	12.882	14.116	10.042	11.807	12.579	11.617
Voedingsmiddelenindustrie	528	542	540	616	600	651	768	781	772	798	857
Aardolie industrie	1.582	1.960	2.284	3.248	2.608	2.765	3.396	1.375	1.447	1.863	2.165
Chemische industrie	3.730	3.769	4.386	4.486	4.784	5.235	5.516	3.640	5.201	5.614	4.904
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.360	1.470	1.797	1.930	1.996	1.904	1.911	1.709	2.030	2.054	1.431
Transportmiddelenindustrie	520	483	456	453	523	523	541	616	542	548	529
Elektriciteitsproductie	655	673	768	840	981	1.053	1.101	1.209	1.078	933	951
Overig	568	574	599	653	764	750	884	712	737	769	779
Groothandel	986	947	1.023	1.103	1.195	1.285	1.236	1.158	1.290	1.350	1.351
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	944	1.022	1.067	1.049	1.147	1.263	1.311	1.322	1.210	1.238	1.257
Totaal	16.935	17.549	19.222	21.463	22.229	23.841	25.573	20.316	22.475	23.545	22.923

Bron: EUR obv LISA

Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)

Binnen de onderzoeksmethode wordt een verband gelegd tussen de SBI-codes die het CBS hanteert en de functionele uitsplitsing naar zeehavengerelateerde activiteiten. Onderstaande Tabel 0-6 verduidelijkt dit verband. Voor een uitgebreide lijst SBI codes zie bijlage 2.

Tabel 0-6: Overzicht SBI-sector-indeling en codering

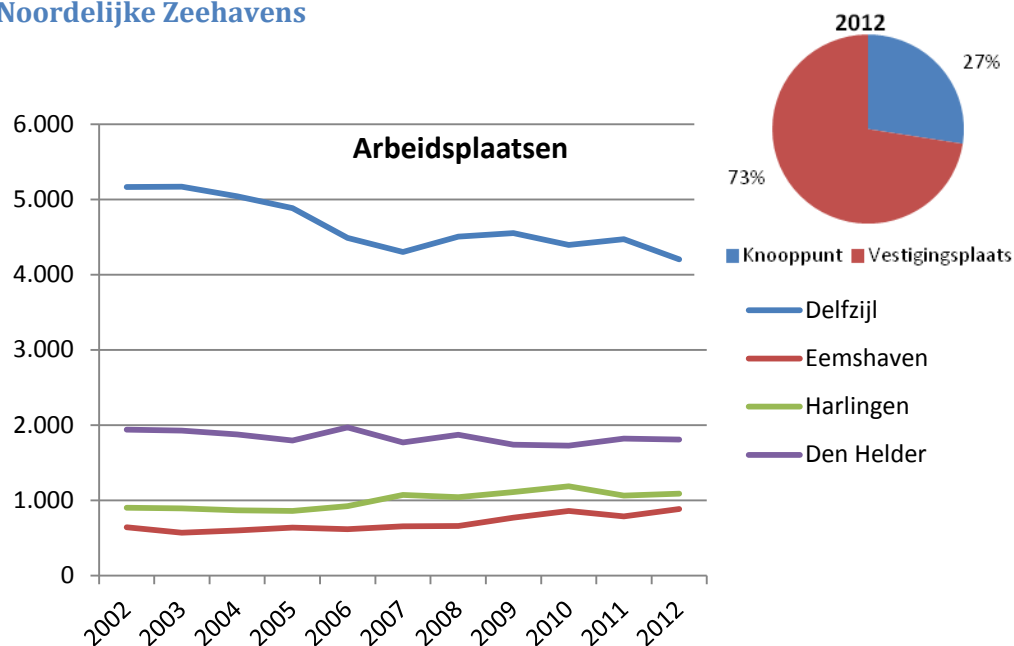
Hoofdsector en Subsector	Code (SBI '08)
Knooppunt	
Vervoer	49 t/m 52
Zeevaart	5010, 5020
Binnenvaart	5030, 5040
Wegvervoer	4941
Spoorvervoer	4920
Pijpleiding	4950
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5222, 5229
Overslag/opslag	5210, 5224
Vestigingsplaats	
Industrie	03 t/m 43
Voedingsmiddelenindustrie	03, 10
Aardolie industrie	19
Chemische industrie	20
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24, 25
Transportmiddelenindustrie	29, 30
Elektriciteitsproductie	35
Overig	06, 08, 09, 16, 17, 23, 26, 28, 38 en 42
Groothandel	45 en 46
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77, 80, 81, 84, 94

Bron: EUR, op basis van CBS gegevens

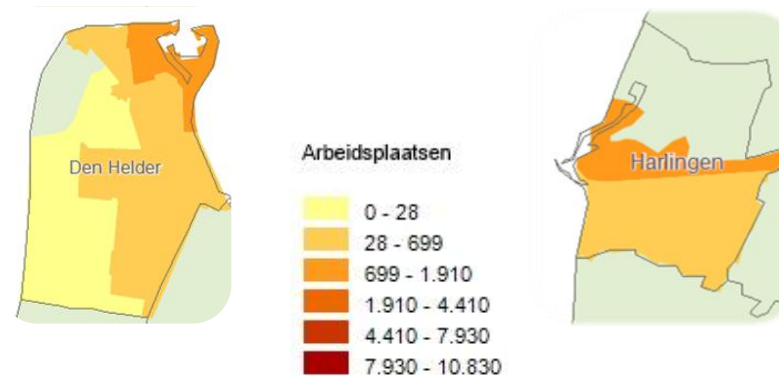
In deze paragraaf wordt voor alle zeehavens aan de hand van bovenstaande sectorale indeling het belang per sector bepaald voor de periode 2002-2012.

Werkgelegenheid

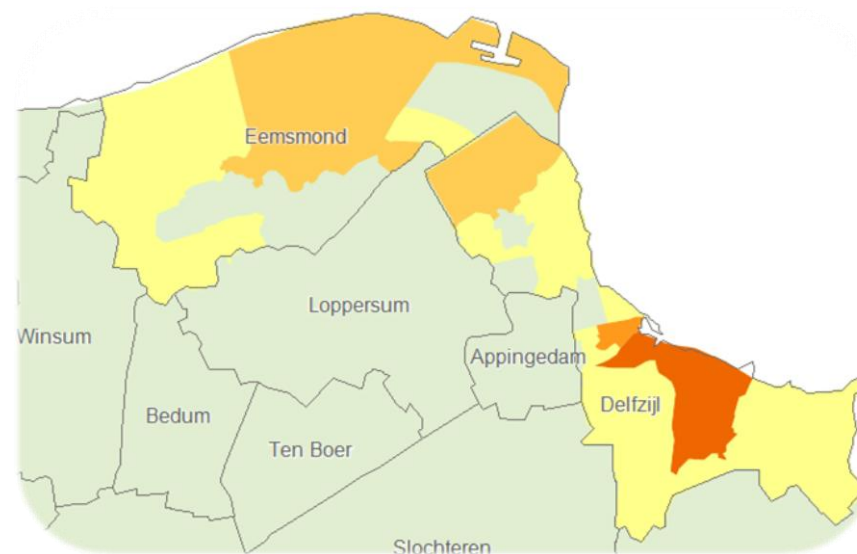
Noordelijke Zeehavens

Figuur 0-1: Werkgelegenheid Noordelijke zeehavens, 2012, arbeidsplaatsen

De Noordelijke zeehavens zijn voor een belangrijk deel locaties voor industrie, scheepvaart en dienstverlening aan off-shore activiteiten. De knooppuntfunctie is relatief minder groot. In de Noordelijke zeehavens is het totaal aan werkgelegenheid afgenomen, er waren in 2012 154 arbeidsplaatsen minder dan in 2011. Afname was er in de chemische industrie, zeevaart en zakelijke dienstverlening. Een toename bij de tussenpersonen in het vrachtvervoer, groothandel, metaalindustrie en productie van hijs- en hefwerktuigen. De afname van werkgelegenheid was voor al in Delfzijl, in zeevaart en chemie. In de Eemshaven heeft een uitbreiding van activiteiten voor meer werk gezorgd. In Harlingen en Den helder is het aantal havengerelateerde arbeidsplaatsen redelijk stabiel gebleven.

Tabel 0-7: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	2.583	2.667	2.640	2.773	2.535	2.306	2.379	2.189	2.307	2.252	2.194
Vervoer	1.908	2.028	2.020	2.038	1.668	1.575	1.554	1.416	1.570	1.408	1.332
Zeevaart	1.357	1.531	1.609	1.522	1.122	986	1.003	964	980	816	707
Binnenvaart	145	147	146	151	152	157	158	162	168	165	187
Wegvervoer	402	346	261	359	389	427	388	285	415	421	432
Spoorvervoer	5	4	4	5	6	5	5	5	6	6	6
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	336	303	268	354	447	377	443	440	433	493	543
Overslag/opslag	339	336	352	381	420	354	382	333	304	351	319
Vestigingsplaats	6.066	5.899	5.747	5.405	5.463	5.497	5.702	5.985	5.864	5.893	5.797
Industrie	4.578	4.392	4.230	4.139	4.085	4.125	4.202	4.463	4.455	4.349	4.324
Voedingsmiddelenindustrie	288	261	256	241	242	260	243	282	284	227	228
Aardolie industrie	54	54	53	58	56	56	61	94	80	83	66
Chemische industrie	1.284	1.253	1.257	1.236	1.157	1.182	1.233	1.243	1.253	1.320	1.070
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.163	1.058	1.040	1.036	977	1.006	1.012	1.083	971	986	1.089
Transportmiddelenindustrie	552	515	456	418	408	416	462	649	708	608	609
Elektriciteitsproductie	157	158	160	148	141	162	151	151	181	184	180
Overig	1.080	1.093	1.008	1.002	1.104	1.043	1.040	961	978	941	1.082
Groothandel	553	573	608	504	518	585	677	677	675	693	742
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	935	934	909	762	860	787	823	845	734	851	731
Totaal	8.649	8.566	8.387	8.178	7.998	7.803	8.081	8.174	8.171	8.145	7.991

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-8: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	1.653	1.737	1.703	1.789	1.367	1.152	1.230	1.138	1.198	1.121	1.052
Vervoer	1.351	1.453	1.419	1.483	1.063	908	932	814	869	763	691
Zeevaart	1.120	1.257	1.274	1.304	893	727	755	696	724	620	544
Binnenvaart	8	7	5	5	6	6	6	6	7	8	8
Wegvervoer	221	186	138	172	162	173	169	110	136	133	137
Spoorvervoer	3	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	138	122	112	109	72	88	119	176	178	167	170
Overslag/opslag	164	162	172	197	232	156	179	148	151	191	191
Vestigingsplaats	3.511	3.432	3.337	3.096	3.120	3.149	3.277	3.412	3.198	3.350	3.152
Industrie	2.772	2.660	2.554	2.520	2.455	2.496	2.578	2.740	2.608	2.685	2.515
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	2	2	0	4	4	4
Aardolie industrie	54	54	53	58	56	56	61	94	80	82	65
Chemische industrie	1.282	1.251	1.230	1.209	1.134	1.158	1.204	1.212	1.250	1.317	1.066
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	870	812	798	804	750	771	779	792	638	699	768
Transportmiddelenindustrie	314	288	230	226	214	221	250	369	371	312	332
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	252	255	243	223	301	288	282	273	265	271	280
Groothandel	299	340	355	245	249	260	272	262	255	273	304
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	440	432	428	331	416	393	427	410	335	392	333
Totaal	5.164	5.169	5.040	4.885	4.487	4.301	4.507	4.550	4.396	4.471	4.204

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-9: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	135	136	142	165	188	211	220	186	219	208	172
Vervoer	30	33	40	60	50	75	85	64	128	115	102
Zeevaart	0	5	16	16	16	15	15	15	17	17	2
Binnenvaart	1	1	1	1	1	5	6	3	3	4	4
Wegvervoer	29	27	22	40	31	53	62	44	105	92	94
Spoorvervoer	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	25	26	24	21	53	39	35	36	34	32	37
Overslag/opslag	80	77	78	84	85	97	100	86	57	61	33
Vestigingsplaats	509	436	460	474	430	445	439	587	643	580	715
Industrie	280	224	238	256	220	267	251	335	390	325	481
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	0	0	0	0	28	37	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	27	27	23	24	26	28	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	61	5	0	0	1	1	1	56	97	57	57
Transportmiddelenindustrie	5	5	5	2	2	0	0	2	0	0	0
Elektriciteitsproductie	157	158	160	148	141	162	151	151	181	184	180
Overig	53	52	44	79	53	80	73	70	75	81	241
Groothandel	129	125	134	126	119	130	139	170	172	176	181
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	100	87	88	92	91	48	49	82	81	79	53
Totaal	644	572	602	639	618	656	659	773	862	788	887

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-10: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeitsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	394	392	369	419	473	509	466	443	486	447	478
Vervoer	335	337	310	357	413	451	405	389	431	389	397
Zeevaart	162	177	180	184	196	228	224	231	222	164	150
Binnenvaart	31	34	35	39	40	41	41	47	53	48	65
Wegvervoer	142	126	95	133	177	181	139	111	156	177	182
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20	17	18	23	23	24	25	24	28	30	55
Overslag/opslag	39	38	41	39	37	34	36	30	27	28	26
Vestigingsplaats	508	504	501	441	452	566	578	667	701	618	614
Industrie	348	344	336	292	297	351	347	430	482	417	412
Voedingsmiddelenindustrie	166	155	147	133	136	152	135	152	141	121	119
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	14	17	16	16	25	23	24	22	24	27
Transportmiddelenindustrie	132	126	126	109	110	128	140	200	248	204	193
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	42	49	46	34	35	46	49	54	71	68	73
Groothandel	57	55	66	71	80	125	141	126	128	115	115
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	103	105	99	78	75	90	90	111	91	86	87
Totaal	902	896	870	860	925	1.075	1.044	1.110	1.187	1.065	1.092

Bron: EUR obv LISA

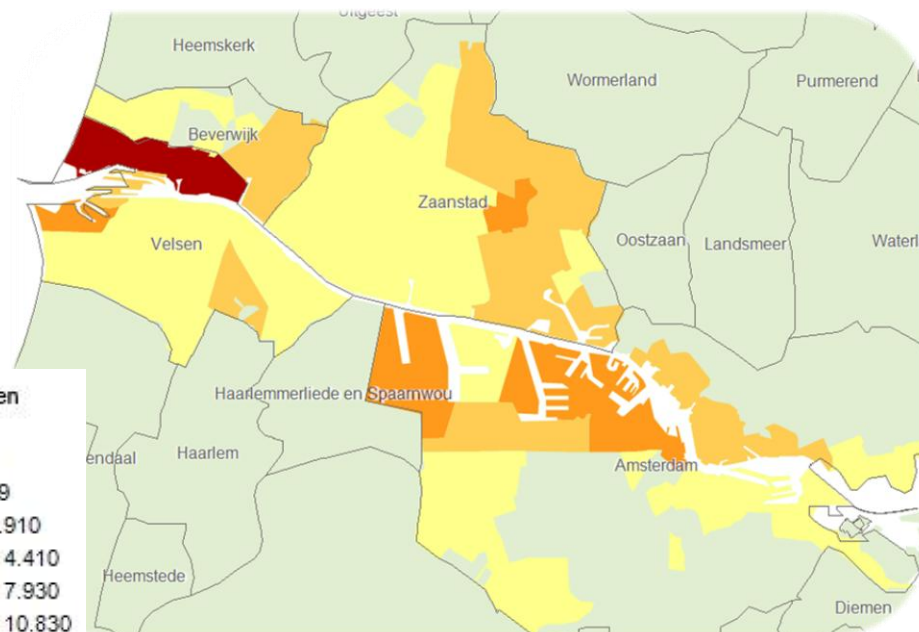
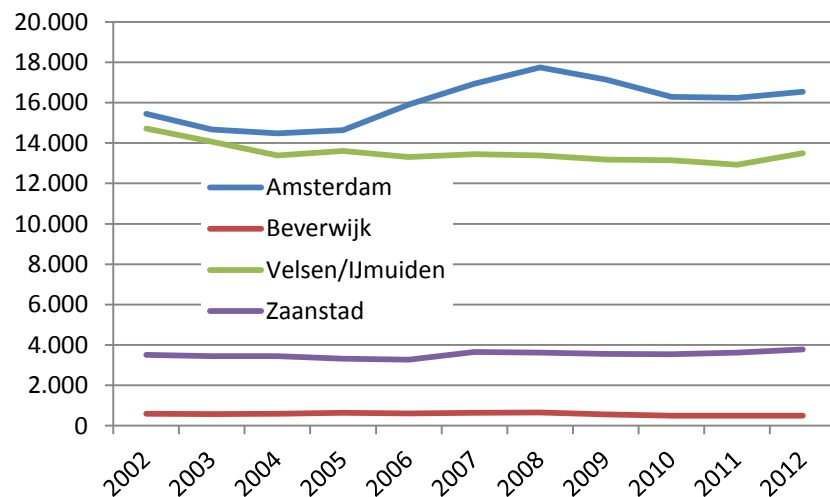
Tabel 0-11: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	401	401	427	400	507	435	464	422	405	476	492
Vervoer	192	204	252	138	142	142	133	149	143	141	142
Zeevaart	75	92	139	18	17	16	9	22	17	15	11
Binnenvaart	105	105	105	106	105	105	105	105	105	105	110
Wegvervoer	11	6	7	14	19	19	17	20	19	19	19
Spoorvervoer	1	0	0	1	1	1	1	2	2	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	153	138	114	201	299	226	264	204	193	264	281
Overslag/opslag	56	59	61	61	66	67	67	69	69	71	69
Vestigingsplaats	1.538	1.527	1.449	1.394	1.461	1.337	1.408	1.319	1.322	1.345	1.316
Industrie	1.178	1.164	1.102	1.071	1.113	1.011	1.026	958	975	922	916
Voedingsmiddelenindustrie	120	104	107	108	106	106	106	102	102	99	102
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	3	3	3	3	4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	224	227	225	216	210	209	209	211	214	206	237
Transportmiddelenindustrie	101	96	95	81	82	67	72	78	89	92	84
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	733	737	675	666	715	629	636	564	567	521	488
Groothandel	68	53	53	62	70	70	125	119	120	129	142
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	292	310	294	261	278	256	257	242	227	294	258
Totaal	1.939	1.928	1.876	1.794	1.968	1.772	1.872	1.741	1.727	1.821	1.808

Bron: EUR obv LISA

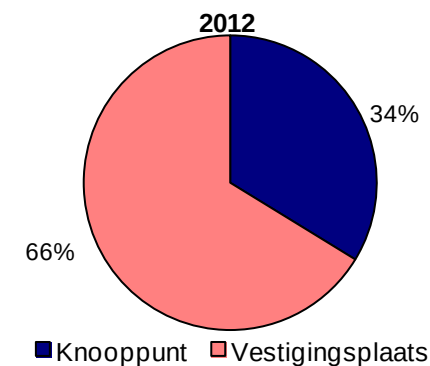
Noordzeekanaalgebied

Figuur 0-2: Werkgelegenheid Noordzeekanaalgebied (2012, arbeidsplaatsen)

In het Noordzeekanaalgebied is veel havengerelateerde werkgelegenheid te vinden in de staalindustrie, voedselindustrie en in de knooppuntfunctie. De knooppuntfunctie vindt vooral in Amsterdam plaats, net als de havengerelateerde zakelijke dienstverlening. Veel voedingsmiddelenindustrie is te vinden in Zaanstad, terwijl Velsen voornamelijk werkgelegenheid in de staalindustrie heeft.

De werkgelegenheid in dit havengebied is met 3% toegenomen tot ruim 34 duizend arbeidsplaatsen. De toename was vooral te zien in de metaalindustrie en de voedingsmiddelenindustrie. Daarnaast zijn ook het wegvervoer, opslag en dienstverlening aan het vervoer toegenomen. In Amsterdam was in alle hoofdsectoren een lichte toename van werkgelegenheid. In Velsen was de grootste toename te zien, in de staalindustrie. Daarnaast nam de dienstverlening aan het vervoer en de groothandel in IJmuiden toe. Zaanstad droeg bij aan de groei in de regio door meer werkgelegenheid in de voedingsmiddelenindustrie. In Beverwijk bleef de werkgelegenheid vrijwel gelijk. De afgelopen 10 jaar is het totaal aantal arbeidsplaatsen gelijk gebleven. Wel is er een verschuiving van werkgelegenheid, een afname in de staal- en chemische industrie en wegvervoer en een toename in de voedingsmiddelenindustrie, zeevaart, groothandel en dienstverlening.

Tabel 0-12: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	11.858	10.853	10.159	10.509	11.164	11.802	12.764	11.806	11.347	11.242	11.474
Vervoer	7.419	6.605	5.955	6.117	6.821	7.674	8.417	7.690	6.848	6.808	6.908
Zeevaart	983	1.074	951	1.005	1.181	1.349	1.269	1.271	1.071	1.215	1.208
Binnenvaart	898	758	797	786	808	907	1.056	1.075	998	1.085	1.088
Wegvervoer	5.387	4.651	4.099	4.221	4.693	5.291	5.937	5.190	4.641	4.379	4.486
Spoorvervoer	151	123	109	106	139	127	155	154	137	130	127
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.114	1.951	1.890	1.826	1.772	1.779	1.868	1.702	1.821	1.886	1.954
Overslag/opslag	2.324	2.297	2.314	2.565	2.571	2.349	2.479	2.414	2.678	2.548	2.612
Vestigingsplaats	22.425	21.919	21.740	21.685	21.936	22.885	22.641	22.640	22.141	22.051	22.835
Industrie	17.563	17.056	16.661	16.703	16.643	16.504	16.368	16.578	16.191	16.223	16.877
Voedingsmiddelenindustrie	2.340	2.283	2.083	2.148	2.250	2.374	2.353	2.361	2.332	2.381	2.605
Aardolie industrie	202	203	200	200	204	198	134	131	179	205	230
Chemische industrie	2.001	1.982	2.088	2.058	1.956	1.888	1.837	1.695	1.568	1.560	1.527
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11.174	10.726	10.399	10.413	10.278	10.113	10.059	10.415	10.354	10.329	10.762
Transportmiddelenindustrie	492	519	478	492	561	488	495	495	437	449	433
Elektriciteitsproductie	348	323	402	402	397	406	425	433	270	260	257
Overig	1.006	1.020	1.011	990	997	1.037	1.065	1.048	1.051	1.039	1.063
Groothandel	2.701	2.693	2.791	2.660	2.681	2.888	2.785	2.836	3.009	2.922	3.037
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2.161	2.170	2.288	2.322	2.612	3.493	3.488	3.226	2.941	2.906	2.921
Totaal	34.283	32.772	31.899	32.194	33.100	34.687	35.405	34.446	33.488	33.293	34.309

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-13: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	9.652	8.902	8.433	8.527	9.315	9.603	10.613	10.262	9.706	9.571	9.736
Vervoer	6.318	5.626	5.136	5.047	5.784	6.380	7.189	6.860	6.046	5.972	6.078
Zeevaart	800	891	764	817	1.029	1.017	1.022	1.025	838	988	1.000
Binnenvaart	652	587	634	561	604	705	781	882	789	816	814
Wegvervoer	4.764	4.066	3.660	3.609	4.053	4.563	5.269	4.823	4.313	4.063	4.162
Spoorvervoer	102	82	78	60	98	95	117	130	107	105	102
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.468	1.382	1.349	1.258	1.256	1.209	1.291	1.208	1.309	1.405	1.408
Overslag/opslag	1.866	1.894	1.948	2.222	2.275	2.014	2.133	2.194	2.351	2.194	2.250
Vestigingsplaats	5.800	5.768	6.054	6.104	6.590	7.339	7.138	6.888	6.589	6.673	6.803
Industrie	3.165	3.073	3.131	3.188	3.326	3.029	2.932	2.849	2.704	2.791	2.856
Voedingsmiddelenindustrie	356	354	216	283	261	243	268	240	273	273	312
Aardolie industrie	159	166	167	167	167	166	102	101	129	157	176
Chemische industrie	1.424	1.388	1.475	1.445	1.455	1.386	1.356	1.319	1.198	1.134	1.122
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	551	547	567	538	580	399	329	335	323	439	434
Transportmiddelenindustrie	217	232	238	239	303	227	237	245	210	229	230
Elektriciteitsproductie	134	109	188	188	183	192	211	215	158	158	158
Overig	324	277	280	328	377	416	429	394	413	401	424
Groothandel	1.131	1.138	1.197	1.130	1.240	1.502	1.377	1.444	1.481	1.506	1.543
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.504	1.557	1.726	1.786	2.024	2.808	2.829	2.595	2.404	2.376	2.404
Totaal	15.452	14.670	14.487	14.632	15.905	16.942	17.751	17.150	16.295	16.244	16.539

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-14: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	115	112	118	142	140	177	186	103	95	95	100
Vervoer	21	23	31	61	59	81	75	32	28	24	24
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	3	4	7	7	5	6	6	5	2	2	2
Wegvervoer	18	19	24	53	53	75	68	26	26	21	22
Spoorvervoer	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	42	41	38	39	39	38	34	33	33	33	38
Overslag/opslag	52	48	49	42	42	58	77	38	34	38	38
Vestigingsplaats	483	463	471	505	476	458	465	453	403	399	397
Industrie	248	238	236	267	237	209	213	205	193	190	188
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	39	33	29	29	33	28	28	30	28	26	33
Chemische industrie	0	0	3	3	3	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	57	51	48	71	55	39	35	25	23	14	14
Transportmiddelenindustrie	6	7	12	14	12	9	8	8	4	4	4
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	146	147	144	150	134	132	141	141	137	145	136
Groothandel	203	193	212	215	208	213	212	195	163	166	169
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	32	32	23	23	31	36	40	53	47	43	40
Totaal	598	575	589	647	616	635	651	556	498	494	497

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-15: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	1.716	1.546	1.411	1.651	1.530	1.732	1.676	1.158	1.145	1.145	1.194
Vervoer	1.008	876	729	956	924	1.074	1.020	664	644	671	673
Zeevaart	169	171	175	174	136	230	146	145	133	129	113
Binnenvaart	221	145	135	197	182	181	254	164	184	233	243
Wegvervoer	569	520	389	539	565	631	583	330	297	286	294
Spoorvervoer	49	40	30	45	41	31	37	24	30	24	24
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	535	514	486	512	462	497	502	421	431	406	455
Overslag/opslag	173	156	196	183	144	161	154	73	70	68	66
Vestigingsplaats	13.001	12.527	11.972	11.953	11.775	11.725	11.709	12.029	12.004	11.788	12.303
Industrie	11.567	11.135	10.639	10.677	10.500	10.508	10.507	10.823	10.711	10.554	11.000
Voedingsmiddelenindustrie	131	131	133	142	149	94	100	120	108	108	107
Aardolie industrie	4	4	4	4	4	4	4	0	22	22	21
Chemische industrie	236	241	244	245	215	241	221	111	118	109	81
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10.383	9.950	9.504	9.571	9.430	9.442	9.453	9.852	9.811	9.683	10.157
Transportmiddelenindustrie	126	125	78	86	87	98	96	91	84	85	80
Elektriciteitsproductie	214	214	214	214	214	214	214	218	112	102	99
Overig	473	470	462	415	401	415	419	431	456	445	455
Groothandel	854	856	838	807	759	716	725	763	843	788	866
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	580	536	495	469	516	501	477	443	450	446	437
Totaal	14.717	14.073	13.383	13.604	13.305	13.457	13.385	13.187	13.149	12.933	13.497

Bron: EUR obv LISA

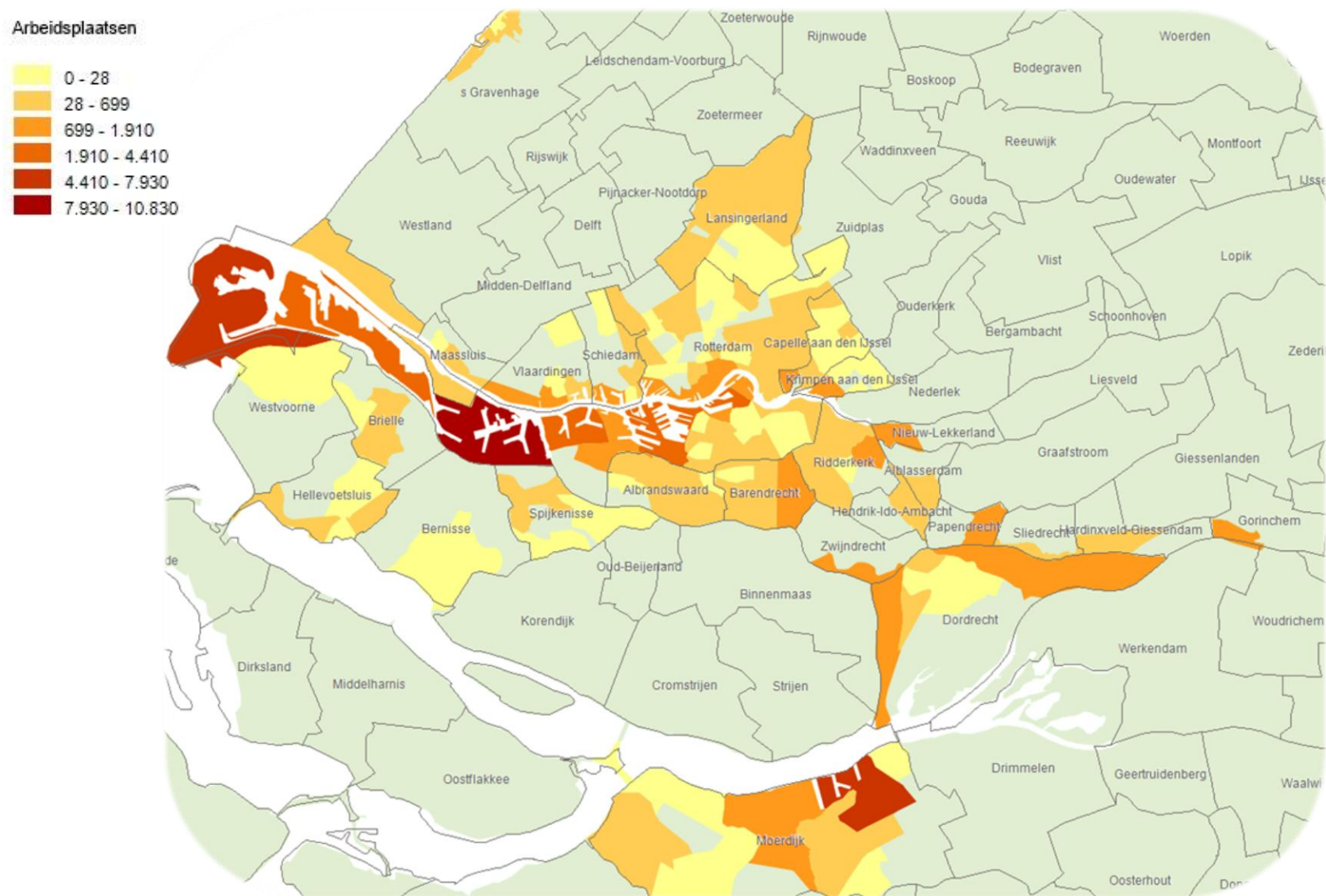
Tabel 0-16: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	375	293	198	189	180	289	289	283	401	431	444
Vervoer	73	80	60	54	55	138	133	134	130	141	133
Zeevaart	14	12	12	14	16	102	101	101	100	98	95
Binnenvaart	22	22	21	20	17	15	16	23	24	34	29
Wegvervoer	37	46	26	20	22	21	16	10	6	8	9
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	69	14	17	17	15	35	41	40	48	42	53
Overslag/opslag	233	199	121	118	110	116	115	109	223	248	258
Vestigingsplaats	3.141	3.161	3.243	3.123	3.095	3.363	3.329	3.270	3.145	3.191	3.332
Industrie	2.583	2.610	2.655	2.571	2.580	2.758	2.716	2.701	2.583	2.688	2.833
Voedingsmiddelenindustrie	1.853	1.798	1.734	1.723	1.840	2.037	1.985	2.001	1.951	2.000	2.186
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	341	353	366	365	283	260	259	264	251	316	323
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	183	178	280	233	213	233	242	203	197	193	157
Transportmiddelenindustrie	143	155	150	153	159	154	154	151	139	131	119
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	63	126	125	97	85	74	76	82	45	48	48
Groothandel	513	506	544	508	474	457	471	434	522	462	459
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	45	45	44	44	41	148	142	135	40	41	40
Totaal	3.516	3.454	3.441	3.312	3.275	3.652	3.618	3.553	3.546	3.622	3.776

Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

Figuur 0-3: Werkgelegenheid in Rijn- en Maasmond, 2012, arbeidsplaatsen

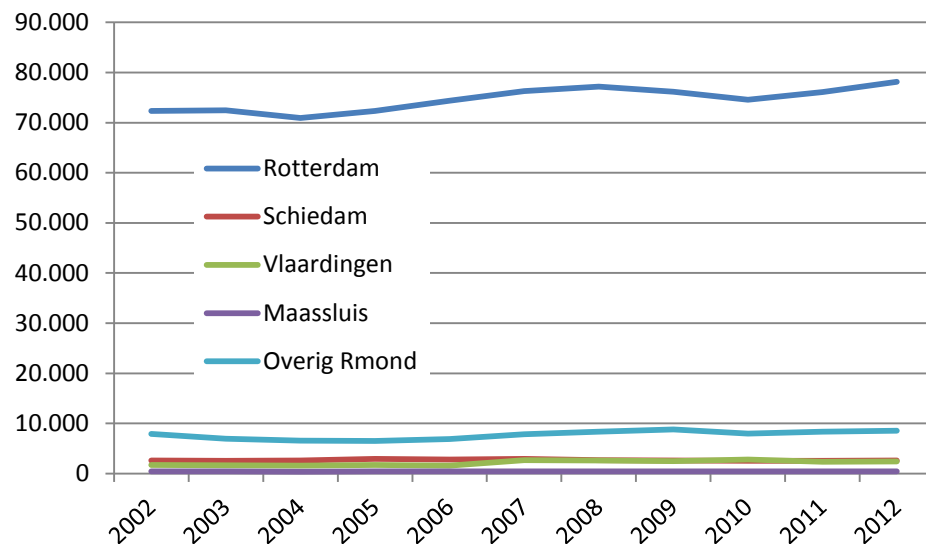
Tabel 0-17: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeitsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	55.454	56.175	54.326	56.878	58.930	62.341	63.168	62.445	61.630	63.191	64.930
Vervoer	31.120	32.478	30.665	32.782	34.122	37.447	37.150	36.140	36.389	37.705	38.659
Zeevaart	3.054	3.209	3.155	2.872	2.822	3.077	2.459	2.379	2.138	2.219	2.070
Binnenvaart	5.678	5.916	6.034	6.177	5.977	6.186	6.259	6.231	6.675	6.940	6.973
Wegvervoer	20.945	21.979	20.257	22.485	24.130	27.055	27.229	26.291	26.159	27.181	28.270
Spoorvervoer	1.370	1.304	1.152	1.183	1.130	1.069	1.151	1.189	1.366	1.314	1.296
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	51	51	49
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13.369	12.958	13.057	12.926	13.573	13.513	14.468	14.177	14.295	14.502	15.081
Overslag/opslag	10.965	10.739	10.604	11.170	11.235	11.381	11.550	12.128	10.946	10.984	11.190
Vestigingsplaats	50.373	48.433	48.075	46.520	47.065	47.258	47.961	48.287	46.504	46.138	46.559
Industrie	33.579	31.900	31.403	29.584	29.635	29.472	30.587	30.932	30.202	29.721	29.707
Voedingsmiddelenindustrie	3.334	3.270	3.232	3.655	3.533	3.599	3.609	3.429	3.334	3.213	3.166
Aardolie industrie	3.377	3.370	3.332	3.342	3.240	3.265	3.508	3.592	3.637	3.670	3.673
Chemische industrie	8.087	7.604	7.621	7.130	7.467	7.294	7.202	6.952	6.707	6.573	6.612
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6.684	6.239	6.083	5.533	5.662	5.747	6.067	6.037	5.567	5.526	5.626
Transportmiddelenindustrie	5.033	4.768	3.920	3.269	3.311	3.512	3.755	4.248	4.296	4.275	4.198
Elektriciteitsproductie	2.102	1.925	2.513	2.113	2.022	1.707	1.891	1.955	2.135	2.176	2.198
Overig	4.962	4.724	4.702	4.542	4.400	4.348	4.555	4.719	4.526	4.288	4.234
Groothandel	10.050	9.464	9.620	9.910	10.230	10.509	10.253	10.363	10.134	9.994	10.203
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6.744	7.069	7.052	7.026	7.200	7.277	7.122	6.992	6.169	6.424	6.649
Totaal	105.827	104.608	102.401	103.398	105.995	109.599	111.129	110.732	108.134	109.329	111.489

Bron: EUR obv LISA

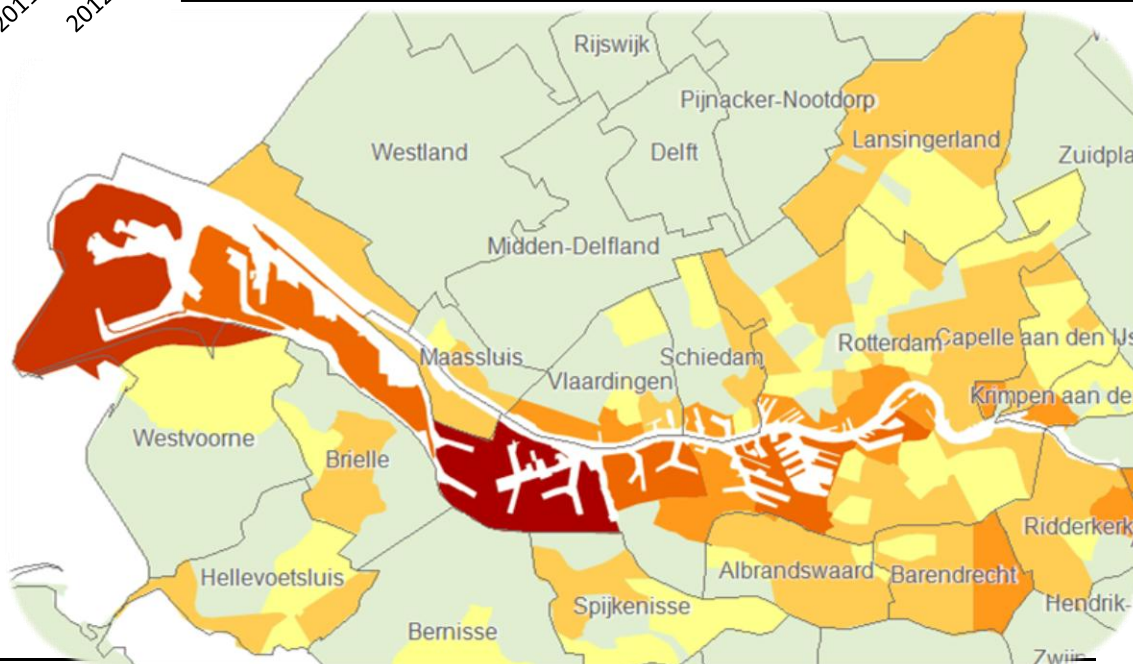
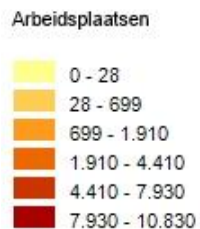
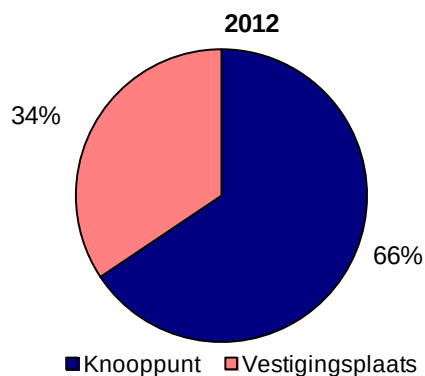
Rotterdam-Rijnmond

Figuur 0-4: Werkgelegenheid in Rotterdam-Rijnmond, 2012, arbeidsplaatsen

De werkgelegenheid in Rijnmond is ongeveer 2/3 – 1/3 verdeeld over de knooppuntfunctie en de industrie/handels functie. De grootste afzonderlijke sector is het wegvervoer, gevolgd door de industrie en de dienstverlening aan het vervoer en op- en overslag.

In Rotterdam-Rijnmond nam de werkgelegenheid met ruim 2300 arbeidsplaatsen toe in 2012 (+2,5%). De grootste toename was in het havengerelateerde wegvervoer van en naar Rotterdam en de dienstverlening aan het vervoer in Rotterdam en overig Rijnmond. Afname van de werkgelegenheid was er in de zeevaartsector. Over de afgelopen 10 jaar nam de werkgelegenheid in de industrie af (-13%) en toe in het vervoer (+27%) en de groothandel (+6%).

Tabel 0-18: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	50.755	51.229	49.540	52.136	54.007	58.234	58.927	58.029	57.201	58.767	60.452
Vervoer	29.438	30.567	28.939	31.280	32.566	36.675	36.209	35.168	35.212	36.509	37.445
Zeevaart	2.773	2.590	2.511	2.576	2.508	2.852	2.173	1.987	1.733	1.821	1.672
Binnenvaart	5.515	5.752	5.885	6.021	5.831	6.137	6.220	6.195	6.590	6.842	6.875
Wegvervoer	19.748	20.888	19.354	21.466	23.062	26.558	26.614	25.748	25.478	26.488	27.558
Spoorvervoer	1.329	1.266	1.121	1.152	1.102	1.068	1.149	1.187	1.361	1.308	1.290
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	51	51	49
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12.290	11.964	12.081	11.938	12.535	12.464	13.484	13.109	13.259	13.375	13.991
Overslag/opslag	9.027	8.698	8.520	8.918	8.906	9.095	9.234	9.752	8.730	8.883	9.016
Vestigingsplaats	34.248	32.761	32.512	31.735	32.080	31.912	32.278	32.512	31.129	31.012	31.657
Industrie	22.260	20.939	20.507	19.368	19.196	18.892	19.709	20.034	19.447	19.205	19.387
Voedingsmiddelenindustrie	2.569	2.544	2.500	2.977	2.847	2.889	2.907	2.698	2.562	2.479	2.480
Aardolie industrie	3.225	3.218	3.165	3.161	3.061	3.080	3.312	3.399	3.419	3.444	3.454
Chemische industrie	5.334	5.028	5.029	4.818	4.927	4.774	4.576	4.572	4.517	4.407	4.534
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.377	3.109	2.858	2.596	2.818	2.856	3.191	3.307	3.018	2.856	2.893
Transportmiddelenindustrie	3.032	2.811	2.087	1.476	1.430	1.591	1.634	1.746	1.673	1.733	1.747
Elektriciteitsproductie	2.044	1.865	2.453	2.032	1.956	1.648	1.832	1.890	2.044	2.085	2.109
Overig	2.679	2.364	2.415	2.308	2.157	2.054	2.257	2.422	2.214	2.201	2.170
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	6.782	6.468	6.713	7.034	7.319	7.455	7.189	7.237	7.048	6.977	7.169
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5.206	5.354	5.292	5.333	5.565	5.565	5.381	5.241	4.635	4.831	5.101
Totaal	85.002	83.990	82.052	83.871	86.087	90.146	91.205	90.540	88.330	89.779	92.108

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-19: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	46.340	47.122	45.422	47.862	49.647	52.682	53.221	52.367	51.218	52.924	54.589
Vervoer	28.846	29.898	28.489	30.711	32.040	34.974	34.641	33.655	33.277	34.927	35.827
Zeevaart	2.563	2.363	2.316	2.346	2.324	2.317	1.735	1.541	1.330	1.408	1.262
Binnenvaart	5.395	5.605	5.775	5.891	5.717	5.926	6.024	5.997	6.338	6.617	6.637
Wegvervoer	19.489	20.597	19.210	21.259	22.839	25.635	25.714	24.917	24.241	25.567	26.612
Spoorvervoer	1.326	1.262	1.119	1.150	1.097	1.036	1.114	1.149	1.318	1.284	1.267
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	51	51	49
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8.955	9.047	9.037	8.936	9.383	9.343	10.013	9.625	9.912	9.799	10.437
Overslag/opslag	8.539	8.177	7.896	8.215	8.224	8.365	8.567	9.087	8.029	8.198	8.325
Vestigingsplaats	26.027	25.317	25.523	24.496	24.729	23.594	23.980	23.802	23.365	23.170	23.552
Industrie	18.136	17.765	18.021	17.052	16.806	15.697	16.190	16.072	16.036	15.848	15.883
Voedingsmiddelenindustrie	2.240	2.243	2.204	2.626	2.598	2.645	2.662	2.462	2.289	2.206	2.159
Aardolie industrie	3.151	3.144	3.161	3.158	3.061	3.080	3.312	3.399	3.419	3.444	3.454
Chemische industrie	5.003	4.779	4.756	4.665	4.793	4.622	4.342	4.229	4.156	4.017	4.175
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.816	1.655	1.431	1.106	1.133	1.201	1.412	1.347	1.351	1.311	1.313
Transportmiddelenindustrie	1.560	1.499	1.489	1.061	1.046	1.160	1.185	1.134	1.079	1.071	1.027
Elektriciteitsproductie	2.009	1.828	2.344	1.883	1.811	1.553	1.744	1.810	2.008	2.050	2.073
Overig	2.357	2.617	2.636	2.553	2.364	1.436	1.533	1.691	1.734	1.749	1.682
Groothandel	3.734	3.397	3.515	3.555	3.771	3.743	3.517	3.568	3.571	3.530	3.645
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4.157	4.155	3.987	3.889	4.152	4.154	4.273	4.162	3.758	3.792	4.024
Totaal	72.367	72.439	70.945	72.358	74.376	76.276	77.201	76.169	74.583	76.094	78.141

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-20: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	275	208	173	145	157	154	215	219	200	216	258
Vervoer	35	53	25	18	12	11	10	21	49	52	54
Zeevaart	4	3	3	3	2	2	2	2	6	4	5
Binnenvaart	10	17	8	7	5	5	4	8	8	10	10
Wegvervoer	20	32	13	8	4	4	3	12	34	38	39
Spoorvervoer	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	230	144	138	117	135	133	196	188	144	157	191
Overslag/opslag	10	11	10	10	10	10	9	10	7	7	13
Vestigingsplaats	2.332	2.320	2.418	2.771	2.669	2.748	2.454	2.407	2.360	2.334	2.334
Industrie	1.248	1.162	1.123	1.062	1.093	1.149	1.242	1.284	1.221	1.171	1.181
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	72	72	71	71	71	130	130	130
Aardolie industrie	74	74	4	3	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	86	86	86	0	0	0	0	20	34	27	25
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	335	349	365	345	325	330	348	376	334	298	328
Transportmiddelenindustrie	351	291	289	246	277	305	292	288	270	292	251
Elektriciteitsproductie	35	37	59	59	59	62	50	43	0	0	0
Overig	367	325	320	337	360	381	481	486	453	424	447
Groothandel	488	472	494	765	628	663	576	554	550	530	524
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	596	686	801	944	948	936	636	569	589	633	629
Totaal	2.607	2.528	2.591	2.916	2.826	2.902	2.668	2.626	2.560	2.550	2.592

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-21: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	549	592	436	630	673	1.728	1.531	1.491	1.928	1.569	1.578
Vervoer	295	333	171	252	268	1.340	1.306	1.253	1.666	1.318	1.342
Zeevaart	0	0	0	0	0	250	251	268	240	260	260
Binnenvaart	55	70	39	52	45	139	124	129	181	152	152
Wegvervoer	239	259	131	199	219	919	897	819	1.203	883	907
Spoorvervoer	1	3	2	2	5	32	34	38	42	23	23
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	54	69	61	65	78	57	50	55	58	57	66
Overslag/opslag	200	190	204	313	327	331	175	183	204	194	170
Vestigingsplaats	1.141	1.075	1.123	1.063	926	964	1.051	986	850	798	851
Industrie	919	863	912	840	695	709	825	761	582	569	630
Voedingsmiddelenindustrie	187	189	186	176	78	77	76	72	62	60	61
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	60	7	57	57	56	55	121	56	53	53	67
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	438	438	456	453	477	500	553	555	417	412	455
Transportmiddelenindustrie	174	169	164	91	23	23	20	21	19	13	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	15	14	10	10	8	4	3	3
Overig	60	60	49	48	47	44	45	49	27	28	28
Groothandel	187	173	174	184	193	219	188	167	207	168	161
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	35	39	37	39	38	36	38	58	61	61	60
Totaal	1.690	1.667	1.559	1.693	1.599	2.692	2.582	2.477	2.778	2.367	2.428

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-22: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	210	155	157	162	156	163	172	174	185	207	171
Vervoer	34	35	35	35	33	33	33	27	29	28	28
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	34	35	35	35	33	33	33	27	29	28	28
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	176	120	122	127	123	130	139	147	156	179	143
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	251	246	239	243	259	256	251	283	232	210	250
Industrie	146	134	133	134	135	162	158	197	170	151	182
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	118	104	103	103	103	116	113	115	124	103	123
Transportmiddelenindustrie	4	2	2	2	2	11	10	47	46	48	46
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	24	28	28	29	30	35	35	35	0	0	13
Groothandel	42	41	35	37	36	28	25	24	24	22	30
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	63	71	71	72	88	66	68	62	38	37	38
Totaal	461	401	396	405	415	419	423	457	417	417	421

Bron: EUR obv LISA

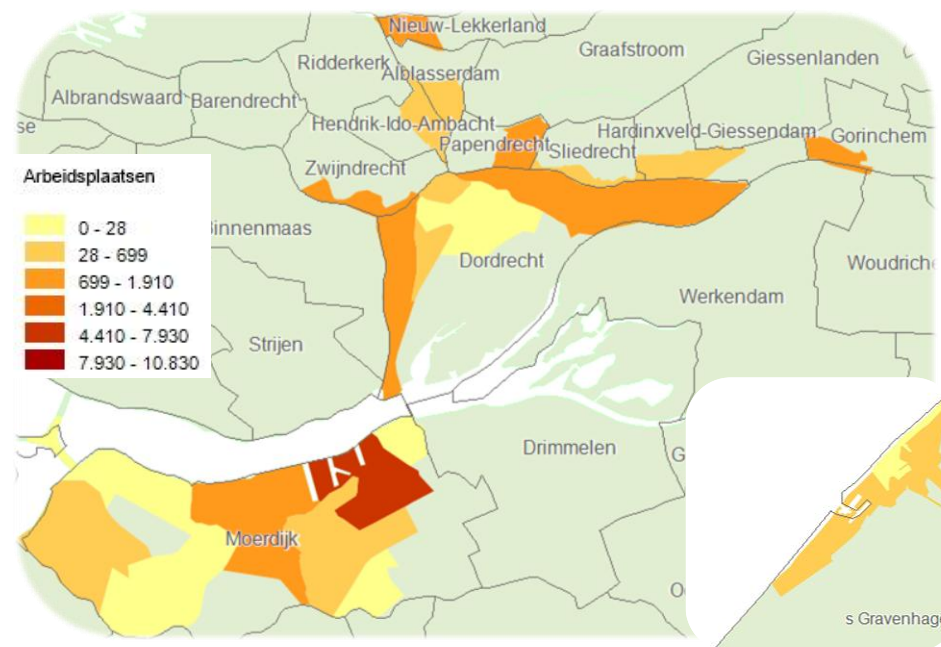
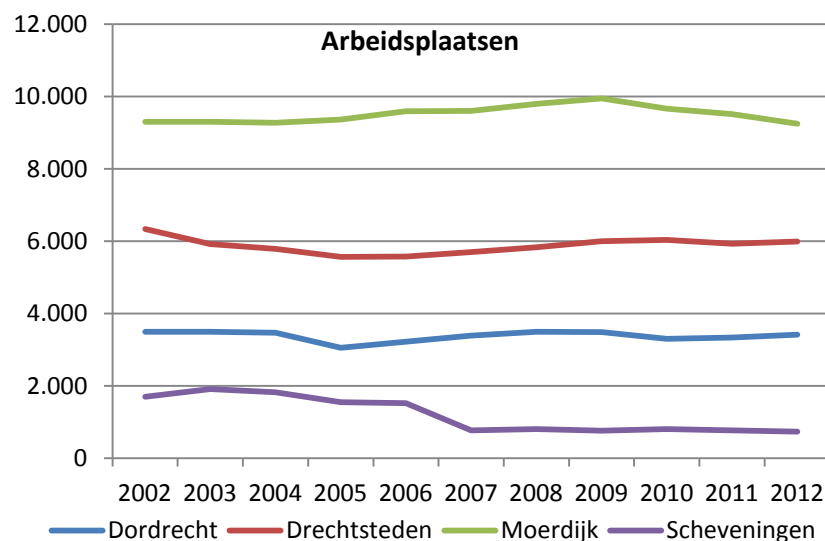
Tabel 0-23: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	3.381	3.153	3.353	3.337	3.374	3.508	3.789	3.777	3.670	3.851	3.856
Vervoer	228	249	220	264	213	318	220	211	191	184	194
Zeevaart	206	224	192	227	182	283	185	176	157	149	145
Binnenvaart	22	25	28	37	31	35	35	35	34	35	49
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.875	2.584	2.723	2.693	2.816	2.801	3.086	3.094	2.989	3.183	3.154
Overslag/opslag	278	320	410	380	345	389	483	472	490	484	508
Vestigingsplaats	4.497	3.803	3.209	3.162	3.497	4.350	4.543	5.034	4.323	4.501	4.671
Industrie	1.811	1.015	318	280	467	1.175	1.294	1.720	1.438	1.466	1.511
Voedingsmiddelenindustrie	142	112	110	103	99	96	98	93	81	83	130
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	185	156	130	96	78	97	113	267	274	310	267
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	670	563	503	589	780	709	765	914	792	732	674
Transportmiddelenindustrie	943	850	143	76	82	92	127	256	259	309	407
Elektriciteitsproductie	0	0	50	75	72	23	28	29	32	32	33
Overig	-129	-666	-618	-659	-644	158	163	161	0	0	0
Groothandel	2.331	2.385	2.495	2.493	2.691	2.802	2.883	2.924	2.696	2.727	2.809
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	355	403	396	389	339	373	366	390	189	308	351
Totaal	7.878	6.956	6.562	6.499	6.871	7.858	8.332	8.811	7.993	8.352	8.527

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

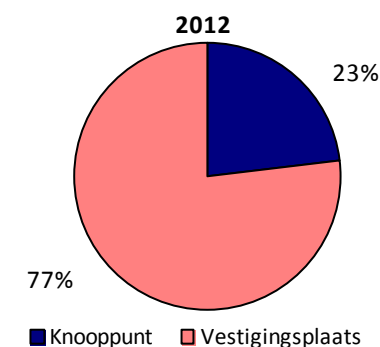
Figuur 0-5: Werkgelegenheid Overig Rijn- en Maasmond, 2012, arbeidsplaatsen

In de Drechtsteden is vooral de scheepsbouw en off-shore industrie aanwezig. De zeehaven Dordrecht heeft de meeste werkgelegenheid in de chemische industrie. In Moerdijk zijn op- en overslag, chemie en metaalproducten industrie de grootste werkgevers. Scheveningen is primair op de visverwerking en logistiek gericht. In het totaal van deze havens is de werkgelegenheid in de industrie licht afgenomen (-1,9%) en in het vervoer licht toegenomen (+1,2%). De totale werkgelegenheid is met 170 arbeidsplaatsen afgenomen (-0,9%).

De Drechtsteden zagen een toename van de werkgelegenheid, voornamelijk in de metaalproductenindustrie en de groothandel. Afname was er in Moerdijk, in 2012 waren er 268 arbeidsplaatsen minder (-2,8%). De afname was voornamelijk in chemie, metaalproducten en groothandel. In Scheveningen nam de werkgelegenheid in de visserij en groothandel af.

De afgelopen 10 jaar hebben de havens een krimp in werkgelegenheid gezien van 7%. De afname was vooral in de industrie, met uitzondering van de scheepsbouw, het vervoer liet een lichte groei zien.

Tabel 0-24: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	4.700	4.946	4.786	4.742	4.923	4.106	4.241	4.417	4.428	4.424	4.478
Vervoer	1.683	1.911	1.726	1.502	1.556	771	941	973	1.176	1.196	1.214
Zeevaart	281	619	644	296	314	225	286	392	405	398	398
Binnenvaart	163	164	149	156	146	48	39	35	85	98	98
Wegvervoer	1.197	1.091	903	1.019	1.068	497	614	543	681	693	712
Spoorvervoer	41	37	31	31	28	1	2	2	5	6	6
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.079	994	976	988	1.038	1.049	984	1.068	1.036	1.127	1.090
Overslag/opslag	1.938	2.041	2.084	2.252	2.329	2.286	2.316	2.376	2.216	2.101	2.174
Vestigingsplaats	16.125	15.672	15.563	14.785	14.985	15.346	15.683	15.775	15.375	15.126	14.902
Industrie	11.319	10.961	10.896	10.216	10.439	10.580	10.878	10.898	10.755	10.516	10.320
Voedingsmiddelenindustrie	765	726	732	678	686	710	702	731	772	734	686
Aardolie industrie	152	152	167	181	179	185	196	193	218	226	219
Chemische industrie	2.753	2.576	2.592	2.312	2.540	2.520	2.626	2.380	2.190	2.166	2.078
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.307	3.130	3.225	2.937	2.844	2.891	2.876	2.730	2.549	2.670	2.733
Transportmiddelenindustrie	2.001	1.957	1.833	1.793	1.881	1.921	2.121	2.502	2.623	2.542	2.451
Elektriciteitsproductie	58	60	60	81	66	59	59	65	91	91	89
Overig	2.283	2.360	2.287	2.234	2.243	2.294	2.298	2.297	2.312	2.087	2.064
								0	0	0	0
Groothandel	3.268	2.996	2.907	2.876	2.911	3.054	3.064	3.126	3.086	3.017	3.034
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.538	1.715	1.760	1.693	1.635	1.712	1.741	1.751	1.534	1.593	1.548
Totaal	20.825	20.618	20.349	19.527	19.908	19.452	19.924	20.192	19.803	19.550	19.380

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-25: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	665	783	763	699	675	750	761	972	998	1.044	1.068
Vervoer	354	345	300	278	219	208	262	416	544	554	557
Zeevaart	160	176	171	157	96	109	159	327	310	302	300
Binnenvaart	42	43	39	36	38	29	22	17	58	68	68
Wegvervoer	148	122	88	83	83	69	79	70	171	179	184
Spoorvervoer	3	3	2	2	2	1	2	1	5	6	6
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	238	264	286	260	283	330	261	303	268	277	259
Overslag/opslag	73	174	177	161	173	212	238	253	186	213	252
	0										
Vestigingsplaats	2.832	2.708	2.706	2.350	2.543	2.639	2.735	2.514	2.305	2.291	2.349
Industrie	2.083	1.943	1.969	1.694	1.925	1.987	2.060	1.847	1.768	1.699	1.648
Voedingsmiddelenindustrie	120	117	117	100	110	183	176	175	180	125	100
Aardolie industrie	95	96	110	115	114	113	117	115	146	149	150
Chemische industrie	1.495	1.337	1.337	1.050	1.224	1.153	1.199	982	864	864	862
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	39	40	37	36	29	33	55	64	74	59	49
Transportmiddelenindustrie	75	72	73	81	82	139	143	162	165	158	149
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	259	281	295	312	366	366	370	349	339	344	338
	0										
Groothandel	476	385	332	306	296	325	347	329	298	355	476
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	273	380	405	350	322	327	328	338	239	237	225
Totaal	3.497	3.491	3.469	3.049	3.218	3.389	3.496	3.486	3.303	3.335	3.417

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-26: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeitsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	55	103	160	80	158	48	47	48	51	37	41
Vervoer	14	63	93	22	101	6	2	2	14	15	15
Zeevaart	1	50	85	13	93	0	0	0	3	3	3
Binnenvaart	13	13	8	9	8	6	2	2	11	12	12
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	12	12	11	16	19	19	20	16	4	8
Overslag/opslag	30	28	55	47	41	23	26	26	21	18	18
	0										
Vestigingsplaats	6.281	5.818	5.628	5.487	5.419	5.650	5.782	5.953	5.983	5.890	5.944
Industrie	5.122	4.845	4.701	4.574	4.489	4.649	4.832	5.018	4.999	4.905	4.994
Voedingsmiddelenindustrie	212	210	208	208	207	202	199	199	254	264	265
Aardolie industrie	57	56	57	66	65	72	75	74	72	74	66
Chemische industrie	251	226	222	220	226	227	226	221	159	94	96
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.869	1.697	1.691	1.666	1.579	1.671	1.651	1.498	1.396	1.425	1.577
Transportmiddelenindustrie	1.854	1.779	1.665	1.621	1.715	1.703	1.897	2.230	2.274	2.226	2.159
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	879	877	858	793	697	774	784	796	844	822	831
	0										
Groothandel	1.108	918	861	858	855	942	888	881	915	924	891
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51	55	66	55	75	59	62	54	69	61	59
Totaal	6.336	5.921	5.788	5.567	5.577	5.698	5.829	6.001	6.034	5.927	5.985

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-27: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	3.093	2.913	2.808	3.114	3.284	3.174	3.286	3.312	3.255	3.213	3.246
Vervoer	451	375	299	371	454	440	551	491	523	530	545
Zeevaart	9	9	4	4	4	4	4	4	0	0	2
Binnenvaart	14	12	10	13	15	13	14	16	16	18	18
Wegvervoer	428	354	284	353	434	423	533	471	507	511	525
Spoorvervoer	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	807	699	659	701	724	686	686	726	724	814	798
Overslag/opslag	1.835	1.839	1.850	2.042	2.106	2.048	2.049	2.095	2.008	1.869	1.903
Vestigingsplaats	6.201	6.384	6.465	6.245	6.308	6.420	6.509	6.630	6.408	6.301	5.999
Industrie	3.683	3.776	3.823	3.584	3.665	3.632	3.670	3.691	3.637	3.559	3.343
Voedingsmiddelenindustrie	19	19	17	16	15	15	15	19	14	17	11
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	4	4	0	3	3
Chemische industrie	1.007	1.013	1.033	1.042	1.090	1.140	1.201	1.177	1.167	1.208	1.120
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.399	1.393	1.497	1.235	1.236	1.187	1.170	1.168	1.079	1.186	1.107
Transportmiddelenindustrie	55	89	82	81	78	77	77	106	157	133	118
Elektriciteitsproductie	58	60	60	81	66	59	59	65	91	91	89
Overig	1.145	1.202	1.134	1.129	1.180	1.154	1.144	1.152	1.129	921	895
Groothandel	1.384	1.399	1.424	1.441	1.466	1.515	1.529	1.617	1.589	1.517	1.457
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.134	1.209	1.218	1.220	1.177	1.273	1.310	1.322	1.182	1.225	1.199
Totaal	9.294	9.297	9.273	9.359	9.592	9.594	9.795	9.942	9.663	9.514	9.245

Bron: EUR obv LISA

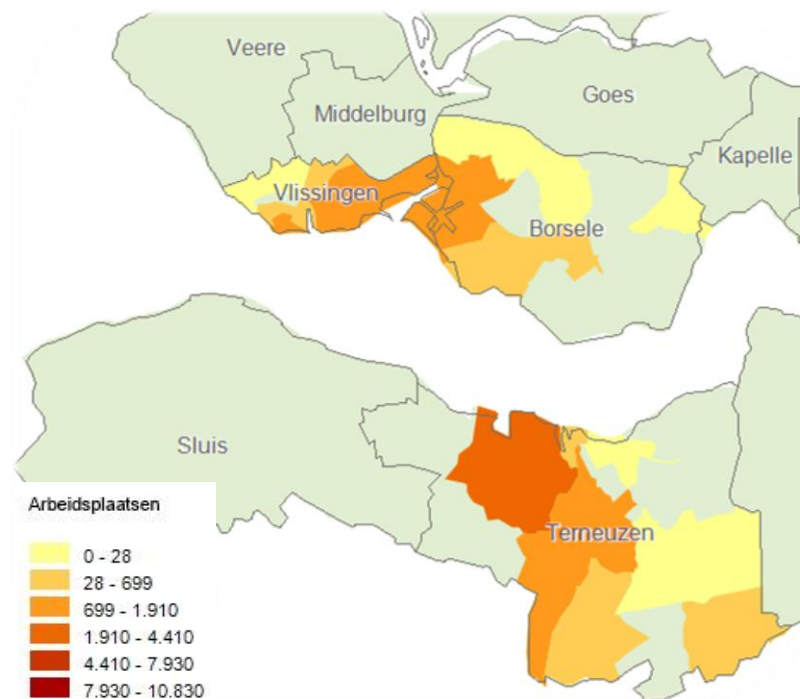
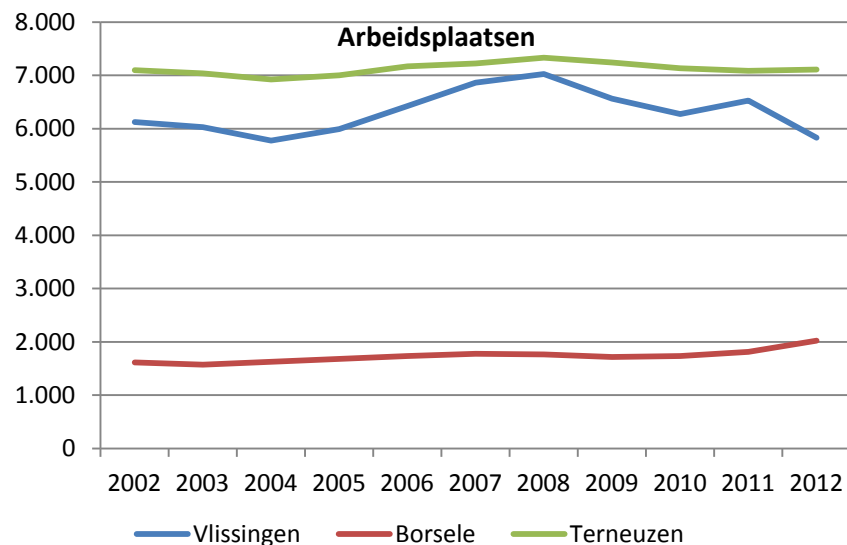
Tabel 0-28: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	886	1.148	1.055	849	806	134	146	85	124	129	123
Vervoer	863	1.129	1.034	831	782	117	125	64	95	96	97
Zeevaart	111	384	384	122	121	112	123	61	92	93	93
Binnenvaart	94	96	91	97	85	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	621	615	531	583	551	5	2	3	3	3	3
Spoorvervoer	38	34	28	29	25	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	23	19	19	16	15	14	18	19	28	32	25
Overslag/opslag	0	0	2	2	9	3	3	2	1	1	1
Vestigingsplaats	811	762	764	703	715	637	657	678	679	644	610
Industrie	431	397	403	364	360	312	316	342	351	353	335
Voedingsmiddelenindustrie	414	380	390	354	354	310	312	338	324	328	310
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	17	17	13	10	6	2	4	4	27	25	25
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	300	294	290	271	294	272	300	299	284	221	210
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	71	71	68	61	53	41	37	44	70	65
Totaal	1.697	1.910	1.819	1.552	1.521	771	803	763	803	773	733

Bron: EUR obv LISA

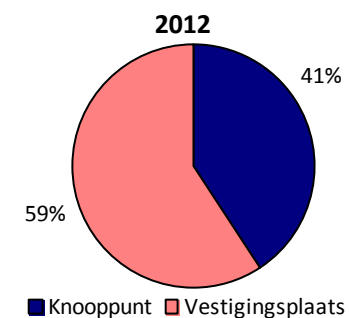
Scheldebekken

Figuur 0-6: Werkgelegenheid Scheldebekken 2012 in arbeidsplaatsen

In de Zeeuwse havens is voornamelijk werkgelegenheid in de chemische industrie, wegvervoer, scheepsbouw en dienstverlening aan het vervoer. De meeste transport en overslag gerelateerde werkgelegenheid is in Vlissingen, ook de scheepsbouw is hier voornamelijk gevestigd. In Terneuzen bepaalt de aanwezigheid van DOW de specialisatie in de chemische industrie. In 2012 zagen de havens een afname van de werkgelegenheid met 457 arbeidsplaatsen (-3%). Een belangrijke factor daarin is de sluiting van de aluminiumfabriek Zalco. Het verlies van arbeidsplaatsen werd enigszins gematigd door groei van de werkgelegenheid in de op- en overslag.

Ten opzichte van 10 jaar geleden is de werkgelegenheid licht toegenomen (+0,9%). Dit is het saldo van afname in de industrie (-811) en een toename in transport en overslag gerelateerde arbeidsplaatsen (+880).

Tabel 0-29: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeitsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	5.215	5.200	4.895	5.284	5.707	6.178	6.367	5.790	5.799	5.977	6.095
Vervoer	3.482	3.501	3.036	3.283	3.400	3.817	3.845	3.475	3.541	3.799	3.792
Zeevaart	41	39	34	41	55	42	57	85	114	82	71
Binnenvaart	617	254	254	320	290	345	341	370	374	394	383
Wegvervoer	2.798	3.178	2.723	2.899	3.029	3.406	3.422	2.995	3.023	3.300	3.315
Spoorvervoer	27	30	24	23	26	24	26	25	30	24	22
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.229	1.211	1.237	1.300	1.623	1.577	1.694	1.586	1.429	1.388	1.411
Overslag/opslag	504	488	622	701	684	784	828	729	829	790	892
Vestigingsplaats	9.614	9.435	9.426	9.389	9.619	9.680	9.755	9.725	9.339	9.437	8.863
Industrie	8.874	8.635	8.612	8.604	8.816	8.916	8.972	8.900	8.519	8.604	8.063
Voedingsmiddelenindustrie	516	497	525	525	498	512	510	524	508	516	529
Aardolie industrie	355	330	365	375	408	407	407	420	433	430	425
Chemische industrie	4.337	4.153	4.159	4.088	4.149	4.078	4.117	3.903	3.826	3.806	3.780
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.255	1.216	1.213	1.263	1.269	1.291	1.314	1.321	1.367	1.438	683
Transportmiddelenindustrie	1.498	1.545	1.449	1.471	1.571	1.572	1.544	1.576	1.290	1.345	1.483
Elektriciteitsproductie	623	614	580	547	564	560	560	655	607	604	661
Overig	290	280	321	335	357	496	520	501	488	465	502
Groothandel	241	231	225	224	229	201	211	218	202	211	208
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	499	569	589	561	574	563	572	607	618	622	592
Totaal	14.829	14.635	14.321	14.673	15.326	15.858	16.122	15.515	15.138	15.414	14.958

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-30: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	2.906	2.775	2.638	2.847	3.221	3.602	3.733	3.116	3.095	3.417	3.443
Vervoer	2.045	1.964	1.722	1.872	2.051	2.387	2.394	1.974	2.019	2.351	2.362
Zeevaart	25	21	11	17	31	17	28	30	65	22	14
Binnenvaart	475	118	122	180	169	209	213	217	211	232	222
Wegvervoer	1.526	1.805	1.574	1.660	1.836	2.145	2.136	1.712	1.725	2.082	2.111
Spoorvervoer	19	20	16	14	15	16	17	15	18	16	15
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	731	732	721	774	990	970	1.053	949	841	870	866
Overslag/opslag	130	79	195	201	180	245	286	193	235	196	215
Vestigingsplaats	3.216	3.250	3.137	3.145	3.203	3.261	3.294	3.446	3.178	3.107	2.385
Industrie	2.972	3.004	2.871	2.867	2.923	2.980	3.012	3.084	2.827	2.771	2.068
Voedingsmiddelenindustrie	25	21	44	44	44	78	79	77	80	73	80
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	786	793	753	712	712	752	754	692	665	595	591
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	974	935	913	952	941	958	979	1.011	1.064	1.068	325
Transportmiddelenindustrie	1.148	1.213	1.117	1.101	1.171	1.122	1.134	1.228	947	961	992
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	4	0	0	4	4	2	6
Overig	39	42	44	58	51	70	66	72	67	72	74
Groothandel	37	35	29	29	27	38	39	56	59	66	69
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	207	211	237	249	253	243	243	306	292	270	248
Totaal	6.122	6.025	5.775	5.992	6.424	6.863	7.027	6.562	6.273	6.524	5.828

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-31: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	309	314	339	374	334	343	373	385	400	402	446
Vervoer	8	3	3	39	1	0	17	27	1	2	2
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	1	1	0	2	0	0	1	2	0	0	0
Wegvervoer	7	2	2	37	1	0	15	25	1	1	1
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	26	23	26	31	32	13	16	19	18	20	21
Overslag/opslag	275	288	310	304	301	330	340	339	381	380	423
Vestigingsplaats	1.303	1.260	1.285	1.305	1.400	1.431	1.392	1.327	1.332	1.407	1.573
Industrie	1.208	1.162	1.179	1.193	1.279	1.311	1.263	1.222	1.227	1.296	1.461
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	355	330	365	375	408	407	407	420	433	430	425
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	67	60	70	72	77	70	68	74	72	116	101
Transportmiddelenindustrie	201	196	202	237	274	314	268	208	208	235	364
Elektriciteitsproductie	585	576	542	509	520	520	520	520	514	515	571
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	0	9	9	13	13	15	20	17	21	25
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	95	98	97	103	108	107	114	85	88	90	87
Totaal	1.612	1.574	1.624	1.679	1.734	1.774	1.765	1.712	1.732	1.809	2.019

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-32: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2012

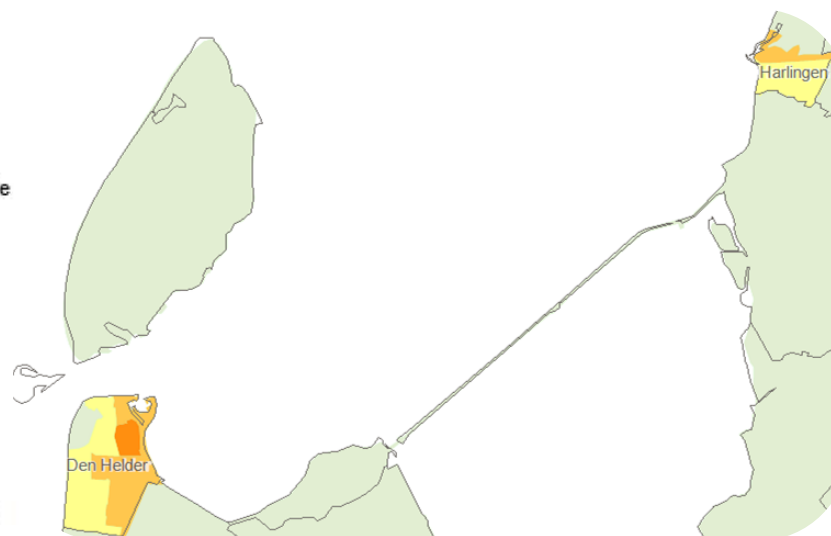
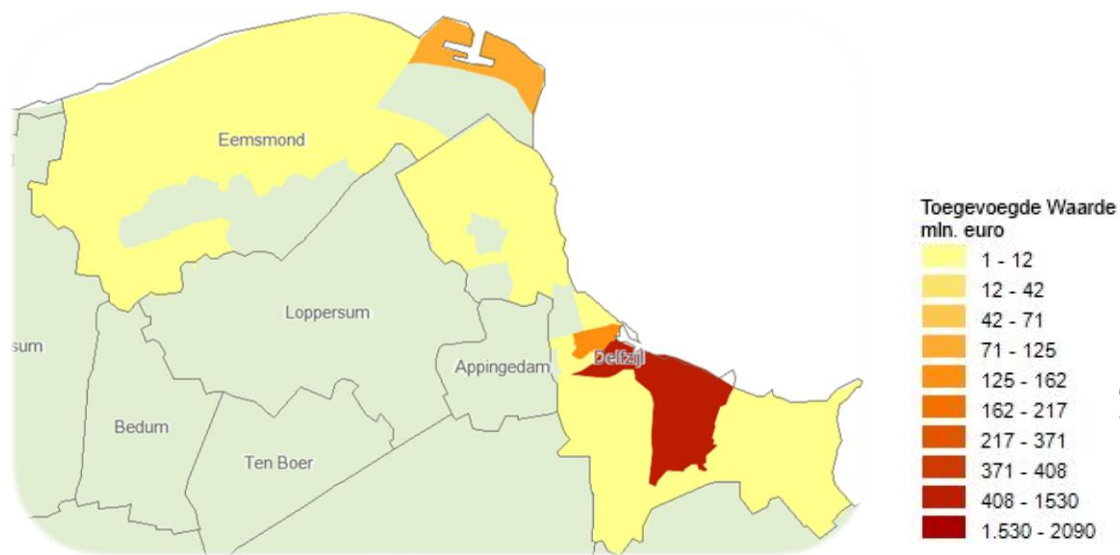
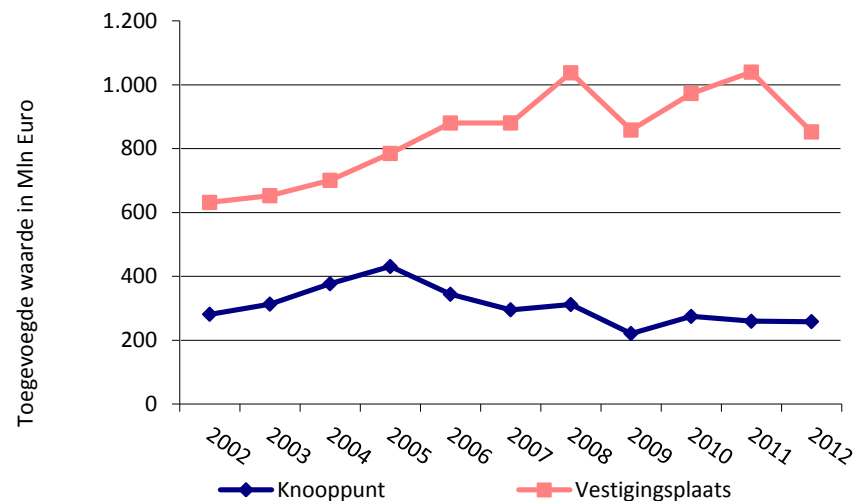
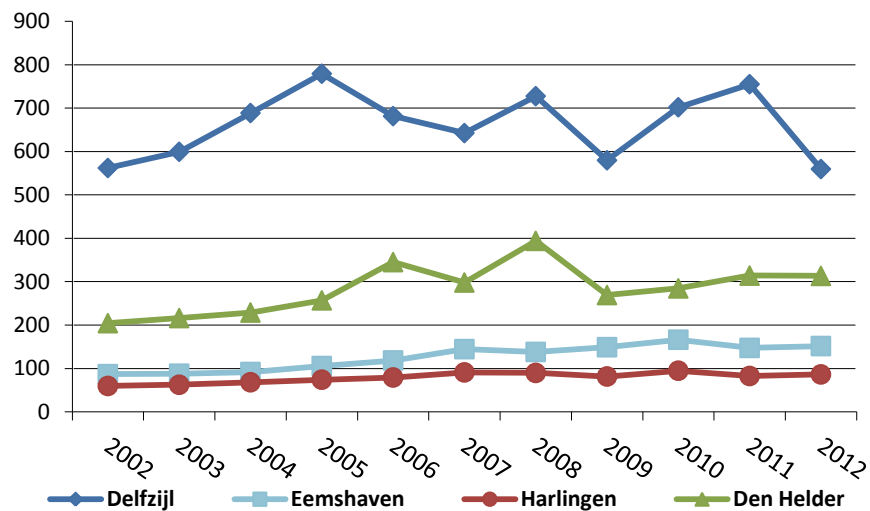
Hoofdsector en Subsector	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	2.000	2.111	1.918	2.063	2.152	2.233	2.262	2.289	2.304	2.159	2.206
Vervoer	1.429	1.534	1.311	1.372	1.348	1.430	1.435	1.474	1.521	1.447	1.428
Zeevaart	16	18	23	24	24	25	29	55	49	60	57
Binnenvaart	141	135	132	138	121	136	126	150	162	162	160
Wegvervoer	1.265	1.372	1.147	1.202	1.193	1.261	1.271	1.258	1.297	1.217	1.203
Spoorvervoer	8	9	9	9	10	8	9	11	12	8	8
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	472	456	490	495	601	594	625	618	570	498	524
Overslag/opslag	99	121	117	196	203	209	202	197	213	214	254
Vestigingsplaats	5.095	4.925	5.004	4.939	5.016	4.988	5.069	4.952	4.829	4.923	4.905
Industrie	4.694	4.469	4.562	4.544	4.614	4.625	4.697	4.594	4.465	4.537	4.534
Voedingsmiddelenindustrie	491	476	481	481	454	434	431	447	428	443	449
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3.551	3.360	3.406	3.376	3.437	3.326	3.363	3.211	3.161	3.211	3.189
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	214	221	230	239	251	263	267	236	231	254	257
Transportmiddelenindustrie	149	136	130	133	126	136	142	140	135	149	127
Elektriciteitsproductie	38	38	38	38	40	40	40	131	89	87	84
Overig	251	238	277	277	306	426	454	429	421	393	428
Groothandel	204	196	187	186	189	150	157	142	126	124	114
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	197	260	255	209	213	213	215	216	238	262	257
Totaal	7.095	7.036	6.922	7.002	7.168	7.221	7.331	7.241	7.133	7.082	7.111

Bron: EUR obv LISA

Toegevoegde Waarde

Noordelijke Zeehavens

Figuur 0-7: Toegevoegde waarde Noordelijke Zeehavens (2012, x mln. euro)

Tabel 0-33: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	281,4	313,1	376,9	430,9	344,0	295,4	311,9	221,2	274,6	259,5	258,4
Vervoer	215,6	251,4	315,2	353,2	249,6	202,1	201,8	127,6	176,4	146,1	138,8
Zeevaart	186,7	224,3	293,0	325,2	218,3	167,1	166,9	100,0	141,3	111,0	101,1
Binnenvaart	7,5	8,5	8,1	8,1	8,6	8,9	10,5	10,6	9,5	8,7	10,4
Wegvervoer	21,1	18,3	13,9	19,5	22,3	25,8	24,1	16,7	25,3	26,0	27,0
Spoorvervoer	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	37,3	33,6	30,5	39,3	48,7	49,5	59,4	54,6	57,8	62,7	69,4
Overslag/opslag	28,5	28,1	31,2	38,5	45,7	43,9	50,7	39,0	40,5	50,8	50,2
Vestigingsplaats	631,4	652,6	700,7	784,8	880,2	880,3	1.037,3	858,2	972,8	1.039,4	852,3
Industrie	515,7	533,0	574,4	675,9	758,5	755,7	901,2	723,0	838,1	889,2	708,6
Voedingsmiddelenindustrie	15,6	14,6	13,5	11,8	12,6	14,6	12,7	16,8	16,7	10,7	11,3
Aardolie industrie	42,6	47,3	53,2	78,7	92,5	88,1	125,7	86,8	91,3	111,4	26,4
Chemische industrie	149,4	146,9	159,8	169,8	153,3	171,6	203,7	162,5	240,5	279,1	202,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	86,7	92,1	117,3	127,7	123,5	119,9	115,5	105,0	111,6	116,7	90,2
Transportmiddelenindustrie	37,3	33,1	31,4	31,9	34,7	34,5	37,6	55,3	53,5	46,1	44,6
Elektriciteitsproductie	54,8	60,1	58,6	66,5	76,1	101,7	93,8	97,3	107,3	93,9	92,1
Overig	129,2	138,9	140,6	189,5	265,8	225,3	312,2	199,3	217,2	231,4	241,7
Groothandel	31,9	32,9	37,1	32,6	35,4	41,5	47,4	44,2	49,5	53,8	55,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	83,9	86,6	89,1	76,3	86,3	83,1	88,7	91,0	85,2	96,5	87,8
Totaal	912,8	965,7	1.077,6	1.215,7	1.224,2	1.175,8	1.349,2	1.079,4	1.247,4	1.299,0	1.110,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-34: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2.002	2.003	2.004	2.005	2.006	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Knooppunt	204,7	230,2	276,0	337,2	229,8	180,2	193,8	133,9	174,9	161,0	157,8
Vervoer	167,1	195,3	239,3	293,2	187,9	138,3	141,0	81,6	116,6	95,6	89,3
Zeevaart	154,9	184,9	231,7	283,4	178,1	127,4	130,0	74,7	107,8	86,8	80,1
Binnenvaart	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Wegvervoer	11,6	9,9	7,3	9,3	9,3	10,4	10,5	6,5	8,2	8,2	8,6
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20,8	18,3	18,0	19,7	11,9	15,9	21,4	29,7	32,1	29,7	31,2
Overslag/opslag	16,8	16,6	18,7	24,4	30,1	26,0	31,4	22,6	26,1	35,6	37,4
Vestigingsplaats	357,2	369,1	412,6	441,9	451,7	462,1	533,6	445,8	526,9	594,0	401,7
Industrie	305,9	313,5	352,2	397,5	401,7	411,4	477,1	391,8	474,0	533,1	342,3
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,3	0,2	0,3
Aardolie industrie	42,6	47,3	53,2	78,7	92,5	88,1	125,7	86,8	91,3	107,7	22,5
Chemische industrie	149,1	146,6	156,9	166,7	150,7	168,8	200,1	159,8	239,0	277,5	200,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	73,1	81,3	106,1	115,8	111,5	107,3	101,8	86,5	89,9	97,2	67,5
Transportmiddelenindustrie	23,6	20,6	17,9	19,4	20,5	20,7	22,9	35,3	31,7	26,8	27,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	17,4	17,6	18,0	16,9	26,5	26,3	26,3	23,3	21,8	23,7	24,1
Groothandel	16,8	19,1	21,2	15,3	16,5	17,9	18,3	16,5	18,0	20,4	22,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	34,6	36,5	39,2	29,1	33,5	32,8	38,2	37,6	34,9	40,5	37,2
Totaal	561,9	599,2	688,6	779,1	681,5	642,3	727,4	579,7	701,8	755,0	559,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-35: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	8,0	8,4	10,2	12,4	16,9	17,6	19,1	14,8	17,0	16,4	13,2
Vervoer	1,6	2,1	3,7	5,3	4,7	5,8	6,6	4,3	8,9	8,0	6,3
Zeevaart	0,0	0,6	2,5	3,0	2,7	2,2	2,2	1,4	2,2	2,0	0,3
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2
Wegvervoer	1,5	1,4	1,2	2,2	1,8	3,2	3,9	2,6	6,4	5,7	5,7
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,8	1,9	1,8	1,6	6,2	5,0	4,9	4,4	4,4	4,4	4,8
Overslag/opslag	4,7	4,4	4,6	5,5	6,1	6,8	7,6	6,2	3,7	3,9	2,1
Vestigingsplaats	78,8	79,5	81,6	93,1	101,5	126,9	118,9	134,2	149,2	130,9	138,4
Industrie	61,9	64,1	64,5	75,4	83,7	111,3	102,3	111,4	124,9	105,6	116,4
Voedingsmiddelenindustrie	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	3,4	4,2	0,1	0,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,3	0,3	2,9	3,1	2,6	2,7	2,3	1,6	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,5	0,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	4,4	7,6	4,8	5,0
Transportmiddelenindustrie	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Elektriciteitsproductie	54,8	60,1	58,6	66,5	76,1	101,7	93,8	97,3	107,3	93,9	92,1
Overig	2,8	2,9	2,6	5,6	4,8	6,7	6,1	4,7	5,7	6,8	19,2
Groothandel	8,0	7,7	8,8	8,8	8,8	9,9	10,4	11,8	13,4	14,6	14,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	9,0	7,7	8,3	8,9	9,1	5,8	6,2	10,9	10,9	10,8	7,3
Totaal	86,8	87,9	91,8	105,5	118,5	144,5	138,0	149,0	166,2	147,3	151,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-36: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	31,9	34,4	38,9	48,0	50,5	53,1	50,6	35,9	46,8	39,7	43,1
Vervoer	28,2	30,8	34,8	43,4	45,7	47,3	44,2	30,6	40,6	33,0	33,9
Zeevaart	19,1	22,2	27,9	34,1	33,3	34,0	32,8	21,1	28,2	19,5	18,8
Binnenvaart	1,6	2,0	2,0	2,1	2,3	2,3	2,7	3,1	3,0	2,5	3,6
Wegvervoer	7,5	6,7	5,0	7,3	10,2	11,0	8,6	6,5	9,5	11,0	11,5
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,5	1,3	1,5	1,9	2,1	3,2	3,6	3,0	4,2	4,5	7,2
Overslag/opslag	2,3	2,3	2,6	2,6	2,6	2,5	2,8	2,2	2,1	2,2	2,1
Vestigingsplaats	27,7	28,0	29,3	26,2	28,8	37,8	39,1	45,6	48,0	42,9	43,2
Industrie	18,0	18,0	18,3	16,2	18,2	22,3	22,5	29,1	30,7	26,8	26,9
Voedingsmiddelenindustrie	7,9	7,9	7,6	6,4	7,2	8,9	8,1	9,4	8,6	7,2	7,5
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,4	0,7	0,8	0,9	0,9	1,4	1,4	1,5	1,4	1,6	1,9
Transportmiddelenindustrie	7,6	6,9	7,5	7,2	8,1	9,2	9,8	14,6	16,2	13,4	12,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	2,2	2,5	2,3	1,8	2,0	2,8	3,2	3,6	4,5	4,6	5,4
Groothandel	3,3	3,2	4,0	4,5	5,3	8,7	9,9	8,2	9,3	8,9	8,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,4	6,9	7,1	5,5	5,3	6,8	6,7	8,3	8,0	7,3	7,6
Totaal	59,7	62,5	68,2	74,2	79,2	90,9	89,7	81,5	94,8	82,7	86,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

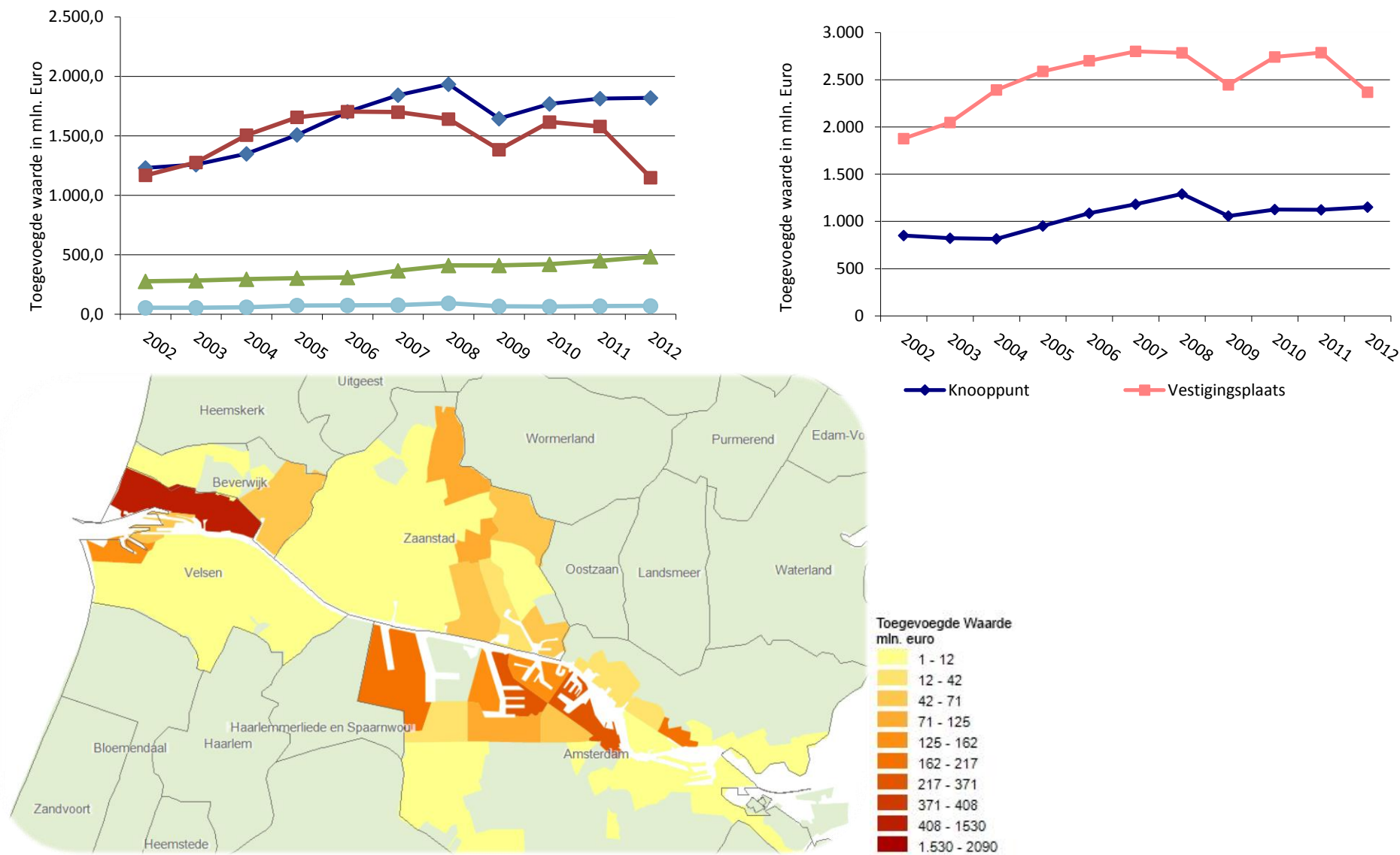
Tabel 0-37: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	36,7	40,1	51,8	33,3	46,8	44,6	48,3	36,6	35,9	42,4	44,3
Vervoer	18,8	23,1	37,3	11,3	11,3	10,6	10,1	11,0	10,3	9,4	9,4
Zeevaart	12,7	16,6	31,0	4,8	4,2	3,4	1,9	2,9	3,1	2,6	2,0
Binnenvaart	5,5	6,1	5,9	5,7	6,0	5,9	7,0	6,9	5,9	5,6	6,1
Wegvervoer	0,6	0,3	0,4	0,7	1,1	1,2	1,1	1,2	1,1	1,1	1,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13,2	12,1	9,2	16,1	28,6	25,4	29,4	17,5	17,0	24,0	26,3
Overslag/opslag	4,7	4,9	5,3	6,0	6,9	8,6	8,9	8,0	8,6	9,0	8,6
Vestigingsplaats	167,7	176,0	177,1	223,6	298,3	253,4	345,7	232,6	248,6	271,6	269,0
Industrie	129,9	137,5	139,4	186,9	255,0	210,8	299,2	190,6	208,5	223,7	222,9
Voedingsmiddelenindustrie	7,6	6,5	5,8	5,5	5,5	5,4	4,4	4,1	3,6	3,2	3,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,7	3,8
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	1,0	1,5	1,6	1,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	9,7	9,8	10,4	11,0	11,1	11,1	12,2	12,5	12,7	13,1	15,7
Transportmiddelenindustrie	5,8	5,3	5,6	5,3	5,9	4,7	4,9	5,3	5,5	5,8	5,0
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	106,8	115,9	117,6	165,2	232,5	189,5	276,5	167,8	185,2	196,4	193,0
Groothandel	3,9	3,0	3,2	4,0	4,8	4,9	8,8	7,8	8,7	9,9	10,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	33,9	35,5	34,5	32,8	38,5	37,7	37,6	34,2	31,4	37,9	35,6
Totaal	204,4	216,1	228,9	256,9	345,0	298,0	394,0	269,2	284,5	314,0	313,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Figuur 0-8: Toegevoegde waarde Noordzeekanaalgebied (2012, x mln. euro)

Tabel 0-38: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	851	822	816	952	1.087	1.182	1.291	1.057	1.126	1.123	1.152
Vervoer	459	437	421	472	533	588	642	504	491	489	509
Zeevaart	121	141	154	194	210	210	194	121	142	151	158
Binnenvaart	47	44	44	42	46	51	70	70	58	59	60
Wegvervoer	283	246	218	230	269	320	368	304	282	271	283
Spoorvervoer	8	6	6	6	8	8	10	9	8	8	8
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	184	176	176	196	212	238	255	211	246	255	266
Overslag/opslag	208	209	218	285	341	356	393	342	390	378	376
Vestigingsplaats	1.877	2.048	2.392	2.589	2.702	2.801	2.786	2.447	2.741	2.787	2.368
Industrie	1.520	1.673	1.989	2.186	2.252	2.254	2.239	1.909	2.176	2.211	1.788
Voedingsmiddelenindustrie	203	209	201	221	228	255	299	312	313	337	382
Aardolie industrie	52	66	81	115	94	97	75	28	40	58	80
Chemische industrie	235	257	313	320	319	342	359	219	310	325	275
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	802	905	1.144	1.249	1.286	1.200	1.130	985	1.257	1.252	818
Transportmiddelenindustrie	28	28	28	32	41	34	35	35	28	29	27
Elektriciteitsproductie	112	117	128	157	187	221	225	238	127	104	102
Overig	87	90	93	91	97	105	116	93	101	106	104
Groothandel	183	189	209	212	231	259	244	231	275	288	292
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	173	185	194	191	219	288	303	307	290	288	289
Totaal	2.728	2.870	3.208	3.541	3.788	3.983	4.076	3.504	3.868	3.910	3.520

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-39: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	676,3	659,7	662,7	766,8	905,0	943,3	1.052,8	902,1	946,8	945,6	960,4
Vervoer	388,9	371,4	358,4	389,0	456,8	481,0	543,8	446,4	427,1	426,5	446,0
Zeevaart	99,3	117,6	124,7	159,4	184,2	160,0	157,9	98,7	112,0	124,2	132,1
Binnenvaart	33,8	34,1	35,3	30,1	34,3	39,7	52,0	57,5	46,4	44,7	45,0
Wegvervoer	250,4	215,4	194,3	196,3	232,6	275,6	326,6	282,6	262,2	251,2	262,4
Spoorvervoer	5,3	4,4	4,2	3,3	5,6	5,7	7,2	7,6	6,5	6,5	6,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	115,8	112,3	114,5	123,0	135,5	143,3	156,0	137,5	161,2	174,4	174,0
Overslag/opslag	171,6	176,0	189,8	254,8	312,7	319,0	353,1	318,2	358,5	344,7	340,5
Vestigingsplaats	553,5	597,8	686,0	741,2	796,9	898,8	880,9	742,3	821,4	867,7	858,3
Industrie	348,6	372,2	438,9	495,8	508,3	527,8	509,5	373,5	439,5	469,5	456,6
Voedingsmiddelenindustrie	27,7	29,4	18,9	26,8	24,2	23,6	29,8	27,8	32,0	33,8	39,5
Aardolie industrie	40,9	54,3	67,7	95,8	76,7	81,1	57,4	21,3	28,6	44,6	61,0
Chemische industrie	186,2	200,2	242,8	250,3	260,5	277,1	269,0	176,0	255,8	263,1	226,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	28,9	29,0	33,3	33,8	37,8	24,9	22,0	22,1	22,3	31,7	31,2
Transportmiddelenindustrie	12,5	12,7	14,2	15,7	22,2	16,2	16,6	17,9	13,7	15,1	14,5
Elektriciteitsproductie	24,7	21,9	36,4	44,7	52,2	63,7	69,3	73,2	49,5	42,6	42,7
Overig	27,7	24,8	25,6	28,8	34,6	41,2	45,5	35,1	37,7	38,7	41,4
Groothandel	90,6	97,1	108,8	109,8	128,9	157,1	142,4	138,0	158,7	172,6	172,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	114,3	128,6	138,3	135,5	159,7	213,9	228,9	230,8	223,2	225,6	228,9
Totaal	1.229,8	1.257,5	1.348,7	1.508,0	1.701,9	1.842,1	1.933,6	1.644,3	1.768,2	1.813,2	1.818,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-40: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2.002	2.003	2.004	2.005	2.006	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Knooppunt	9,5	9,3	10,0	12,1	13,1	17,7	20,5	11,1	10,8	11,2	12,1
Vervoer	1,1	1,2	1,6	3,3	3,4	4,9	4,7	1,9	1,7	1,5	1,5
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,2	0,2	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1
Wegvervoer	0,9	1,0	1,3	2,9	3,0	4,5	4,2	1,5	1,6	1,3	1,4
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,4	4,3	4,3	4,9	5,4	6,1	6,0	5,3	5,7	5,9	6,4
Overslag/opslag	4,0	3,7	4,0	3,9	4,3	6,7	9,8	3,9	3,4	3,9	4,2
Vestigingsplaats	44,0	45,0	49,0	61,0	60,7	58,6	71,4	55,0	53,3	56,8	57,0
Industrie	27,6	29,1	32,1	42,8	40,4	36,0	48,3	32,3	32,4	36,0	37,0
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	10,0	10,8	11,8	16,6	15,2	13,7	15,7	6,3	6,2	7,4	11,4
Chemische industrie	0,0	0,0	1,0	1,1	1,2	0,4	0,4	0,3	0,4	0,5	0,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,5	3,1	3,1	5,1	4,1	2,9	2,9	2,1	1,9	1,2	1,3
Transportmiddelenindustrie	0,4	0,5	0,9	1,1	0,9	0,7	0,7	0,5	0,3	0,4	0,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	13,7	14,7	15,3	19,0	19,0	18,3	28,7	23,1	23,6	26,5	23,5
Groothandel	12,2	11,6	13,5	14,6	15,0	15,9	15,5	13,2	12,4	13,7	13,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,2	4,3	3,4	3,6	5,4	6,7	7,5	9,5	8,4	7,1	6,5
Totaal	53,5	54,3	59,0	73,1	73,8	76,3	91,9	66,2	64,1	68,0	69,2

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-41: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2.002	2.003	2.004	2.005	2.006	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Knooppunt	136,9	129,1	128,1	156,7	151,7	187,4	182,5	117,0	130,1	125,8	136,0
Vervoer	63,8	59,5	56,8	74,6	68,2	84,5	76,8	44,7	47,4	47,0	47,6
Zeevaart	19,9	21,4	27,1	32,2	23,1	34,3	21,4	13,2	16,9	15,4	14,2
Binnenvaart	11,4	8,4	7,5	10,6	10,3	10,2	16,9	10,7	10,6	12,5	13,4
Wegvervoer	29,9	27,5	20,6	29,3	32,5	38,1	36,2	19,4	18,1	17,7	18,5
Spoorvervoer	2,6	2,1	1,6	2,5	2,3	1,9	2,3	1,4	1,8	1,5	1,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	59,6	57,6	55,9	66,1	70,0	85,0	88,1	63,4	73,4	69,4	79,1
Overslag/opslag	13,5	12,0	15,3	16,0	13,4	17,9	17,6	8,9	9,4	9,4	9,3
Vestigingsplaats	1.031,3	1.147,0	1.378,2	1.499,3	1.552,1	1.511,8	1.458,6	1.266,2	1.485,6	1.453,3	1.012,2
Industrie	927,9	1.046,0	1.275,5	1.396,2	1.447,2	1.406,9	1.355,0	1.164,1	1.364,7	1.335,3	891,3
Voedingsmiddelenindustrie	9,8	9,6	8,7	8,6	9,8	6,1	5,4	6,3	5,1	4,7	4,9
Aardolie industrie	1,0	1,3	1,6	2,3	1,8	2,0	2,2	0,0	4,9	6,2	7,3
Chemische industrie	24,6	31,6	42,6	43,0	36,9	45,8	70,1	19,8	22,1	22,5	11,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	756,8	860,7	1.086,4	1.190,5	1.225,4	1.151,3	1.081,3	940,5	1.213,3	1.198,2	768,4
Transportmiddelenindustrie	6,9	6,6	4,4	5,3	5,8	6,5	6,4	5,6	5,0	5,4	4,6
Elektriciteitsproductie	87,5	95,4	91,7	112,6	135,2	157,3	155,6	164,4	77,7	60,9	59,3
Overig	41,3	40,8	40,0	33,9	32,3	37,9	33,9	27,5	36,6	37,4	34,9
Groothandel	51,6	51,8	54,0	55,3	55,1	53,7	53,5	52,2	66,8	66,8	71,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51,8	49,1	48,7	47,9	49,8	51,2	50,1	50,0	54,1	51,2	49,7
Totaal	1.168,2	1.276,1	1.506,2	1.656,0	1.703,7	1.699,2	1.641,0	1.383,3	1.615,8	1.579,1	1.148,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

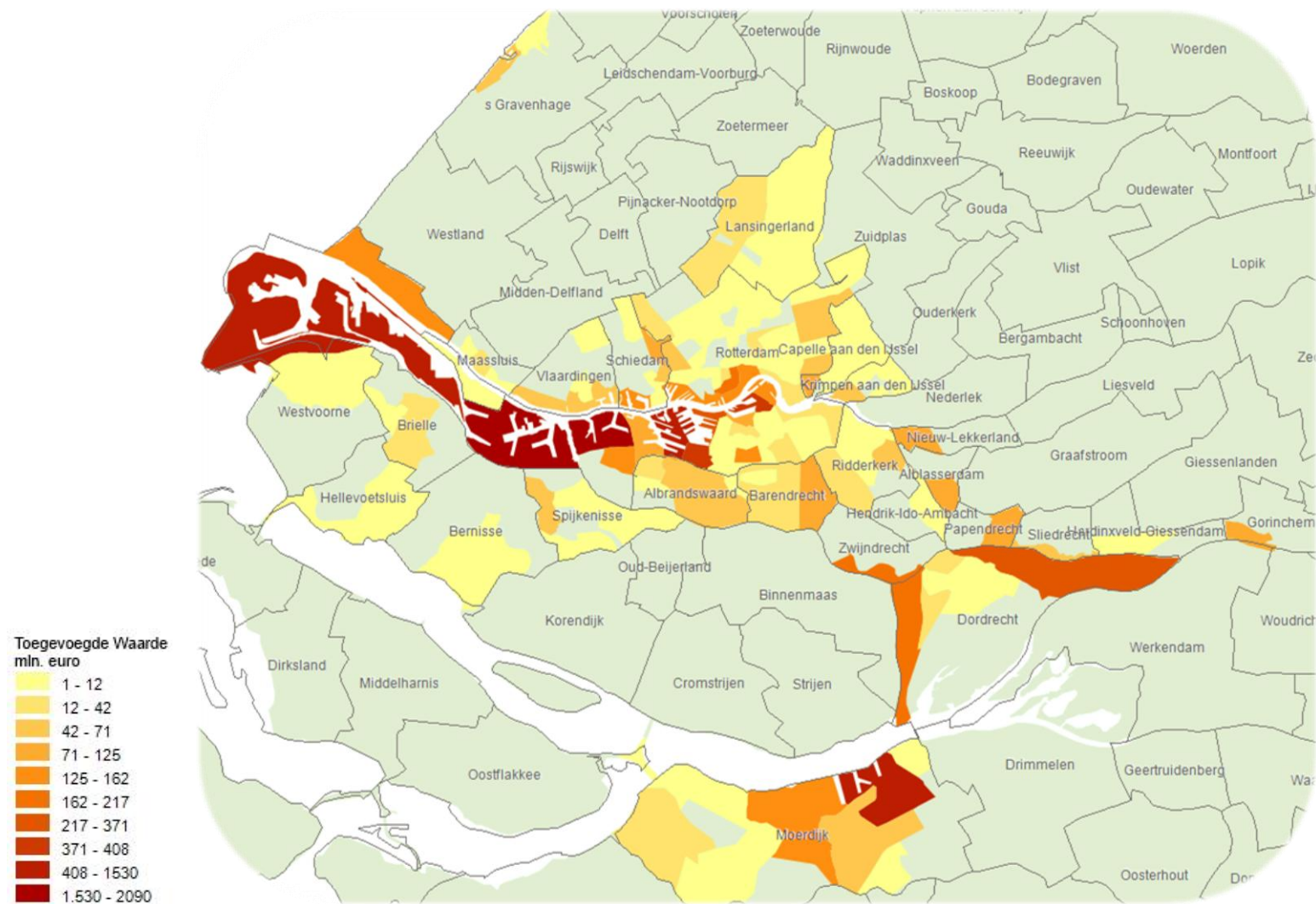
Tabel 0-42: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2.002	2.003	2.004	2.005	2.006	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Knooppunt	28,2	23,9	14,9	16,4	17,0	33,7	35,0	27,1	38,7	40,1	43,0
Vervoer	4,7	5,2	4,4	4,8	4,9	17,3	16,8	11,3	14,4	14,0	14,1
Zeevaart	1,6	1,5	1,9	2,6	2,7	15,2	14,8	9,2	12,7	11,7	11,9
Binnenvaart	1,1	1,3	1,2	1,1	1,0	0,8	1,0	1,5	1,3	1,8	1,6
Wegvervoer	2,0	2,4	1,4	1,1	1,2	1,3	1,0	0,6	0,4	0,5	0,5
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,5	1,3	1,5	1,6	1,7	4,1	5,2	4,6	5,8	5,6	6,9
Overslag/opslag	19,0	17,4	9,0	10,0	10,4	12,2	12,9	11,1	18,5	20,5	22,0
Vestigingsplaats	247,9	257,8	279,0	287,2	291,8	331,6	374,8	383,0	380,9	409,6	440,8
Industrie	216,0	225,9	242,5	250,7	255,9	283,7	325,9	339,0	339,5	370,3	402,6
Voedingsmiddelenindustrie	165,9	169,9	173,1	186,0	194,2	225,6	264,0	278,0	275,9	298,3	337,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	24,5	24,9	26,8	25,5	20,5	18,8	19,5	22,7	31,5	38,9	36,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	13,1	12,7	21,7	19,6	18,7	20,6	23,7	20,1	19,6	20,5	17,3
Transportmiddelenindustrie	8,2	8,5	9,0	10,0	11,7	11,0	10,8	11,0	9,1	8,6	7,5
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	4,3	9,9	11,9	9,6	10,8	7,8	7,9	7,1	3,4	4,0	4,0
Groothandel	29,0	28,6	32,6	32,4	32,0	32,0	32,4	27,7	37,4	35,1	34,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,9	3,3	3,9	4,1	3,9	15,9	16,5	16,3	4,1	4,2	4,2
Totaal	276,1	281,7	293,9	303,7	308,8	365,3	409,8	410,1	419,6	449,7	483,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rijn- en Maasmond

Figuur 0-9: Toegevoegde waarde Rijn- en Maasmond (2012, x 1000 euro)

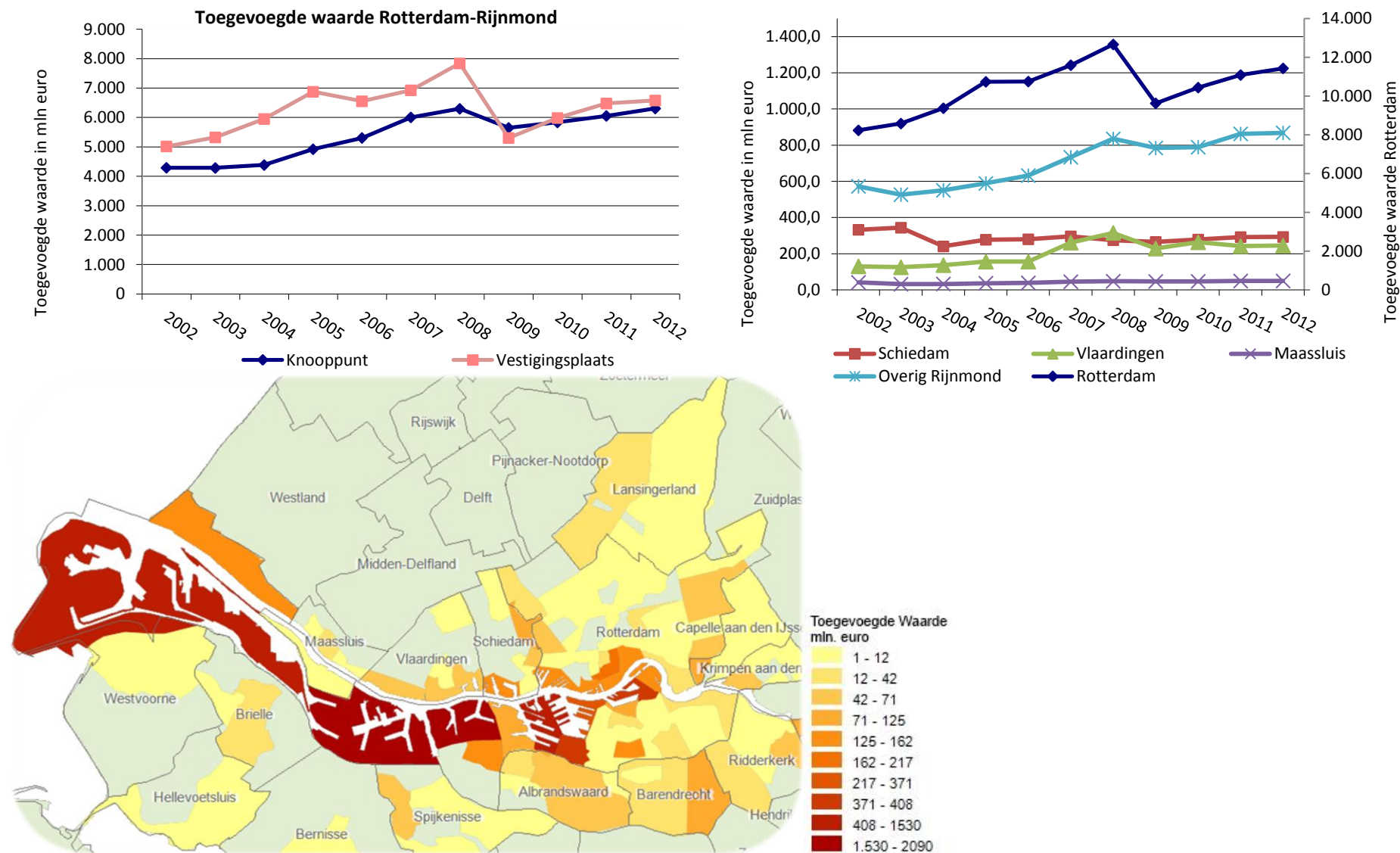
Tabel 0-43: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	4.554	4.594	4.714	5.241	5.655	6.305	6.625	5.963	6.171	6.395	6.657
Vervoer	2.001	2.092	2.081	2.274	2.393	2.630	2.674	2.361	2.471	2.542	2.643
Zeevaart	375	413	502	554	500	479	375	227	283	276	270
Binnenvaart	294	344	336	331	340	348	417	406	394	381	385
Wegvervoer	1.101	1.164	1.075	1.223	1.385	1.634	1.688	1.541	1.590	1.680	1.783
Spoorvervoer	72	69	61	64	65	65	71	70	83	81	82
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	121	124	123
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.227	1.233	1.321	1.432	1.562	1.660	1.821	1.595	1.795	1.850	1.961
Overslag/opslag	1.326	1.269	1.312	1.535	1.700	2.014	2.131	2.006	1.905	2.003	2.053
Vestigingsplaats	6.609	6.907	7.672	8.698	8.582	9.099	10.072	7.160	8.005	8.583	8.582
Industrie	5.216	5.505	6.190	7.138	6.895	7.305	8.298	5.451	6.303	6.822	6.796
Voedingsmiddelenindustrie	263	271	275	328	309	328	391	383	374	377	386
Aardolie industrie	1.404	1.748	2.015	2.859	2.251	2.400	2.988	1.180	1.229	1.582	1.925
Chemische industrie	2.110	2.094	2.388	2.433	2.656	2.890	3.043	1.980	2.804	3.014	2.703
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	379	371	405	408	437	440	522	492	500	515	461
Transportmiddelenindustrie	347	316	288	269	304	313	334	382	356	363	341
Elektriciteitsproductie	382	382	479	496	569	559	613	657	662	581	588
Overig	329	323	340	344	368	374	407	377	378	389	393
Groothandel	755	709	762	841	911	968	927	866	948	990	986
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	638	692	720	719	776	826	847	844	753	772	800
Totaal	11.163	11.501	12.386	13.940	14.237	15.404	16.697	13.123	14.176	14.978	15.239

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rotterdam-Rijnmond

Figuur 0-10: toegevoegde waarde Rotterdam-Rijnmond (2012, x mln. euro)

Tabel 0-44: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	4.292	4.286	4.385	4.922	5.307	6.005	6.297	5.648	5.834	6.056	6.307
Vervoer	1.895	1.950	1.929	2.155	2.269	2.565	2.592	2.291	2.373	2.446	2.542
Zeevaart	343	341	408	501	447	447	334	191	231	228	220
Binnenvaart	286	334	328	323	332	346	414	404	389	376	380
Wegvervoer	1.038	1.106	1.027	1.167	1.324	1.604	1.650	1.509	1.549	1.637	1.738
Spoorvervoer	70	67	60	63	63	64	71	70	83	81	81
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	121	124	123
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.170	1.179	1.266	1.373	1.495	1.588	1.749	1.520	1.715	1.763	1.880
Overslag/opslag	1.227	1.157	1.191	1.394	1.542	1.852	1.956	1.838	1.746	1.847	1.885
Vestigingsplaats	5.018	5.325	5.951	6.875	6.553	6.926	7.840	5.305	5.984	6.479	6.579
Industrie	4.047	4.354	4.916	5.763	5.342	5.656	6.600	4.111	4.793	5.236	5.296
Voedingsmiddelenindustrie	184	195	203	263	243	263	326	314	302	307	317
Aardolie industrie	1.361	1.694	1.942	2.746	2.161	2.301	2.867	1.136	1.177	1.513	1.844
Chemische industrie	1.603	1.611	1.847	1.856	1.937	2.089	2.245	1.457	2.125	2.281	2.010
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	188	178	170	169	192	194	277	276	273	270	250
Transportmiddelenindustrie	181	162	131	100	106	116	119	120	111	122	117
Elektriciteitsproductie	369	367	464	472	545	534	588	629	626	550	557
Overig	160	147	159	157	157	159	179	179	179	192	200
Groothandel	517	490	537	605	658	693	656	610	665	698	696
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	455	482	498	508	553	577	585	584	526	545	587
Totaal	9.310	9.612	10.336	11.797	11.860	12.931	14.138	10.953	11.818	12.534	12.886

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-45: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	3.919	3.936	4.010	4.501	4.862	5.422	5.667	5.086	5.206	5.412	5.654
Vervoer	1.849	1.896	1.883	2.092	2.217	2.412	2.454	2.184	2.227	2.323	2.414
Zeevaart	317	311	376	456	414	363	267	148	177	176	166
Binnenvaart	280	326	321	316	325	334	401	391	375	364	367
Wegvervoer	1.025	1.091	1.020	1.156	1.311	1.548	1.594	1.460	1.474	1.580	1.678
Spoorvervoer	70	67	59	63	63	63	69	67	80	79	80
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	121	124	123
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	902	944	1.012	1.103	1.194	1.272	1.377	1.171	1.352	1.361	1.471
Overslag/opslag	1.168	1.096	1.115	1.306	1.451	1.738	1.836	1.731	1.627	1.727	1.770
Vestigingsplaats	4.315	4.648	5.366	6.237	5.890	6.173	6.998	4.542	5.234	5.676	5.777
Industrie	3.645	3.994	4.682	5.541	5.115	5.369	6.184	3.750	4.443	4.863	4.929
Voedingsmiddelenindustrie	165	176	183	236	226	244	303	292	274	277	281
Aardolie industrie	1.237	1.559	1.940	2.744	2.161	2.301	2.867	1.136	1.177	1.513	1.844
Chemische industrie	1.550	1.561	1.777	1.817	1.907	2.048	2.105	1.391	2.026	2.166	1.917
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	103	97	83	72	78	82	145	131	148	146	119
Transportmiddelenindustrie	91	84	92	71	76	83	85	74	70	75	68
Elektriciteitsproductie	362	359	443	437	505	504	560	602	615	540	548
Overig	138	156	162	164	163	108	119	124	134	145	152
Groothandel	304	275	300	320	358	366	341	320	357	376	376
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	366	380	383	377	417	438	473	472	434	437	473
Totaal	8.234	8.584	9.375	10.738	10.752	11.595	12.664	9.628	10.440	11.088	11.431

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-46: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	20,4	15,7	14,3	13,1	15,3	15,9	28,3	25,2	26,2	28,1	34,6
Vervoer	2,1	3,1	1,7	1,4	0,9	0,8	0,8	1,4	3,4	3,4	3,7
Zeevaart	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4	0,3	0,3	0,2	0,8	0,5	0,7
Binnenvaart	0,5	1,0	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5
Wegvervoer	1,1	1,7	0,7	0,4	0,3	0,2	0,2	0,7	2,1	2,3	2,4
Spoorvervoer	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	17,5	11,7	11,8	10,8	13,4	14,0	26,5	22,7	21,9	23,9	29,6
Overslag/opslag	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	0,9	0,8	1,4
Vestigingsplaats	311,9	328,3	226,3	264,3	264,6	280,1	246,6	240,0	252,2	264,0	258,0
Industrie	214,4	221,4	103,3	90,8	99,3	107,9	116,0	117,4	120,1	121,2	116,7
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	6,7	6,5	6,8	8,4	8,8	16,3	17,2	17,9
Aardolie industrie	124,6	134,3	2,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	17,2	18,7	21,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,2	13,1	11,3	9,1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20,9	22,2	26,5	26,2	26,8	27,1	30,5	31,4	30,3	28,4	29,5
Transportmiddelenindustrie	21,6	17,0	18,4	17,2	21,7	23,3	21,9	22,2	18,8	20,5	16,8
Elektriciteitsproductie	6,3	7,3	11,2	13,7	16,4	20,1	16,0	14,3	0,0	0,0	0,0
Overig	23,9	22,1	24,2	24,8	27,9	30,7	39,2	35,5	41,6	43,7	43,4
Groothandel	42,8	41,7	45,5	80,9	67,5	73,9	61,2	55,9	61,5	61,9	59,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	54,7	65,1	77,5	92,6	97,8	98,3	69,4	66,6	70,5	80,9	81,5
Totaal	332,4	344,0	240,6	277,5	279,9	296,0	274,9	265,2	278,4	292,1	292,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-47: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	54,7	56,4	50,4	66,4	77,5	175,7	161,1	137,6	176,9	154,6	152,7
Vervoer	15,5	18,0	9,2	13,7	15,4	104,4	104,6	84,3	118,3	96,9	101,2
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	39,2	38,6	25,7	32,0	32,5	34,2
Binnenvaart	2,8	4,1	2,2	2,8	2,6	7,8	8,2	8,4	10,7	8,3	8,4
Wegvervoer	12,6	13,7	6,9	10,8	12,6	55,5	55,6	48,0	73,1	54,6	57,2
Spoorvervoer	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	1,9	2,1	2,2	2,6	1,4	1,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,4	5,6	5,0	5,6	7,1	5,5	5,0	5,2	5,9	6,0	7,0
Overslag/opslag	34,8	32,9	36,3	47,1	55,0	65,8	51,5	48,1	52,6	51,8	44,5
Vestigingsplaats	75,6	68,9	86,7	89,9	79,1	85,7	154,3	91,0	86,7	87,3	91,7
Industrie	60,1	54,0	70,9	72,2	59,5	63,1	134,3	72,1	62,3	66,0	71,2
Voedingsmiddelenindustrie	12,3	13,3	13,9	14,2	4,9	5,3	6,5	6,2	5,6	5,7	6,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	7,6	1,3	15,1	14,5	12,2	14,7	77,0	14,7	20,4	22,2	21,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	23,9	23,9	26,6	29,0	31,9	33,3	40,5	41,6	30,7	32,6	37,9
Transportmiddelenindustrie	10,5	9,8	10,5	6,3	1,6	1,7	1,6	0,9	1,2	1,1	1,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	3,5	3,9	3,2	3,2	2,7	1,2	0,8	0,8
Overig	5,8	5,6	4,9	4,7	4,9	4,9	5,5	6,0	3,1	3,5	3,2
Groothandel	13,2	12,2	13,1	14,8	16,7	19,7	16,7	13,5	18,8	15,7	14,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,3	2,7	2,6	2,9	3,0	2,9	3,3	5,3	5,7	5,6	5,7
Totaal	130,4	125,3	137,1	156,3	156,6	261,4	315,4	228,6	263,6	242,0	244,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-48: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	29,3	20,1	20,8	23,8	24,9	30,2	32,6	29,4	32,9	35,8	32,3
Vervoer	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	1,8	1,6	1,5	1,6
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	1,8	1,6	1,5	1,6
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	27,6	18,1	18,8	21,9	23,0	28,4	30,4	27,6	31,3	34,4	30,8
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	12,0	11,6	11,9	13,0	14,1	14,7	15,1	17,1	14,3	13,4	17,1
Industrie	7,0	6,6	7,0	7,7	8,1	10,0	10,4	13,1	10,8	10,0	13,1
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,4	4,8	5,0	5,5	5,8	6,5	7,0	7,2	7,8	6,9	8,7
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8	0,8	3,4	3,0	3,1	2,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	1,4	1,7	1,9	2,0	2,2	2,7	2,7	2,4	0,0	0,0	1,5
Groothandel	2,9	2,8	2,5	2,9	2,9	2,4	2,1	1,9	2,1	2,0	2,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,1	2,2	2,3	2,4	3,0	2,4	2,5	2,2	1,4	1,3	1,3
Totaal	41,3	31,7	32,7	36,8	39,0	44,9	47,6	46,5	47,2	49,2	49,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

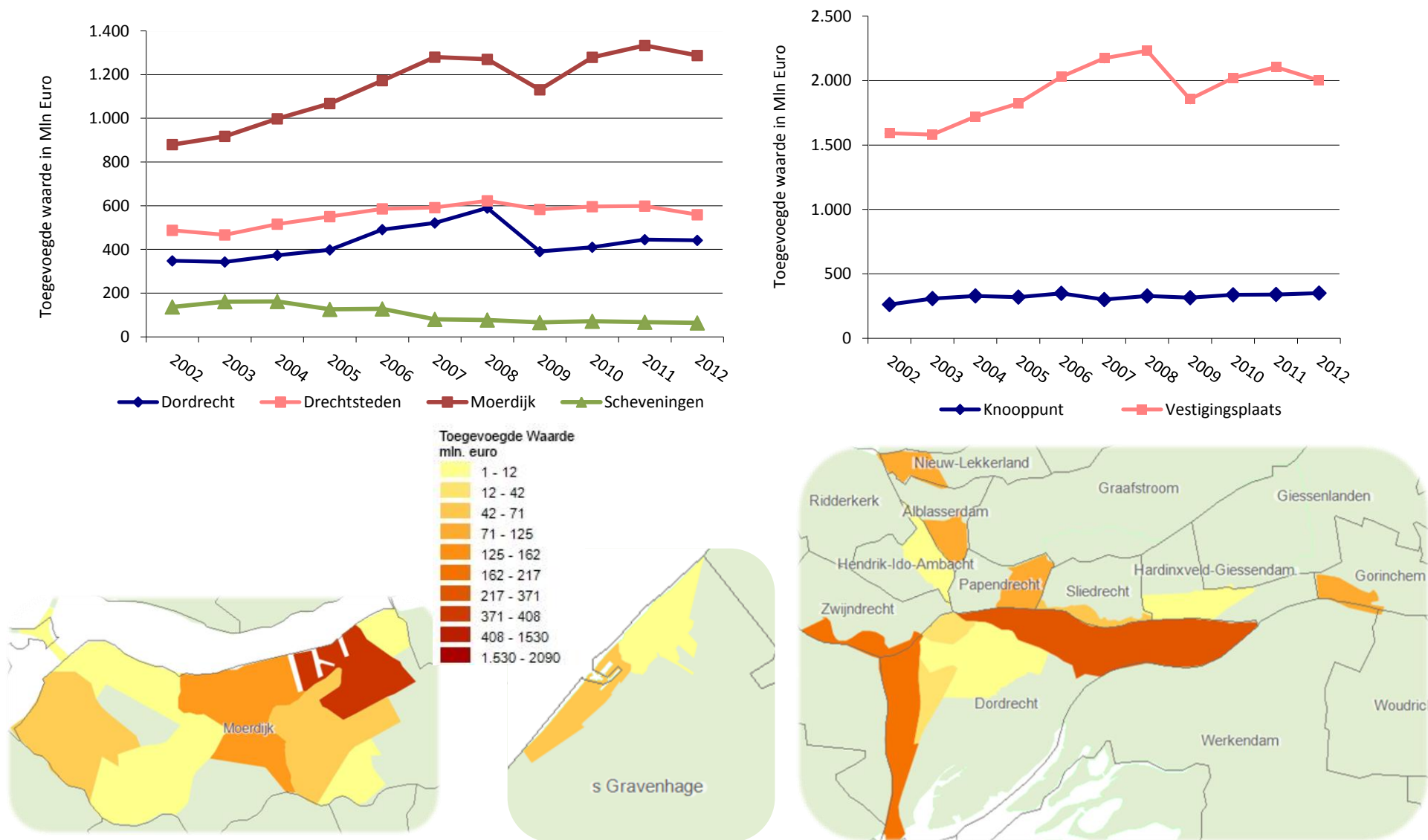
Tabel 0-49: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	268,8	258,3	289,7	318,0	327,2	361,6	408,6	369,9	392,5	424,8	433,1
Vervoer	26,6	30,9	32,8	46,1	34,2	46,3	30,8	19,2	22,8	20,5	21,8
Zeevaart	25,5	29,5	31,2	44,1	32,5	44,3	28,5	16,9	20,9	18,6	19,1
Binnenvaart	1,1	1,5	1,6	2,0	1,8	2,0	2,3	2,3	1,9	1,8	2,7
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	218,3	200,2	218,7	231,5	257,4	268,1	310,3	292,6	304,5	337,7	341,4
Overslag/opslag	23,9	27,2	38,3	40,4	35,6	47,2	67,5	58,2	65,2	66,6	69,9
Vestigingsplaats	303,8	268,3	260,7	270,7	305,0	372,2	426,6	414,8	396,5	437,9	435,3
Industrie	120,5	78,0	53,1	51,3	60,0	105,8	155,8	158,0	156,6	175,5	165,7
Voedingsmiddelenindustrie	6,4	5,6	6,4	5,8	6,4	7,1	7,7	7,6	6,7	7,3	11,8
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	28,5	30,5	33,0	24,8	17,7	26,9	63,2	45,4	65,5	81,5	62,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35,7	30,7	28,7	36,2	49,8	45,3	53,7	65,0	56,5	56,2	54,6
Transportmiddelenindustrie	58,2	50,1	9,3	5,3	6,3	7,0	9,6	19,3	18,1	22,2	27,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	9,5	17,4	20,1	7,5	9,0	9,6	9,8	8,4	8,7
Overig	-8,3	-38,8	-33,8	-38,2	-40,4	12,1	12,6	11,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	154,4	158,2	175,3	186,3	212,7	231,0	234,2	219,0	225,1	241,8	243,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	29,0	32,0	32,4	33,1	32,3	35,3	36,7	37,7	14,8	20,5	26,3
Totaal	572,6	526,5	550,5	588,7	632,2	733,7	835,3	784,7	789,0	862,7	868,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Overig Rijn- en Maasmond

Figuur 0-11: Toegevoegde waarde overig Rijn- en Maasmond (2012, x mln. euro)

Tabel 0-50: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	261,4	307,6	328,5	319,1	348,3	299,8	327,8	314,5	336,8	339,5	350,0
Vervoer	105,9	142,1	151,9	118,9	123,5	65,0	81,6	70,8	98,6	96,4	101,0
Zeevaart	32,4	72,8	94,1	53,5	52,3	32,3	40,8	36,6	51,9	47,8	50,3
Binnenvaart	8,5	9,5	8,3	8,3	8,3	2,7	2,6	2,3	5,0	5,4	5,4
Wegvervoer	62,9	57,8	47,9	55,4	61,3	30,0	38,1	31,8	41,4	42,9	44,9
Spoorvervoer	2,2	2,0	1,6	1,7	1,6	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	56,6	53,8	55,6	59,5	66,7	72,4	71,1	75,3	79,6	86,3	81,1
Overslag/opslag	98,8	111,8	121,0	140,7	158,1	162,3	175,1	168,3	158,7	156,7	167,9
Vestigingsplaats	1.591,3	1.581,4	1.721,1	1.823,3	2.029,4	2.173,2	2.231,9	1.855,5	2.020,7	2.104,3	2.002,5
Industrie	1.169,1	1.151,2	1.274,3	1.375,3	1.553,1	1.649,2	1.697,6	1.340,2	1.510,4	1.586,0	1.500,0
Voedingsmiddelenindustrie	79,7	75,7	71,5	64,9	65,6	65,1	65,7	68,7	71,9	69,9	68,4
Aardolie industrie	42,8	54,3	73,5	113,4	89,8	99,2	120,6	44,6	52,3	69,4	81,4
Chemische industrie	507,2	483,0	541,6	576,8	719,3	800,5	798,3	523,1	678,8	733,8	692,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	190,8	192,3	235,4	239,0	245,0	246,5	245,3	215,7	226,8	244,3	210,7
Transportmiddelenindustrie	166,1	154,1	157,4	169,0	198,3	197,9	214,7	262,2	244,6	240,8	223,6
Elektriciteitsproductie	13,7	15,4	14,9	24,6	24,1	25,1	24,8	28,3	36,5	31,4	30,7
Overig	168,8	176,4	180,1	187,6	210,9	214,9	228,1	197,5	199,5	196,4	192,9
Groothandel	238,6	219,3	224,8	236,8	253,2	275,7	271,6	255,8	283,3	292,1	289,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	183,5	210,8	222,1	211,1	223,1	248,4	262,7	259,5	227,0	226,2	212,7
Totaal	1.852,7	1.889,0	2.049,6	2.142,3	2.377,6	2.473,1	2.559,7	2.170,0	2.357,5	2.443,8	2.352,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-51: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	51,9	68,4	74,3	77,6	72,1	83,0	93,0	97,7	101,4	103,8	112,8
Vervoer	30,0	32,3	34,8	37,1	24,2	22,9	31,0	36,7	55,4	52,9	55,2
Zeevaart	19,8	23,1	27,8	30,5	17,1	17,1	24,5	31,4	41,3	37,8	39,5
Binnenvaart	2,2	2,5	2,2	2,0	2,1	1,6	1,5	1,1	3,4	3,7	3,7
Wegvervoer	7,8	6,5	4,7	4,5	4,8	4,2	4,9	4,1	10,4	11,1	11,6
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15,2	17,1	19,3	18,7	21,5	26,3	22,2	23,9	23,5	25,0	24,0
Overslag/opslag	6,8	18,9	20,3	21,9	26,4	33,8	39,8	37,1	22,5	25,8	33,6
Vestigingsplaats	295,9	274,6	299,0	320,4	418,9	438,3	496,6	292,4	308,9	341,2	329,0
Industrie	241,2	214,0	237,4	266,3	364,5	380,4	435,9	233,1	259,7	283,5	263,4
Voedingsmiddelenindustrie	4,9	5,1	5,4	4,9	5,2	9,3	11,0	11,4	11,7	8,5	7,0
Aardolie industrie	24,5	31,4	44,6	66,0	52,4	55,2	65,8	24,3	32,3	42,3	52,0
Chemische industrie	186,9	151,0	156,2	160,0	261,0	262,9	304,8	148,7	164,4	179,3	155,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,0	2,0	2,0	2,1	1,8	2,0	3,6	4,2	4,8	4,2	3,6
Transportmiddelenindustrie	6,2	5,7	6,3	7,7	8,6	14,4	14,6	16,9	15,7	15,2	13,5
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	16,9	18,8	22,9	25,6	35,6	36,6	36,2	27,6	30,6	34,1	31,9
Groothandel	33,1	26,6	24,0	23,6	23,9	26,6	28,1	24,1	25,1	31,7	41,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21,6	34,0	37,6	30,5	30,5	31,3	32,6	35,2	24,1	25,9	23,9
Totaal	347,8	342,9	373,3	398,1	490,9	521,3	589,5	390,1	410,2	444,9	441,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-52: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	4,5	10,7	21,1	9,8	24,3	4,9	5,2	5,4	5,2	3,0	3,5
Vervoer	0,8	7,3	14,3	3,0	17,0	0,3	0,1	0,1	1,0	1,0	1,1
Zeevaart	0,1	6,6	13,8	2,5	16,6	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4
Binnenvaart	0,7	0,8	0,4	0,5	0,5	0,3	0,1	0,1	0,6	0,6	0,7
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	0,8	0,9	1,0	0,9	1,5	1,8	1,9	1,9	1,6	0,4	0,9
Overslag/opslag	2,9	2,5	5,9	5,8	5,8	2,8	3,1	3,4	2,5	1,6	1,6
Vestigingsplaats	483,2	456,1	494,9	540,6	561,7	586,6	617,7	578,0	590,9	595,6	555,6
Industrie	396,7	382,5	420,8	463,8	478,0	493,8	530,4	498,3	496,6	496,3	462,1
Voedingsmiddelenindustrie	16,5	17,5	18,1	19,4	18,7	19,4	23,6	24,6	31,9	35,0	36,5
Aardolie industrie	18,4	22,9	28,9	47,4	37,4	44,0	52,8	19,5	20,0	26,3	28,7
Chemische industrie	30,6	24,9	25,3	33,1	33,3	33,5	44,5	26,9	28,4	18,3	16,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	113,8	114,1	143,6	152,8	155,6	160,2	153,7	125,4	135,2	139,7	112,4
Transportmiddelenindustrie	155,8	142,5	145,2	155,4	183,8	178,0	194,4	238,5	217,4	214,0	199,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	61,6	60,6	59,6	55,7	49,3	58,7	61,4	63,3	63,7	63,0	68,8
Groothandel	81,9	68,4	67,3	71,7	75,6	86,5	80,2	73,4	85,2	91,4	85,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,6	5,2	6,8	5,1	8,1	6,3	7,1	6,3	9,0	7,9	7,7
Totaal	487,7	466,8	516,0	550,4	586,0	591,5	622,8	583,4	596,0	598,6	559,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-53: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	151,4	144,5	144,0	171,2	193,2	194,2	210,5	202,9	215,4	217,7	219,1
Vervoer	24,3	20,6	16,3	20,7	26,5	26,9	34,6	29,0	31,8	32,6	34,4
Zeevaart	1,1	1,1	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,4	0,0	0,0	0,2
Binnenvaart	0,7	0,7	0,6	0,7	0,9	0,7	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Wegvervoer	22,5	18,7	15,1	19,2	24,9	25,5	33,0	27,6	30,8	31,6	33,1
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	37,9	33,6	33,0	37,7	41,4	41,8	43,9	46,2	50,0	55,8	52,1
Overslag/opslag	89,2	90,4	94,7	112,9	125,3	125,6	132,0	127,7	133,6	129,2	132,6
Vestigingsplaats	728,6	773,5	854,2	896,8	979,6	1085,9	1059,6	928,0	1064,3	1115,6	1068,7
Industrie	474,0	503,0	569,8	606,3	670,6	740,7	702,7	578,8	726,9	780,9	749,6
Voedingsmiddelenindustrie	2,2	2,3	2,3	2,4	2,2	2,3	2,8	3,1	2,9	2,8	1,6
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,7	0,0	0,8	0,8
Chemische industrie	289,7	307,2	360,0	383,7	425,1	504,1	449,1	347,5	486,0	536,1	520,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	75,0	76,1	89,9	84,1	87,7	84,3	88,1	86,1	86,8	100,5	94,7
Transportmiddelenindustrie	3,1	5,0	5,1	5,3	5,4	5,3	5,5	6,4	9,6	10,0	9,1
Elektriciteitsproductie	13,7	15,4	14,9	24,6	24,1	25,1	24,8	28,3	36,5	31,4	30,7
Overig	90,3	97,0	97,6	106,3	126,0	119,6	130,5	106,5	105,1	99,3	92,2
Groothandel	102,5	103,6	111,8	120,0	129,0	138,4	137,1	134,0	146,9	147,5	142,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	152,1	166,9	172,6	170,5	180,0	206,8	219,9	215,3	190,5	187,2	176,7
Totaal	880,0	918,0	998,1	1067,9	1172,8	1280,1	1270,1	1130,9	1279,6	1333,2	1287,8

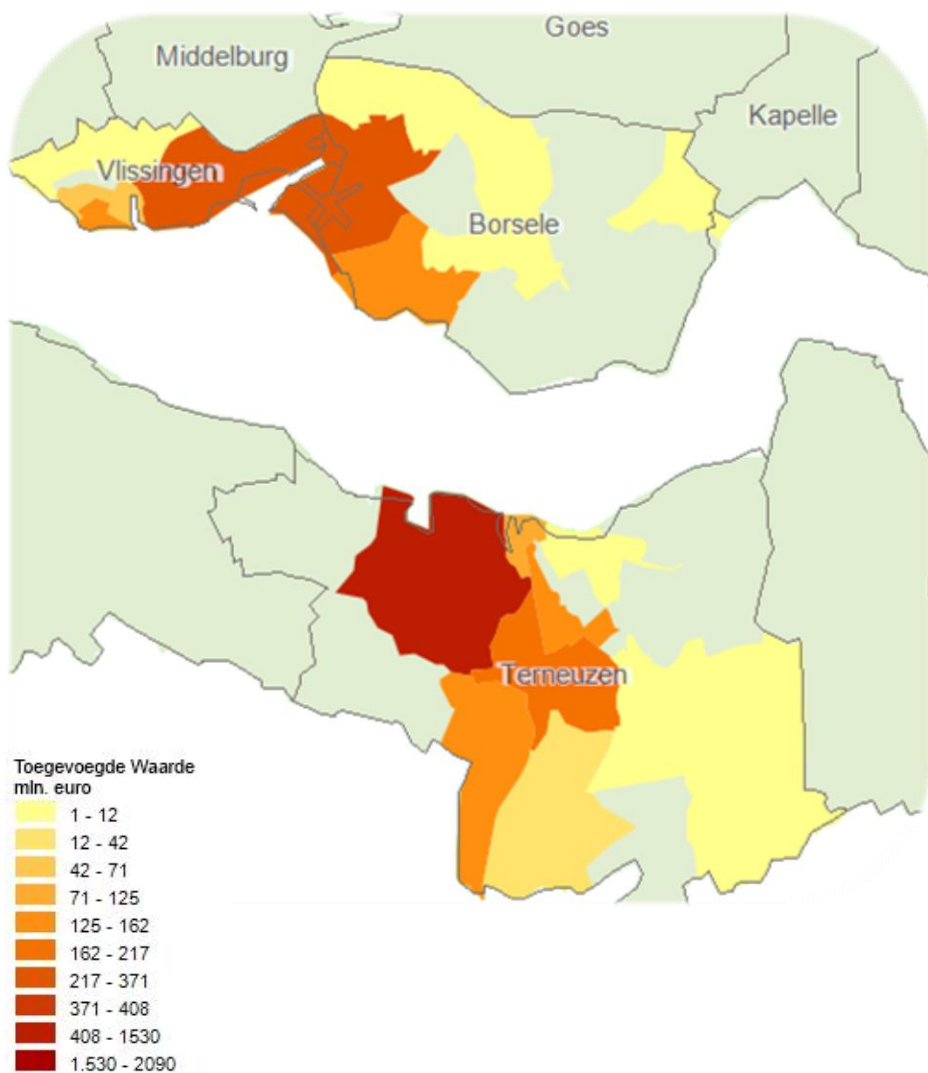
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-54: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

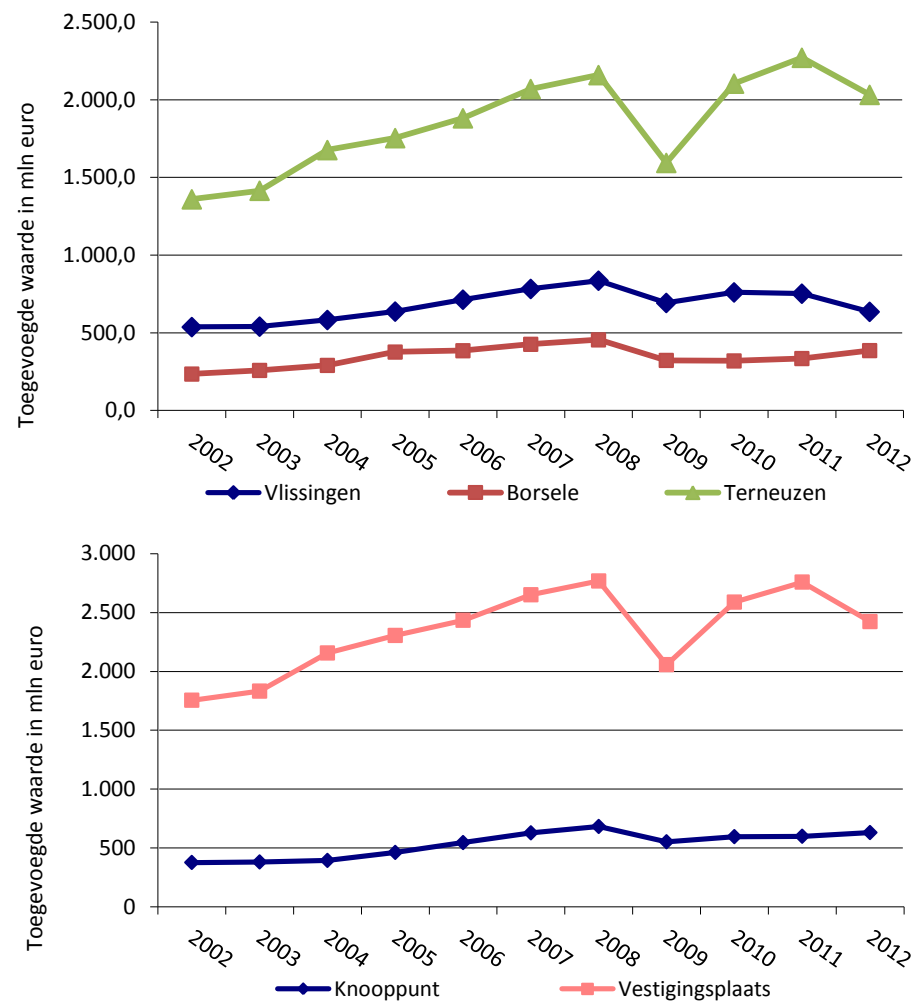
Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	53,6	84,0	89,1	60,5	58,7	17,6	19,2	8,4	14,9	15,0	14,6
Vervoer	50,9	81,9	86,6	58,2	55,8	14,9	15,9	5,0	10,4	9,9	10,4
Zeevaart	11,4	41,9	51,8	19,7	17,9	14,6	15,7	4,9	10,2	9,7	10,2
Binnenvaart	4,9	5,6	5,1	5,2	4,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	32,6	32,6	28,2	31,7	31,6	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Spoorvervoer	2,0	1,8	1,5	1,6	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,7	2,1	2,3	2,2	2,3	2,5	3,1	3,3	4,5	5,1	4,2
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,1	0,1	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Vestigingsplaats	83,5	77,2	73,1	65,4	69,2	62,5	58,1	57,1	56,7	52,0	49,2
Industrie	57,1	51,7	46,4	38,8	39,9	34,3	28,6	30,0	27,2	25,3	24,9
Voedingsmiddelenindustrie	56,2	50,8	45,6	38,2	39,5	34,2	28,3	29,7	25,4	23,7	23,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transportmiddelenindustrie	1,0	0,9	0,8	0,7	0,4	0,1	0,3	0,3	1,8	1,6	1,6
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	21,2	20,7	21,7	21,6	24,7	24,2	26,3	24,3	26,1	21,5	19,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5,2	4,8	5,0	5,0	4,6	3,9	3,2	2,8	3,5	5,2	4,4
Totaal	137,1	161,2	162,2	125,9	127,9	80,1	77,3	65,5	71,6	67,1	63,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Figuur 0-12: Toegevoegde waarde Scheldebekken (2012, x mln. euro)

Tabel 0-55: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	377	381	394	462	545	628	682	552	596	599	631
Vervoer	187	191	168	187	205	236	248	213	227	243	247
Zeevaart	6	7	8	11	13	9	12	12	20	16	15
Binnenvaart	32	15	14	17	17	19	23	24	22	22	21
Wegvervoer	147	168	145	158	174	206	212	175	184	204	209
Spoorvervoer	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	142	142	161	189	247	265	297	234	239	229	236
Overslag/opslag	48	48	65	86	94	127	137	105	130	128	148
Vestigingsplaats	1.755	1.832	2.156	2.305	2.434	2.651	2.768	2.057	2.588	2.758	2.423
Industrie	1.690	1.759	2.077	2.226	2.351	2.567	2.679	1.960	2.490	2.658	2.325
Voedingsmiddelenindustrie	46	47	51	55	50	53	64	69	68	74	78
Aardolie industrie	83	98	134	195	170	180	208	80	87	111	134
Chemische industrie	1.234	1.271	1.525	1.564	1.655	1.832	1.910	1.279	1.847	1.995	1.724
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	92	102	130	145	150	144	143	127	161	171	62
Transportmiddelenindustrie	107	106	108	120	144	140	135	144	105	110	117
Elektriciteitsproductie	106	113	103	120	148	171	169	217	181	155	169
Overig	23	22	26	27	33	46	49	43	41	42	41
Groothandel	16	15	16	17	18	17	17	16	17	19	18
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	58	63	63	66	67	72	81	81	82	80
Totaal	2.132	2.213	2.550	2.767	2.980	3.279	3.450	2.609	3.184	3.358	3.054

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-56: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	204,4	197,0	200,9	230,1	282,4	341,8	380,6	287,9	304,7	323,2	331,0
Vervoer	108,8	106,2	92,9	103,9	121,1	144,8	151,7	118,1	126,5	144,9	148,1
Zeevaart	2,9	2,6	1,7	3,1	5,3	2,5	4,1	2,7	8,2	2,6	1,8
Binnenvaart	24,6	6,8	6,8	9,7	9,6	11,8	14,2	14,1	12,3	12,6	12,3
Wegvervoer	80,2	95,6	83,5	90,3	105,4	129,5	132,4	100,3	104,8	128,7	133,1
Spoorvervoer	1,0	1,1	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	1,1	1,0	0,9
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	84,8	84,9	87,5	102,4	136,8	156,7	182,5	141,2	139,3	145,2	145,9
Overslag/opslag	10,8	5,9	20,5	23,9	24,4	40,3	46,4	28,6	38,9	33,2	37,0
Vestigingsplaats	332,8	343,2	382,1	406,9	431,2	440,8	455,2	404,7	455,8	428,9	304,4
Industrie	308,1	317,3	352,0	374,1	397,0	405,9	418,5	357,5	409,4	384,2	262,0
Voedingsmiddelenindustrie	1,0	0,9	1,7	1,7	1,9	3,8	4,0	4,0	4,2	4,0	4,6
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	146,2	145,2	156,0	158,8	161,2	179,1	193,5	129,1	186,4	157,4	135,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	74,3	83,5	106,2	117,3	119,7	114,9	113,7	101,9	132,8	134,9	33,6
Transportmiddelenindustrie	83,9	84,5	84,7	91,8	109,1	102,0	101,1	114,2	78,7	80,3	79,7
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,2	1,1	0,5	1,5
Overig	2,8	3,1	3,3	4,5	4,1	6,2	6,3	7,1	6,0	7,1	6,8
Groothandel	2,3	2,2	1,9	2,0	2,0	2,9	2,9	3,9	4,6	5,4	5,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	22,4	23,8	28,2	30,8	32,2	32,0	33,9	43,3	41,8	39,2	36,9
Totaal	537,1	540,2	582,9	637,0	713,6	782,6	835,8	692,6	760,4	752,1	635,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-57: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	27,0	29,1	31,4	36,8	37,9	44,9	50,0	44,4	50,5	52,7	58,9
Vervoer	0,4	0,2	0,1	2,1	0,1	0,0	1,0	1,6	0,1	0,1	0,1
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	0,3	0,1	0,1	2,0	0,1	0,0	0,9	1,5	0,1	0,1	0,1
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,2	2,0	2,3	2,9	3,2	1,3	1,7	1,9	1,9	2,2	2,3
Overslag/opslag	24,4	27,0	28,9	31,8	34,6	43,6	47,3	40,9	48,5	50,4	56,4
Vestigingsplaats	207,8	229,2	259,2	339,7	347,2	381,6	404,9	278,4	269,0	282,1	327,1
Industrie	199,1	219,6	248,9	329,4	335,4	369,6	391,1	265,7	255,7	267,5	312,7
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	82,9	97,9	134,2	195,2	170,1	180,3	207,7	80,4	87,0	110,8	133,7
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,0	4,5	5,6	6,4	7,1	6,4	6,9	7,6	7,4	12,9	11,7
Transportmiddelenindustrie	14,7	13,7	15,3	19,8	25,5	28,5	23,9	19,3	17,3	19,6	29,2
Elektriciteitsproductie	96,6	103,6	93,8	108,1	132,6	154,3	152,7	158,3	144,0	124,2	138,1
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	0,0	0,0	0,6	0,6	1,0	1,0	1,1	1,4	1,3	1,7	2,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8,7	9,5	9,7	9,7	10,8	11,0	12,7	11,3	11,9	12,8	12,4
Totaal	234,8	258,3	290,6	376,5	385,0	426,5	454,9	322,7	319,5	334,8	385,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-58: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2012 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln. euro in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	145,2	155,0	161,8	195,0	225,2	241,4	251,7	220,1	240,9	223,4	240,8
Vervoer	77,7	85,1	75,3	81,5	83,5	91,2	95,6	93,5	100,7	97,9	98,5
Zeevaart	3,5	4,2	6,6	8,2	7,6	6,9	7,9	9,3	11,5	13,3	13,3
Binnenvaart	7,3	7,8	7,4	7,4	6,9	7,7	8,4	9,8	9,6	8,9	8,9
Wegvervoer	66,5	72,6	60,9	65,4	68,5	76,2	78,8	73,7	78,9	75,2	75,9
Spoorvervoer	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8	0,5	0,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	55,2	54,7	71,2	83,2	106,8	107,3	113,1	90,9	97,6	81,5	87,6
Overslag/opslag	12,3	15,1	15,3	30,3	34,8	42,9	43,0	35,8	42,5	44,0	54,8
Vestigingsplaats	1.214,4	1.259,8	1.514,9	1.558,6	1.655,9	1.828,2	1.907,6	1.373,9	1.863,4	2.047,4	1.791,3
Industrie	1.183,2	1.222,1	1.476,3	1.522,6	1.618,2	1.791,6	1.869,1	1.336,7	1.824,9	2.005,8	1.750,4
Voedingsmiddelenindustrie	44,9	46,5	49,6	53,4	48,6	49,3	60,5	65,4	63,7	69,6	73,2
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	1.088,2	1.125,9	1.368,5	1.404,9	1.494,2	1.652,9	1.716,2	1.150,1	1.660,9	1.838,1	1.588,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12,3	14,0	18,3	21,1	23,0	23,0	22,9	18,0	21,1	23,4	17,2
Transportmiddelenindustrie	8,6	7,5	7,8	8,7	9,2	9,7	10,0	10,3	8,8	9,8	8,0
Elektriciteitsproductie	9,0	9,8	9,4	11,6	14,6	17,0	16,8	57,1	35,7	30,0	29,1
Overig	20,2	18,4	22,7	23,0	28,6	39,8	42,8	35,8	34,6	34,9	34,5
Groothandel	13,5	13,0	13,1	13,9	14,8	12,7	13,0	11,1	11,0	11,4	10,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	17,8	24,7	25,5	22,1	22,9	23,9	25,4	26,1	27,5	30,2	30,7
Totaal	1.359,7	1.414,8	1.676,7	1.753,6	1.881,1	2.069,6	2.159,3	1.594,0	2.104,3	2.270,7	2.032,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Bedrijfsvestigingen

Noordelijke Zeehavens

Tabel 0-59: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	122	133	133	132	128	115	116	118	123	113	112
Vervoer	46	61	62	58	54	49	50	44	52	48	46
Zeevaart	46	61	62	58	54	49	50	44	52	48	46
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	43	41	38	40	40	37	37	45	41	39	41
Overslag/opslag	33	31	33	34	34	29	29	29	30	26	25
Vestigingsplaats	244	242	241	231	232	220	224	231	232	222	214
Industrie	151	149	145	144	146	139	145	151	151	150	143
Voedingsmiddelenindustrie	40	37	36	34	33	33	31	30	33	36	36
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	3	3	3	3	4	2
Chemische industrie	18	18	18	18	17	17	19	19	17	17	16
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24	24	22	21	22	22	23	27	27	24	23
Transportmiddelenindustrie	19	19	19	18	19	18	21	27	25	24	25
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	7
Overig	48	49	48	51	53	44	46	43	41	38	34
Groothandel	44	42	44	42	41	36	33	35	39	36	36
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	51	52	45	45	45	46	45	42	36	35
Totaal	366	375	374	363	360	335	340	349	355	335	326

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-60: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	48	59	59	64	63	54	57	59	65	61	58
Vervoer	20	31	32	34	33	28	30	24	34	34	31
Zeevaart	20	31	32	34	33	28	30	24	34	34	31
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	14	14	13	14	13	13	14	23	19	16	16
Overslag/opslag	14	14	14	16	17	13	13	12	12	11	11
Vestigingsplaats	78	82	83	79	81	76	81	81	76	72	64
Industrie	44	45	46	47	50	50	54	55	53	53	47
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	1
Chemische industrie	16	16	16	16	16	16	17	17	16	16	15
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	8	8	9	9	9	10	12	11	10	10
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	9	9	9	9	9
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	12	13	14	14	17	14	14	14	12	13	10
Groothandel	14	17	18	16	15	11	11	12	12	11	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20	20	19	16	16	15	16	14	11	8	8
Totaal	126	141	142	143	144	130	138	140	141	133	122

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-61: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	18	18	18	17	17	17	16	16	16	12	9
Vervoer	0	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Zeevaart	0	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8	8	8	7	8	8	7	7	6	6	5
Overslag/opslag	10	9	9	9	8	8	8	8	8	4	3
Vestigingsplaats	33	27	25	22	22	21	21	27	32	31	29
Industrie	17	15	14	12	11	10	10	13	17	17	16
Voedingsmiddelenindustrie	2	1	1	0	0	0	0	1	3	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	1	1	1	1	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	1	0	0	1	1	1	2	3	2	1
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	0	0	1	0	0	0
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	7
Overig	8	8	8	8	7	6	6	6	6	6	6
Groothandel	9	6	5	4	4	4	4	7	8	7	7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7	6	6	6	7	7	7	7	7	7	6
Totaal	51	45	43	39	39	38	37	43	48	43	38

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-62: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	28	28	29	25	23	23	23	22	22	19	20
Vervoer	19	21	21	17	15	16	16	15	13	10	11
Zeevaart	19	21	21	17	15	16	16	15	13	10	11
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	5	5	6	6	5	5	5	6	6	6
Overslag/opslag	3	2	3	2	2	2	2	2	3	3	3
Vestigingsplaats	41	41	43	42	41	46	44	49	53	48	52
Industrie	28	28	27	27	27	28	27	31	32	30	32
Voedingsmiddelenindustrie	21	20	19	18	18	17	15	15	14	14	14
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	5	5	8	10	9	10
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	3	3	3	4	4	4	4	5
Groothandel	8	7	9	9	9	10	9	8	11	9	11
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	7	6	5	8	8	10	10	9	9
Totaal	69	69	72	67	64	69	67	71	75	67	72

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-63: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	28	28	27	26	25	21	20	21	20	21	25
Vervoer	7	8	8	6	5	4	3	4	3	2	3
Zeevaart	7	8	8	6	5	4	3	4	3	2	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15	14	12	13	13	11	11	10	10	11	14
Overslag/opslag	6	6	7	7	7	6	6	7	7	8	8
Vestigingsplaats	92	92	90	88	88	77	78	74	71	71	69
Industrie	62	61	58	58	58	51	54	52	49	50	48
Voedingsmiddelenindustrie	17	16	16	16	15	15	15	14	14	18	18
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	11	9	9	9	9	9	9	9	9
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	8	6	7	9	6	6	6
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	26	26	24	26	26	21	22	19	19	15	13
Groothandel	13	12	12	13	13	11	9	8	8	9	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	17	19	20	17	17	15	15	14	14	12	12
Totaal	120	120	117	114	113	98	98	95	91	92	94

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 0-64: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	224	221	222	227	203	226	221	208	207	211	214
Vervoer	28	29	26	26	26	30	28	26	23	27	26
Zeevaart	24	26	23	23	23	26	24	21	17	18	18
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	110	111	112	113	99	112	112	101	104	105	102
Overslag/opslag	86	81	84	88	78	84	81	81	80	79	86
Vestigingsplaats	452	439	433	445	446	464	460	455	442	413	398
Industrie	188	187	184	197	188	204	199	196	191	183	179
Voedingsmiddelenindustrie	27	27	26	27	27	27	27	29	33	32	33
Aardolie industrie	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3
Chemische industrie	23	23	25	22	20	20	18	16	15	16	14
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	58	57	53	56	53	56	52	48	45	38	35
Transportmiddelenindustrie	39	39	41	45	43	49	47	49	45	43	42
Elektriciteitsproductie	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3	3
Overig	36	35	33	41	40	47	50	49	47	48	49
Groothandel	197	186	185	185	189	191	188	184	183	164	158
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	67	66	64	63	69	69	73	75	68	66	61
Totaal	676	660	655	672	649	690	681	663	649	624	612

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-65: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	139	138	138	142	123	132	133	130	125	125	132
Vervoer	15	16	12	12	11	11	10	8	5	5	6
Zeevaart	15	16	12	12	11	11	10	8	5	5	6
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	77	76	77	77	67	75	77	70	67	70	69
Overslag/opslag	47	46	49	53	45	46	46	52	53	50	57
Vestigingsplaats	154	155	158	159	160	188	182	180	172	162	154
Industrie	64	66	65	69	68	80	77	75	70	68	67
Voedingsmiddelenindustrie	5	6	5	6	6	5	5	4	4	4	4
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	14	14	15	13	11	11	10	9	7	7	6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	18	17	25	20	20	18	18	18
Transportmiddelenindustrie	11	11	12	13	13	14	13	15	15	14	14
Elektriciteitsproductie	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Overig	15	14	12	16	19	23	27	25	24	23	23
Groothandel	59	58	58	55	54	66	61	65	62	56	53
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	35	35	38	42	44	40	40	38	34
Totaal	293	293	296	301	283	320	315	310	297	287	286

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-66: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	13	13	12	11	10	17	16	14	15	16	15
Vervoer	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	5	5	5	7	6	6	6	6	6
Overslag/opslag	7	7	7	6	5	9	9	7	8	9	8
Vestigingsplaats	58	52	51	56	55	42	41	40	38	38	38
Industrie	24	23	24	30	25	19	18	17	17	15	14
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	11	10	13	11	8	8	6	7	4	3
Transportmiddelenindustrie	2	2	3	3	2	2	2	2	1	1	1
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	9	12	9	7	6	7	7	8	8
Groothandel	24	20	21	21	24	19	19	16	14	15	16
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	9	6	5	6	4	4	7	7	8	8
Totaal	71	65	63	67	65	59	57	54	53	54	53

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-67: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	42	41	42	43	38	45	43	36	34	34	34
Vervoer	6	7	8	8	8	11	10	9	8	9	8
Zeevaart	6	7	8	8	8	11	10	9	8	9	8
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	22	23	23	23	19	22	22	19	20	19	19
Overslag/opslag	14	11	11	12	11	12	11	8	6	6	7
Vestigingsplaats	152	151	145	147	148	149	153	147	147	132	129
Industrie	48	49	47	46	43	52	52	53	55	52	52
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	11	10	11	11	13	15	14	14
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1
Chemische industrie	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	15	16	14	12	12	10	10	11	10	8	8
Transportmiddelenindustrie	9	9	8	10	9	14	14	14	12	12	12
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Overig	6	6	7	7	6	11	11	10	11	11	12
Groothandel	83	81	79	81	83	78	81	72	76	65	62
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21	21	19	20	22	19	20	22	16	15	15
Totaal	194	192	187	190	186	194	196	183	181	166	163

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-68: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	30	29	30	31	32	32	29	28	33	36	33
Vervoer	7	6	6	6	7	7	7	8	9	12	11
Zeevaart	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5	6	7	8	8	8	7	6	11	10	8
Overslag/opslag	18	17	17	17	17	17	15	14	13	14	14
Vestigingsplaats	88	81	79	83	83	85	84	88	85	81	77
Industrie	52	49	48	52	52	53	52	51	49	48	46
Voedingsmiddelenindustrie	10	9	9	10	10	11	11	12	14	14	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	5	5	5	4	4	4	3	3	3	4	4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	14	12	11	13	13	13	14	11	10	8	6
Transportmiddelenindustrie	17	17	18	19	19	19	18	18	17	16	15
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	6	6	5	6	6	6	6	7	5	6	6
Groothandel	31	27	27	28	28	28	27	31	31	28	27
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	5	4	3	3	4	5	6	5	5	4
Totaal	118	110	109	114	115	117	113	116	118	117	110

Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

Tabel 0-69: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	890	874	884	871	874	870	868	858	823	848	920
Vervoer	79	79	79	78	81	91	92	87	83	86	87
Zeevaart	78	78	78	77	80	91	92	87	82	85	86
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	646	633	644	631	638	626	622	616	593	615	676
Overslag/opslag	169	166	166	166	159	156	157	159	150	149	159
Vestigingsplaats	970	948	950	932	947	964	949	947	897	889	932
Industrie	389	376	375	370	382	378	382	388	369	366	388
Voedingsmiddelenindustrie	25	23	22	22	23	27	27	26	28	29	29
Aardolie industrie	14	13	13	14	12	13	14	14	13	14	15
Chemische industrie	66	65	70	68	71	75	76	77	76	76	81
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	139	135	134	129	130	129	131	131	126	129	140
Transportmiddelenindustrie	84	81	74	68	74	80	82	86	88	88	88
Elektriciteitsproductie	16	16	22	27	25	26	26	26	25	24	28
Overig	85	82	86	84	86	68	66	68	55	47	54
Groothandel	413	400	398	395	400	412	392	389	369	370	385
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	128	134	132	126	128	136	137	132	118	113	114
Totaal	1.896	1.857	1.870	1.834	1.853	1.865	1.847	1.839	1.754	1.768	1.885

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 0-70: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	782	765	768	755	760	755	751	736	705	732	796
Vervoer	69	69	70	71	75	85	86	82	75	77	77
Zeevaart	69	69	70	71	75	85	86	82	75	77	77
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	581	568	572	561	571	558	554	544	521	547	606
Overslag/opslag	132	128	126	123	114	112	111	110	109	108	113
Vestigingsplaats	681	660	655	643	656	660	640	630	590	594	626
Industrie	284	271	272	268	279	268	271	269	254	253	268
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	11	12	13	13	13	12	13	13	14
Aardolie industrie	9	9	9	9	8	9	9	9	9	9	10
Chemische industrie	39	38	40	40	43	46	46	46	46	46	50
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	96	92	89	87	90	85	87	86	80	77	85
Transportmiddelenindustrie	73	70	64	58	64	70	72	73	73	75	71
Elektriciteitsproductie	5	4	8	14	14	15	15	14	13	12	13
Overig	50	46	51	48	47	30	29	29	20	21	25
Groothandel	318	306	302	299	299	307	284	280	267	269	283
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	79	83	81	76	78	85	85	81	69	72	75
Totaal	1.463	1.425	1.423	1.398	1.416	1.415	1.391	1.366	1.295	1.326	1.422

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-71: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	532	513	510	493	498	492	484	472	453	476	517
Vervoer	47	47	47	45	47	51	53	49	44	47	46
Zeevaart	47	47	47	45	47	51	53	49	44	47	46
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	374	360	360	352	362	355	343	336	325	343	381
Overslag/opslag	111	106	103	96	89	86	88	87	84	86	90
Vestigingsplaats	410	393	391	379	392	394	381	373	364	366	386
Industrie	165	161	164	159	170	164	164	161	160	157	167
Voedingsmiddelenindustrie	9	9	8	8	9	9	9	8	9	9	9
Aardolie industrie	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	10
Chemische industrie	32	32	33	34	38	39	38	38	39	38	40
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	41	40	39	36	37	36	37	37	35	34	39
Transportmiddelenindustrie	46	44	40	35	40	43	44	42	43	42	40
Elektriciteitsproductie	4	3	6	10	10	11	11	11	11	10	11
Overig	25	25	30	28	28	17	16	16	14	15	18
Groothandel	187	173	171	169	171	175	162	161	158	162	170
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	58	59	56	51	51	55	55	51	46	47	49
Totaal	942	906	901	872	890	886	865	845	817	842	903

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-72: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	14	15	14	14	14	14	19	20	21	19	21
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	12	11	11	11	11	15	16	16	15	16
Overslag/opslag	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3
Vestigingsplaats	64	65	64	63	59	58	57	57	52	52	51
Industrie	40	38	39	37	34	34	34	35	31	32	30
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	17	18	17	16	15	16	17	17	17	16
Transportmiddelenindustrie	10	9	9	9	9	10	9	9	7	8	7
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	1	0	0	0
Overig	10	9	9	8	7	6	6	6	5	5	5
Groothandel	20	21	19	20	19	19	18	17	17	17	17
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	6	6	6	6	5	5	5	4	3	4
Totaal	78	80	78	77	73	72	76	77	73	71	72

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-73: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	17	19	18	19	16	16	13	13	15	13	12
Vervoer	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	13	12	11	8	7	7	7	7	6	6
Overslag/opslag	6	6	6	8	8	8	5	5	7	6	5
Vestigingsplaats	39	38	39	41	39	38	38	36	36	32	37
Industrie	22	21	22	23	22	21	22	21	19	18	23
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	1	2	2	2	2	3	2	2	2	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	12	11	11	11	11	11	10	12
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3
Elektriciteitsproductie	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Overig	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1
Groothandel	15	15	15	16	15	15	14	13	15	12	12
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Totaal	56	57	57	60	55	54	51	49	51	45	49

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-74: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	17	16	15	15	16	17	18	17	14	15	17
Industrie	9	8	8	8	8	8	8	8	7	8	9
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6
Transportmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	2	2	1	1	1	0	0	1
Groothandel	5	5	4	4	4	3	3	3	3	3	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	3	4	6	7	6	4	4	4
Totaal	23	22	21	21	22	23	24	23	20	20	22

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-75: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	213	212	220	223	226	227	229	225	210	219	241
Vervoer	21	21	22	25	27	32	31	31	28	27	28
Zeevaart	21	21	22	25	27	32	31	31	28	27	28
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	179	177	183	181	184	179	183	179	167	178	198
Overslag/opslag	13	14	15	17	15	16	15	15	15	14	15
Vestigingsplaats	151	148	146	145	150	153	146	147	124	129	135
Industrie	48	43	39	41	45	41	43	44	37	38	39
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	4	4	4	4	3	5	5	5	4	5	6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20	18	15	17	21	18	18	16	12	11	12
Transportmiddelenindustrie	13	13	11	10	11	12	14	17	19	20	19
Elektriciteitsproductie	0	0	1	2	2	1	1	1	1	1	1
Overig	10	7	7	7	7	4	4	4	0	0	0
Groothandel	91	92	93	90	90	95	87	86	74	75	80
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	13	14	14	15	17	16	17	13	16	16
Totaal	364	360	366	368	376	380	375	372	334	348	376

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 0-76: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	108	109	116	116	114	115	117	122	118	116	124
Vervoer	10	10	9	7	6	6	6	5	8	9	10
Zeevaart	9	9	8	6	5	6	6	5	7	8	9
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	65	65	72	70	67	68	68	72	72	68	70
Overslag/opslag	37	38	40	43	45	44	46	49	41	41	46
Vestigingsplaats	289	288	295	289	291	304	309	317	307	295	306
Industrie	105	105	103	102	103	110	111	119	115	113	120
Voedingsmiddelenindustrie	13	11	11	10	10	14	14	14	15	16	15
Aardolie industrie	5	4	4	5	4	4	5	5	4	5	5
Chemische industrie	27	27	30	28	28	29	30	31	30	30	31
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	43	43	45	42	40	44	44	45	46	52	55
Transportmiddelenindustrie	11	11	10	10	10	10	10	13	15	13	17
Elektriciteitsproductie	11	12	14	13	11	11	11	12	12	12	15
Overig	35	36	35	36	39	38	37	39	35	26	29
Groothandel	95	94	96	96	101	105	108	109	102	101	102
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	51	51	50	50	51	52	51	49	41	39
Totaal	433	432	447	436	437	450	456	473	459	442	463

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-77: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	32	35	36	33	30	34	35	35	38	39	40
Vervoer	7	7	6	4	3	3	3	3	5	6	6
Zeevaart	7	7	6	4	3	3	3	3	5	6	6
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	21	23	22	20	23	22	22	24	23	22
Overslag/opslag	6	7	7	7	7	8	10	10	9	10	12
Vestigingsplaats	49	49	49	48	50	52	52	56	59	57	59
Industrie	22	20	19	19	21	22	22	27	29	28	30
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Aardolie industrie	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Chemische industrie	1	1	1	1	2	2	2	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	3	2	3	3	4	5	5	4
Transportmiddelenindustrie	4	3	3	3	4	4	4	6	7	6	8
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	8	9	10	10	10	11	10	10	11
Groothandel	19	19	20	19	20	21	21	19	21	22	22
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	10	10	10	9	9	9	10	9	7	7
Totaal	81	84	85	81	80	86	87	91	97	96	99

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-78: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1
Vervoer	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4	4	5	4	4	3	3	4	3	2	2
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	75	71	77	70	68	69	68	70	75	73	80
Industrie	46	43	50	46	43	44	44	44	46	45	51
Voedingsmiddelenindustrie	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	15	14	17	15	14	15	15	15	15	15	16
Transportmiddelenindustrie	17	16	18	16	16	16	16	15	16	15	17
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	8	8	10	9	8	8	8	9	10	10	13
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	26	25	24	21	21	21	20	22	26	25	25
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	3	4	4	4	4	3	3	4
Totaal	83	79	87	78	76	75	74	78	81	77	85

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-79: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	4	4	5	5	6	6	7	4	8	10	8
Vervoer	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Zeevaart	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	3	2	3	1	5	7	5
Overslag/opslag	0	0	1	1	2	2	2	2	1	1	1
Vestigingsplaats	39	34	34	33	33	34	38	35	40	41	34
Industrie	11	9	9	8	7	10	10	9	13	12	12
Voedingsmiddelenindustrie	8	6	6	5	5	9	9	8	10	10	9
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	1	1	1	1	3	2	3
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Groothandel	18	15	15	15	16	17	20	20	20	21	17
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	10	10	10	10	7	8	6	7	8	5
Totaal	43	38	39	38	39	40	45	39	48	51	42

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-80: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	71	69	74	77	77	75	75	83	71	66	75
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	39	37	41	41	40	40	40	45	40	36	41
Overslag/opslag	31	31	32	35	36	34	34	37	31	30	33
Vestigingsplaats	155	162	162	162	165	174	175	182	162	152	162
Industrie	69	74	73	73	73	76	77	81	71	71	76
Voedingsmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	3	4	2	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1
Chemische industrie	11	12	12	12	12	12	13	13	12	12	12
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	22	23	23	23	22	25	25	26	25	32	34
Transportmiddelenindustrie	5	6	5	5	5	5	5	6	5	5	6
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3	3	3	2	2	2
Overig	25	26	26	26	28	28	27	28	25	16	18
Groothandel	55	57	58	59	61	63	63	66	58	55	59
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	31	30	31	35	35	35	33	26	27
Totaal	226	231	236	239	242	249	250	265	233	218	237

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 0-81: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	62	65	70	69	69	75	77	78	80	82	76
Vervoer	5	6	7	6	6	6	8	10	10	8	8
Zeevaart	5	6	7	6	6	6	8	10	10	8	8
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	40	41	43	42	42	45	44	44	41	44	39
Overslag/opslag	17	18	20	21	21	24	25	24	29	30	29
Vestigingsplaats	94	91	91	88	93	96	97	95	107	111	108
Industrie	55	54	54	56	59	62	63	62	66	66	65
Voedingsmiddelenindustrie	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	5
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	9	9	9	9	10	10	10	10	11	12	12
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	14	15	16	16	16	17	18	17
Transportmiddelenindustrie	16	16	15	15	15	15	16	15	15	13	13
Elektriciteitsproductie	2	2	2	2	3	2	2	4	4	4	4
Overig	10	9	11	11	11	14	14	12	13	13	13
Groothandel	15	15	16	13	14	15	15	15	24	26	24
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	24	22	21	19	20	19	19	18	17	19	19
Totaal	156	156	161	157	162	171	174	173	187	193	184

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-82: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	25	27	31	30	30	34	37	35	36	37	32
Vervoer	2	3	3	2	2	2	4	5	5	3	3
Zeevaart	2	3	3	2	2	2	4	5	5	3	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18	20	22	22	22	25	25	24	22	24	20
Overslag/opslag	5	4	6	6	6	7	8	6	9	10	9
Vestigingsplaats	38	37	34	36	38	37	38	38	42	43	40
Industrie	26	25	24	26	28	27	28	27	29	28	27
Voedingsmiddelenindustrie	4	4	3	3	3	3	3	3	4	4	4
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	6	6	8	9	9	9	9	9	9	8
Transportmiddelenindustrie	7	7	6	6	6	6	7	7	6	5	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1
Overig	6	5	6	6	6	6	6	5	6	6	6
Groothandel	4	4	3	3	3	4	4	5	7	9	8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	8	7	7	7	6	6	6	6	6	5
Totaal	63	64	65	66	68	71	75	73	78	80	72

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-83: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	8	9	10	10	10	11	11	11	12	13	12
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	4	4	4	4	4	4	5	6	5
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7
Vestigingsplaats	10	10	12	12	12	14	14	13	14	14	14
Industrie	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	3	3	3	4	4	4
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	4	4	4	5	5	4	4	4	4
Totaal	18	19	22	22	22	25	25	24	26	27	26

Bron: EUR obv LISA

Tabel 0-84: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2012

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Knooppunt	29	29	29	29	29	30	29	32	32	32	32
Vervoer	3	3	4	4	4	4	4	5	5	5	5
Zeevaart	3	3	4	4	4	4	4	5	5	5	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	18	17	16	16	16	15	16	14	14	14
Overslag/opslag	7	8	8	9	9	10	10	11	13	13	13
Vestigingsplaats	46	44	45	40	43	45	45	44	51	54	54
Industrie	23	23	24	24	25	28	28	28	29	30	30
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	6	6	6	6	7	7	7	7	8	9	9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	7	6	7	6	6
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	2
Overig	4	4	5	5	5	8	8	7	7	7	7
Groothandel	11	11	11	8	9	9	9	8	15	15	14
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	10	10	8	9	8	8	8	7	9	10
Totaal	75	73	74	69	72	75	74	76	83	86	86

Bron: EUR obv LISA

Economische indicatoren per zeehaven (indirect)

De in deze Havenmonitor berekende indirecte effecten hebben betrekking op de economische effecten die ontstaan bij de toeleveranciers van de zeehavengerelateerde sectoren; de zogenaamde achterwaartse effecten van de Nederlandse zeehavengebieden op de rest van de Nederlandse economie. In tabel 0-82 en tabel 0-83 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers weergegeven voor de verschillende zeehavens. Tabel 0-87 en Tabel 0-88 geven de ontwikkeling van indirecte werkgelegenheid en indirecte toegevoegde waarde in absolute waarden.

Tabel 0-85: Ontwikkeling werkgelegenheidsmultipliers per zeehaven 2002-2012

	Werkgelegenheidsmultipliers										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	1,83	1,88	1,93	1,99	1,97	2,02	1,91	1,86	1,82	1,80	1,79
Delfzijl	1,86	1,92	1,97	2,02	1,97	2,04	1,89	1,85	1,79	1,79	1,79
Eemshaven	1,73	1,77	1,84	1,85	1,88	1,92	1,90	1,81	1,82	1,79	1,78
Harlingen	1,58	1,65	1,70	1,71	1,71	1,81	1,61	1,63	1,61	1,58	1,57
Den Helder	1,92	1,93	1,97	2,12	2,12	2,13	2,13	2,04	2,03	1,96	1,92
Noordzeekanaalgebied	1,59	1,61	1,63	1,64	1,67	1,71	1,65	1,61	1,68	1,71	1,72
Amsterdam	1,56	1,59	1,61	1,62	1,64	1,66	1,59	1,57	1,56	1,57	1,57
Beverwijk	1,61	1,60	1,58	1,60	1,64	1,64	1,70	1,75	1,79	1,78	1,81
Velsen/Ijmuiden	1,62	1,64	1,66	1,66	1,70	1,75	1,71	1,63	1,69	1,77	1,79
Zaanstad	1,62	1,64	1,65	1,65	1,66	1,74	1,73	1,72	2,11	2,13	2,12
Rijn-Maasmond	1,60	1,60	1,61	1,60	1,63	1,66	1,64	1,62	1,64	1,64	1,65
Rotterdam	1,60	1,60	1,62	1,60	1,62	1,64	1,63	1,60	1,64	1,64	1,66
Schiedam	1,59	1,58	1,57	1,54	1,58	1,62	1,60	1,60	1,61	1,64	1,62
Vlaardingen	1,44	1,42	1,47	1,47	1,46	1,55	1,49	1,45	1,42	1,44	1,44
Maassluis	1,42	1,39	1,40	1,40	1,43	1,46	1,48	1,51	1,51	1,51	1,50
Overig Rijnmond	1,51	1,48	1,48	1,49	1,50	1,57	1,53	1,52	1,54	1,54	1,54
Dordrecht	1,81	1,77	1,81	1,82	1,91	1,98	1,98	1,87	1,86	1,84	1,84
Drechtsteden	1,59	1,59	1,62	1,63	1,70	1,80	1,73	1,78	1,72	1,73	1,71
Moerdijk	1,67	1,67	1,67	1,69	1,72	1,77	1,77	1,74	1,69	1,69	1,67
Scheveningen	1,38	1,56	1,60	1,42	1,42	1,59	1,47	1,41	1,42	1,41	1,37
Scheldebekken	1,84	1,83	1,85	1,85	1,90	1,97	1,95	1,94	1,83	1,82	1,83
Vlissingen	1,56	1,56	1,57	1,57	1,60	1,66	1,63	1,64	1,61	1,59	1,55
Borsele	2,23	2,21	2,20	2,18	2,26	2,36	2,38	2,36	2,48	2,44	2,50
Terneuzen	1,98	1,98	2,01	2,01	2,08	2,16	2,15	2,10	1,88	1,87	1,87
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,63	1,64	1,66	1,65	1,68	1,72	1,69	1,66	1,68	1,68	1,69

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 0-86: Ontwikkeling toegevoegde waarde multipliers per zeehaven 2002-2012

	Toegevoegde Waarde Multipliers										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	1,53	1,55	1,53	1,50	1,48	1,53	1,46	1,54	1,47	1,49	1,50
Delfzijl	1,60	1,63	1,58	1,55	1,57	1,64	1,56	1,66	1,53	1,59	1,64
Eemshaven	1,72	1,73	1,78	1,75	1,75	1,67	1,77	1,60	1,56	1,54	1,55
Harlingen	1,53	1,58	1,57	1,55	1,56	1,63	1,50	1,62	1,59	1,57	1,56
Den Helder	1,26	1,26	1,28	1,22	1,18	1,20	1,17	1,23	1,23	1,22	1,23
Noordzeekanaalgebied	1,55	1,55	1,50	1,49	1,52	1,54	1,54	1,54	1,64	1,78	1,71
Amsterdam	1,47	1,48	1,47	1,46	1,47	1,48	1,45	1,47	1,48	1,48	1,48
Beverwijk	1,43	1,41	1,38	1,35	1,37	1,38	1,36	1,44	1,43	1,43	1,48
Velsen/IJmuiden	1,64	1,61	1,53	1,52	1,56	1,61	1,66	1,63	1,76	2,14	2,05
Zaanstad	1,52	1,56	1,57	1,54	1,57	1,59	1,55	1,54	1,85	1,81	1,82
Rijn-Maasmond	1,52	1,52	1,49	1,46	1,50	1,52	1,52	1,59	1,53	1,55	1,56
Rotterdam	1,51	1,52	1,48	1,45	1,50	1,50	1,51	1,58	1,53	1,55	1,56
Schiedam	1,36	1,35	1,52	1,46	1,48	1,49	1,51	1,54	1,54	1,55	1,53
Vlaardingen	1,47	1,41	1,47	1,48	1,49	1,51	1,51	1,48	1,45	1,44	1,45
Maassluis	1,29	1,31	1,31	1,30	1,31	1,30	1,31	1,37	1,45	1,44	1,45
Overig Rijnmond	1,49	1,47	1,43	1,42	1,44	1,48	1,46	1,51	1,43	1,42	1,42
Dordrecht	1,77	1,76	1,76	1,65	1,69	1,74	1,71	1,89	1,57	1,58	1,58
Drechtsteden	1,64	1,66	1,63	1,62	1,65	1,69	1,74	1,86	1,77	1,86	1,82
Moerdijk	1,48	1,49	1,46	1,47	1,48	1,49	1,52	1,55	1,51	1,52	1,52
Scheveningen	1,34	1,44	1,46	1,42	1,40	1,45	1,44	1,45	1,52	1,50	1,51
Scheldebekken	1,59	1,61	1,53	1,55	1,60	1,59	1,61	1,70	1,56	1,59	1,57
Vlissingen	1,55	1,57	1,53	1,53	1,54	1,55	1,56	1,63	1,56	1,63	1,52
Borsele	1,78	1,72	1,66	1,57	1,66	1,64	1,71	1,83	1,68	1,75	1,77
Terneuzen	1,58	1,60	1,51	1,56	1,61	1,60	1,62	1,71	1,54	1,55	1,55
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,53	1,53	1,50	1,48	1,52	1,53	1,54	1,60	1,55	1,59	1,58

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

Tabel 0-87: Ontwikkeling indirecte werkgelegenheid per zeehaven 2002-2012

	Arbeidsplaatsen										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	7.214	7.576	7.826	8.129	7.765	7.958	7.361	7.014	6.672	6.533	6.287
Delfzijl	4.428	4.757	4.886	4.963	4.362	4.492	4.011	3.874	3.458	3.550	3.305
Eemshaven	473	442	507	543	543	605	596	627	710	620	691
Harlingen	524	583	609	608	658	868	634	696	726	623	627
Den Helder	1.789	1.794	1.824	2.014	2.202	1.993	2.120	1.817	1.778	1.739	1.664
Noordzeekanaalgebied	20.334	20.145	20.158	20.540	22.081	24.460	23.133	21.000	22.649	23.576	24.766
Amsterdam	8.702	8.643	8.785	9.041	10.211	11.218	10.539	9.775	9.198	9.189	9.456
Beverwijk	367	342	344	391	392	408	453	415	392	386	401
Velsen/IJmuiden	9.101	8.937	8.783	8.967	9.308	10.129	9.515	8.249	9.135	9.922	10.682
Zaanstad	2.164	2.222	2.245	2.142	2.171	2.705	2.627	2.560	3.925	4.079	4.227
Rijn-Maasmond	63.424	62.292	62.888	62.349	66.504	72.675	71.436	68.519	69.542	70.117	72.453
Rotterdam	43.543	43.181	43.634	43.537	46.168	49.097	48.339	45.621	48.104	48.747	51.387
Schiedam	1.539	1.461	1.487	1.563	1.625	1.811	1.610	1.587	1.572	1.620	1.598
Vlaardingen	750	698	727	792	739	1.473	1.275	1.116	1.163	1.044	1.073
Maassluis	193	154	157	163	177	195	204	232	212	214	211
Overig Rijnmond	3.978	3.346	3.141	3.178	3.426	4.443	4.424	4.577	4.329	4.510	4.574
Dordrecht	2.823	2.671	2.821	2.488	2.916	3.319	3.412	3.042	2.836	2.816	2.856
Drechtsteden	3.715	3.509	3.604	3.528	3.884	4.531	4.281	4.668	4.351	4.325	4.268
Moerdijk	6.245	6.200	6.230	6.456	6.925	7.355	7.515	7.365	6.636	6.524	6.213
Scheveningen	637	1.070	1.087	645	644	451	377	311	340	317	273
waarvan Rotterdam-Rijnmond	50.003	48.841	49.146	49.232	52.135	57.019	55.852	53.133	55.379	56.135	58.843
Scheldebekken	12.406	12.167	12.229	12.503	13.797	15.361	15.271	14.523	12.617	12.635	12.391
Vlissingen	3.457	3.360	3.319	3.436	3.877	4.556	4.426	4.221	3.801	3.845	3.214
Borsele	1.986	1.906	1.952	1.986	2.190	2.413	2.431	2.336	2.570	2.612	3.021
Terneuzen	6.963	6.901	6.958	7.081	7.729	8.392	8.414	7.966	6.246	6.178	6.155
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	103.377	102.179	103.101	103.522	110.147	120.455	117.201	111.056	111.481	112.861	115.897

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

Tabel 0-88: Ontwikkeling indirecte toegevoegde waarde 2002-2012 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noordelijke zeehavens	486	535	573	604	587	628	621	585	590	641	561
Delfzijl	340	378	398	429	390	414	404	382	375	444	359
Eemshaven	63	64	72	79	89	96	106	90	92	80	83
Harlingen	32	36	39	41	44	57	45	51	56	47	48
Den Helder	52	56	64	56	63	60	66	63	66	70	71
Noordzeekanaalgebied	1.494	1.568	1.616	1.738	1.959	2.161	2.213	1.898	2.458	3.053	2.514
Amsterdam	575	603	632	690	803	886	876	776	840	865	876
Beverwijk	23	22	23	26	27	29	33	29	27	29	33
Velsen/IJmuiden	753	785	795	859	953	1.032	1.079	873	1.233	1.796	1.208
Zaanstad	143	158	166	164	176	215	225	220	357	363	398
Rijn-Maasmond	5.751	5.945	6.128	6.461	7.157	7.944	8.751	7.793	7.524	8.269	8.482
Rotterdam	4.224	4.424	4.547	4.843	5.327	5.847	6.474	5.629	5.520	6.128	6.415
Schiedam	120	119	124	127	135	145	141	144	150	160	156
Vlaardingen	61	51	64	75	77	133	162	110	117	107	109
Maassluis	12	10	10	11	12	14	15	17	21	21	22
Overig Rijnmond	282	249	235	249	276	352	385	399	338	359	365
Dordrecht	269	262	285	260	336	385	421	347	234	258	256
Drechtsteden	311	309	324	339	381	409	462	501	457	513	461
Moerdijk	426	449	463	504	561	624	657	617	648	689	667
Scheveningen	46	72	75	53	51	36	34	30	38	34	32
waarvan Rotterdam-Rijnmond	4.699	4.853	4.981	5.305	5.827	6.490	7.176	6.299	6.147	6.775	7.066
Scheldebekken	1.262	1.340	1.364	1.524	1.789	1.950	2.120	1.829	1.792	1.983	1.744
Vlissingen	294	305	309	335	386	432	466	436	429	476	329
Borsele	184	186	193	213	254	271	324	267	217	252	296
Terneuzen	785	849	861	976	1.149	1.247	1.330	1.126	1.146	1.256	1.119
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	8.994	9.388	9.681	10.328	11.491	12.683	13.705	12.106	12.364	13.946	13.301

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Private investeringen per zeehavengebied

Onderstaande tabellen geven de private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten weer. In enkele gevallen worden deze cijfers niet door het CBS gepubliceerd omdat ze vertrouwelijk zijn of niet binnen de betrouwbaarheidsmarge van 15% vallen³.

Tabel 0-89: Ontwikkeling van private investeringen in de Nederlandse zeehavens per sector in periode 2000-2011

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie	1.607.468	x	1.627.000	1.715.302	1.328.801	1.121.171	1.553.960	1.196.056	1.920.179	2.079.806	2.644.471	2.806.005
Groothandel	139.250	x	x	118.145	x	x	x	113.751	213.106	121.135	133.207	186.866
Transport & distributie	x	775.790	494.000	623.783	765.260	864.929	1.239.368	1.255.201	1.995.382	1.332.556	1.876.447	2.285.268
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	34.265	x	x	x	b	105.200	64.755	56.415	46.125
Totaal	2.190.854	2.182.896	2.272.000	2.491.497	2.285.968	2.203.792	2.967.344	3.025.369	4.233.867	3.598.252	4.754.074	5.432.817

Tabel 0-90: Ontwikkeling van private investeringen in de Noordelijke zeehavens per sector in periode 2000-2011

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie	43.810	x	73.000	49.978	37.542	43.356	296.338	68.882	131.007	235.989	359.302	90.037
Groothandel	4.805	5.876	4.000	2.589	x	3.989	3.752	7.186	10.780	4.332	5.296	4.787
Transport & distributie	82.694	46.484	48.000	107.415	50.176	119.393	124.724	175.482	146.434	138.597	94.676	52.942
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	706	x	0	416	x	B	658	994	459	541	607	691
Totaal	132.015	166.105	125.000	160.399	93.524	167.219	425.472	252.544	288.679	379.458	459.882	148.458

Bron: EUR obv CBS

³ Definitieve investeringscijfers voor 2012 zijn op het moment van verschijnen nog niet beschikbaar.

Tabel 0-91: Ontwikkeling van private investeringen in het Noordzeekanaalgebied per sector in periode 2000-2011

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie	546.369	258.362	208.000	179.281	133.378	284.271	259.409	x	303.986	578.294	379.337	134.052
Groothandel	51.142	40.020	34.000	31.964	24.576	27.109	34.881	x	65.500	36.992	39.313	31.655
Transport & distributie	46.720	111.448	54.000	57.190	70.278	101.404	156.958	256.263	148.280	238.307	173.566	289.541
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	7.766	19.729	4.000	8.113	44.033	73.346	11.523	13.839	20.199	23.087	29.862	17.032
Totaal	651.997	429.558	301.000	276.548	272.265	486.130	462.771	650.951	537.965	876.680	622.078	472.279

Bron: EUR obv CBS

Tabel 0-92: Ontwikkeling van private investeringen in Rijn- en Maasmond per sector in periode 2000-2011

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie	762.581	544.128	950.000	1.168.370	1.078.485	645.569	728.837	830.483	1.246.413	914.475	1.683.850	2.086.953
Groothandel	79.009	74.688	78.000	78.152	84.259	71.119	x	106.565	124.764	62.991	82.682	142.841
Transport & distributie	262.081	596.277	363.000	388.098	588.579	593.875	912.360	783.938	1.630.827	903.582	1.608.205	1.942.785
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	16.847	35.674	14.000	24.195	27.862	34.005	x	55.336	83.529	39.667	25.946	28.402
Totaal	1.120.519	1.250.766	1.406.000	1.658.816	1.719.695	1.344.568	1.753.797	1.776.322	3.085.532	1.920.715	3.400.682	4.200.982

Bron: EUR obv CBS

Tabel 0-93: Ontwikkeling van private investeringen in Scheldebekken per sector in periode 2000-2011

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie	254.708	299.347	395.000	317.673	138.885	147.975	269.376	296.691	238.774	351.048	221.982	494.963
Groothandel	4.294	x	x	5.440	x	x	x	0	12.062	16.821	5.916	7.583
Transport & distributie	x	21.581	29.000	71.080	56.227	50.257	45.326	39.518	69.841	52.070	x	x
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	1.541	x	x	x	0	1.013	1.461	x	x
Totaal	286.323	336.467	440.000	395.734	200.484	205.875	325.304	345.552	321.691	421.400	271.432	611.098

Bron: EUR obv CBS

Publieke investeringen per havengebied

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de publieke investeringen in de zeehavens. Allereerst is het belangrijk om vast te stellen wie deze publieke investeringen doet. Ten eerste doen de (verzelfstandigde) havenbeheerders investeringen met economisch nut. In de jaarrekeningen van deze havenbeheerders zijn deze investeringen terug te vinden op de balans onder de post 'vaste activa'. In de toelichting op deze post zijn de investeringen vaak uitgesplitst waarbij een verdeling valt te maken in 'gronden/terreinen/gebouwen', '(haven)infrastructuur' en een post 'overig'. Er wordt voor de reeks in de Havenmonitor uitgegaan van de *bruto*-investeringen. Afschrijvingen worden derhalve niet meegenomen. Ook is er uitgegaan van lopende prijzen.

Een aantal Nederlandse zeehavens valt, wat betreft financiën, onder direct beheer van de gemeente waarin deze haven ligt. Voor deze havens is zoveel mogelijk een betrouwbaar beeld samengesteld uit jaarrekeningen van gemeenten. Vanzelfsprekend kunnen lokale overheden nog extra investeringen doen in havengebieden, deze investeringen isoleren is echter lastig daar deze posten vaak geconsolideerd voor een hele gemeente zijn. De aanleg van een woonerf en de aanleg van een ontsluitingsweg voor een havengebied vallen bij een gemeente bijvoorbeeld vaak onder dezelfde post op de balans. De cijfers in de tabellen zijn dan ook, in het geval van een verzelfstandigd havenbedrijf, overeenkomstig met de jaarrekeningen van deze bedrijven en in het geval van een gemeentelijke dienst, vallend onder de begroting van de gemeente, komen de cijfers uit de programmarekeningen/jaarstukken van de betreffende gemeente.

Naast lokale overheden wordt er ook door de Rijksoverheid geïnvesteerd in zeehavens. Deze investeringen worden meestal gedaan vanuit het Infrastructuurfonds. Projecten die vanuit het Infrastructuurfonds gefinancierd worden komen in het MIRT terecht. Voor de investeringsreeks 2007-2011 is dan ook gekeken naar de realisatie van de MIRT projecten in deze jaren. Per project is een afweging gemaakt of deze projecten toe te wijzen zijn aan 'investeringen in zeehavens'. Ook de uitgaven voor aanlegprojecten van Rijkswaterstaat komen voor rekening van het Infrastructuurfonds.

Voor de zeehavens van Scheveningen, Dordrecht en Drechtsteden zijn geen gegevens opgenomen vanwege een gebrek aan beschikbaarheid van (betrouwbare) data danwel het ontbreken van investeringen die verder reiken dan reguliere onderhoudsinvesteringen. Ook is voor de investeringen door de Rijksoverheid een correctie toegepast om dubbeltelling van fondsen voor landaanwinning Maasvlakte II te voorkomen. De hiervoor bestemde fondsen uit het MIRT zijn dan ook meegeteld bij investeringen door het Havenbedrijf Rotterdam en niet bij de investeringen door de Rijksoverheid. Tot slot is er voor gekozen om in deze reeks de eventuele investeringen door deelnemingen van de zeehavenbeheerders in principe buiten beschouwing te laten.

Tabel 0-94: Investerings door de Rijksoverheid in de Nederlandse zeehaveninfrastructuur

		Investerings Infrastructuurfonds 2007-2012 (MIRT), x1000 EUR					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hoofdwegennet realisatie IF12.03.01 (alleen A15 MaVa meegenomen)						35000	
Spoorwegen IF13.02.04 (Betuweroute)		27800	20600	39100	77600	59200	52059
Spoorwegen IF13.03.02 (Realisatieprogramma goederenvervoer)		36800	33700	25400	21900	18000	13000
Vaarwegen IF15.03.01 (Walradar Noordzeekanaal)		2000	1000	2000	8000	3000	5000
Vaarwegen IF15.03.01 (Verruiming Eemshaven-Noordzee)						2000	
Megaprojecten niet-verkeer en vervoer IF16.01 (PMR)		3100	42200	49500	14200	80300	74973
Megaprojecten verkeer en vervoer IF17.02 (Betuweroute)		154300	124200	44800	31800	4100	9147
Totaal / jaar		224.000	221.700	160.800	153.500	201.600	154.179

Tabel 0-95: Publieke investeringen in haven Den helder

		Haven Den Helder (bedragen x1000 euro, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit				86		
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	5109	9042	2081	1074		4051
Overige activa (investerings met economisch nut)	Havenautoriteit						
Totaal	Havenautoriteit	5109	9042	2081	1160		4051
Totaal		5.109	9.042	2.081	1.160	0	4.051

Bron: Gebaseerd op Programmarekeningen Gem. Den Helder, post 'Exploitatie en beheer havens'

Tabel 0-96: Publieke investeringen in havens Groningen

		Groningen Seaports (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit		30.254	6.310	13.475	11.656	6.822
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	17.345	10.319	7.844	39.594	49.084	30.541
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	115	123	460	560	371	978
Totaal		17.460	40.696	14.614	53.629	61.111	38.341

Bron: Gebaseerd op jaarverslagen Groningen Seaports, balanspost 'Materiele Vaste Activa'

Tabel 0-97: Publieke investeringen haven Harlingen

		Harlingen (bedragen x1000 euro, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit						
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit			524	379		
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit						
Totaal		0	0	524	379	0	0

Bron: Jaarstukken gemeente Harlingen

Tabel 0-98: Publieke investeringen in haven Amsterdam

		Haven Amsterdam (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x
Totaal		0	35.900	53.200	36.700	18.800	21.500

Bron: Jaarverslagen haven Amsterdam

Tabel 0-99: Publieke investeringen havens Noordzeekanaal

		Havens NZKG (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit		164				
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	22	186	121	827	67	78
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	190	348	150	270	91	80
Totaal		212	698	271	1.097	158	158

Bron: Jaarstukken betreffende gemeenten Zaanstad, Beverwijk & Jaarverslag Zeehaven IJmuiden BV

Tabel 0-100: Publieke investeringen in havens Rotterdam-Rijnmond

		Havenbedrijf Rotterdam (bedragen x1000EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	970					
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit						
Overige activa (investeringen met economisch nut)*	Havenautoriteit	233.956	190.745	351.838	413.328	494.383	625.707
* incl 'vaste activa in aanbouw'							
Totaal		234.926	190.745	351.838	413.328	494.383	625.707

Bron: gebaseerd op jaarverslagen Havenbedrijf Rotterdam, balanspost 'Materiele Vaste Activa'

Tabel 0-101: Publieke investeringen in haven Moerdijk

		Havenschap Moerdijk (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Grond en gebouwen	Havenautoriteit	9.653	25.142	28.821	9.242	20.504	1443
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	7.412		13.186	6.919	490	
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	98	168	242	675	1987	
Totaal		17.163	25.310	42.249	16.836	22.981	1.443

Bron: gebaseerd op Jaarverslagen & jaarrekening Havenschap Moerdijk, balanspost 'Materiële Vaste Activa'

Tabel 0-102: Publieke investeringen in havens Zeeland

		Zeeland Seaports (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit			12.044	7.562	1.210	
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	1.777	1.398	8.050	12.693	17.262	5.759
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit					266	104
Totaal		1.777	1.398	20.094	20.255	18.738	5.863

Bron: gebaseerd op Jaarverslagen Zeeland Seaports, balanspost 'Materiële Vaste Activa'

Tabel 4-100: Publieke investeringen in zeehavens totaal

		Totaal publieke invest. (bedragen x1000 euro, lopende prijzen)					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zeehavengebieden		291.682	303.789	489.883	571.869	617.159	693.012
Rijksoverheid		224.000	221.700	160.800	153.500	201.600	154.179
Totaal		515.682	525.489	650.683	725.369	818.759	847.191

Bron: Totaal publieke investeringen (optelsom investeringen door havenbeheerders en uitgaven MIRT)

Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode

De afbakening is gelijk aan de voorgaande Havenmonitoren zoals opgesteld door Rebelgroup/MTBS/Buck (2006, 2007) en Erasmus Universiteit (2008,2009,2010,2011) en kent drie dimensies: een functionele, een sectorale en een geografische.

Functionele afbakening

Het Havenbeleid (zie Nota Zeehaven, Ministerie Verkeer en Waterstaat, 2004) gaat in beginsel uit van twee hoofdfuncties van de zeehavens; de haven als knooppunt van vervoer(ketens) en de haven als vestigingsplaats voor industrie(clusters). Bij de haven als knooppunt ligt de nadruk op vervoermodaliteiten, overslag, opslag en distributie en bij de haven als vestigingsplaats is vooral de industriële bedrijvigheid en zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening van belang. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij het Havenbeleid, staan deze twee functies centraal in de rapportage. De zeehavengerelateerde activiteiten komen te vallen onder de functie waaraan zij bijdragen.

Sectorale afbakening

De sectorale afbakening geeft aan welke activiteiten tot de zeehaven gerekend worden. Er worden drie typen activiteiten onderscheiden: kadegebonden, zeehavengebonden en zeehavengerelateerd (zie Figuur B 1).

Kadegebonden activiteiten zijn activiteiten die een kade en diep vaarwater nodig hebben voor het afhandelen van de fysieke goederenstromen. Dit betreft vooral op- en overslag activiteiten zoals een containerterminal.

Zeehavengebonden activiteiten zijn activiteiten waarvoor de directe nabijheid van een zeehaven benodigd is, maar die niet in ieder geval kadegebonden zijn. Voorbeelden hierbij zijn olieraffinaderijen in de Rotterdamse haven.

Zeehavengerelateerde activiteiten zijn activiteiten waarvan de goederenstromen een directe relatie hebben met de zeehaven en diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen, als wel diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de fysieke goederenstromen maar wel aan de zeehaven gerelateerd zijn middels hun bijdrage aan de functies van de zeehaven. Deze activiteiten kunnen zich in de directe nabijheid van de zeehaven bevinden, maar de directe nabijheid van de zeehaven is niet voor alle activiteiten noodzakelijk. Veel distributieactiviteiten zijn hier een voorbeeld van.

Verder behoren de industriële activiteiten waarvan een belangrijk deel van de goederen via de zeehaven aan- en afgevoerd worden tot de zeehavengerelateerde activiteiten⁴. Naast deze activiteiten zijn er ook diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen of deze stromen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om een zeer directe relatie (distributie en opslag) of een minder directe relatie (handelsactiviteiten).

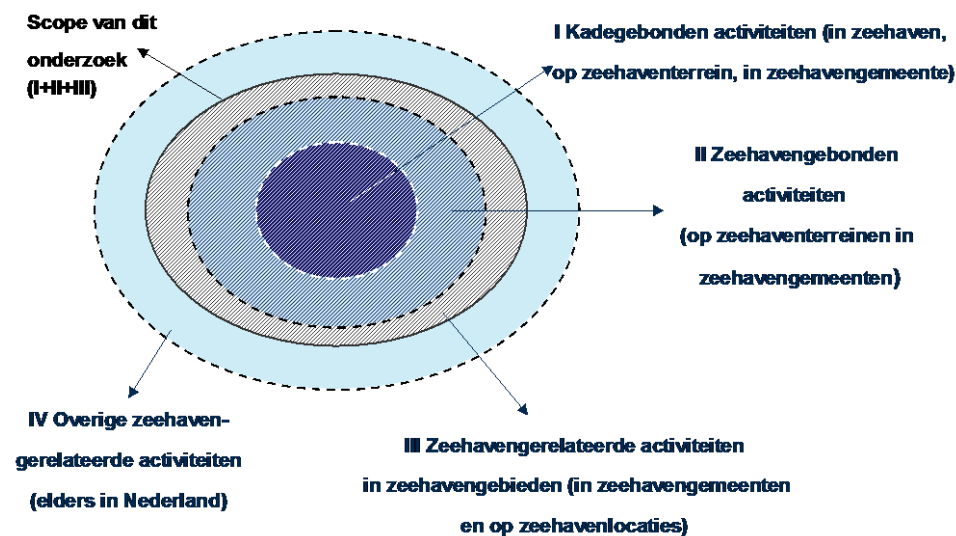
Samengevat: een activiteit is zeehavengerelateerd zodra de activiteit aan één van de onderstaande criteria voldoet:

- logistieke en vervoersactiviteiten die direct samenhangen met de aanvoer, afvoer en doorvoer van goederenstromen over zee;
- industriële activiteiten die in belangrijke mate gebruik maken van de zeehaven voor de aan- en afvoer van hun goederen;
- overige diensten gerelateerd aan functies van de zeehavens, zoals onder andere overheidsdiensten en zakelijke dienstverlening.

Figuur B 1 schetst hoe de typen activiteiten in relatie tot elkaar staan. Kadegebonden en zeehavengebonden activiteiten zijn daarbij direct aan de zeehaven gebonden. Zeehavengerelateerde activiteiten kunnen in principe in geheel Nederland gevestigd zijn, dat wil zeggen zowel binnen als buiten een zeehavengebied. Activiteiten die buiten het zeehavengebied plaatsvinden zijn echter buiten beschouwing gelaten en als niet-zeehavengerelateerd beschouwd.

⁴ N.B.: Dit geldt alleen in combinatie met de geografische afbakening voor zover deze activiteiten binnen een zeehavengebied liggen. De Duitse staalindustrie is dus niet zeehavengerelateerd.

Figuur B 1: Scope van het Havenmonitor onderzoek

Bron: Ecorys, Havenmonitor 2003

De visserij is geen zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaatsheeft, maar buitengaats. Volgens deze beredenering zou de visserij niet in de Havenmonitor moeten worden opgenomen. De visserij is echter een cluster op zich, waarbij de verschillende activiteiten door elkaar heen lopen. Naast de winning houden de vissers (cq. bemanning) zich ook bezig (in meer of mindere mate) met de overslag, opslag en soms ook verwerking van de vis. Gezien deze multifunctionele taak van de bemanning van de visvloot is de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in deze sector toch als zeehavengerelateerd beschouwd.

Veerdiensten en cruisevaart zijn ook zeehavengerelateerde activiteiten. Hierbij dient wel onderscheid gemaakt te worden naar zeevaart en binnenvaart. De zeeveerdiensten en zeecruisevaart zijn activiteiten die niet samenhangen met de fysieke goederenstromen, maar wel gebonden zijn aan de zeehaven. Deze activiteiten zijn opgenomen in de lijst met zeehavengerelateerde activiteiten.

In Bijlage 2 zijn alle SBI-codes opgenomen die als zeehavengerelateerde activiteiten worden meegerekend in de Havenmonitor.

Geografische afbakening

Voor de geografische afbakening zijn begrippen als zeehaven, zeehaventerreinen, zeehavengemeenten, zeehavenlocatie en zeehavengebieden van belang. Deze begrippen bepalen welke terreinen en/of gebieden meegenomen moeten worden. Definities van deze begrippen zijn hieronder gegeven.

Zeehaven: Een haven aan zee of aan diep vaarwater waar zeewaardige schepen kunnen komen en die de beschikking heeft over een zeeterminal of - voor zover gelegen in een zeehavengebied - een inlandterminal waar zeevaart als modaliteit aanwezig is.

Voor de aanduiding van diep vaarwater wordt gekeken naar de bevaarbaarheidklasse van vaarwegen (dit is gebruikt voor de binnenlandse vaarwegen). De bevaarbaarheidklasse is een aanduiding voor de (maximale) capaciteitsafmetingen van een vaarweg, uitgedrukt in tonnen laadvermogen. De bevaarbaarheidklassen zijn ingedeeld volgens de C.E.M.T.-norm (C.E.M.T.= Conférence Européenne des Ministres de Transport). Diep vaarwater, waar zeewaardige schepen kunnen komen, zijn de wateren met bevaarbaarheidklasse VI (a, b en c, Figuur B 2, de blauwe tinten)⁵. Zeewaardige schepen die de binnenwateren kunnen bevaren, worden gekenmerkt door het tonnage laadvermogen dat ligt tussen de 3.200 en 18.000 ton. Dit komt overeen met een diepgang van de schepen van 2,50 tot 4,50 meter en een hoogte tot maximaal 9,10 meter. Aan de onderkant van deze range zitten de coasters die de inlandterminals kunnen bereiken. Schepen die zwaarder beladen zijn dan de bovengenoemde 18.000 ton varen niet op de binnenlandse vaarwegen, maar komen alleen in de havens die de faciliteiten hebben om deze schepen te ontvangen.

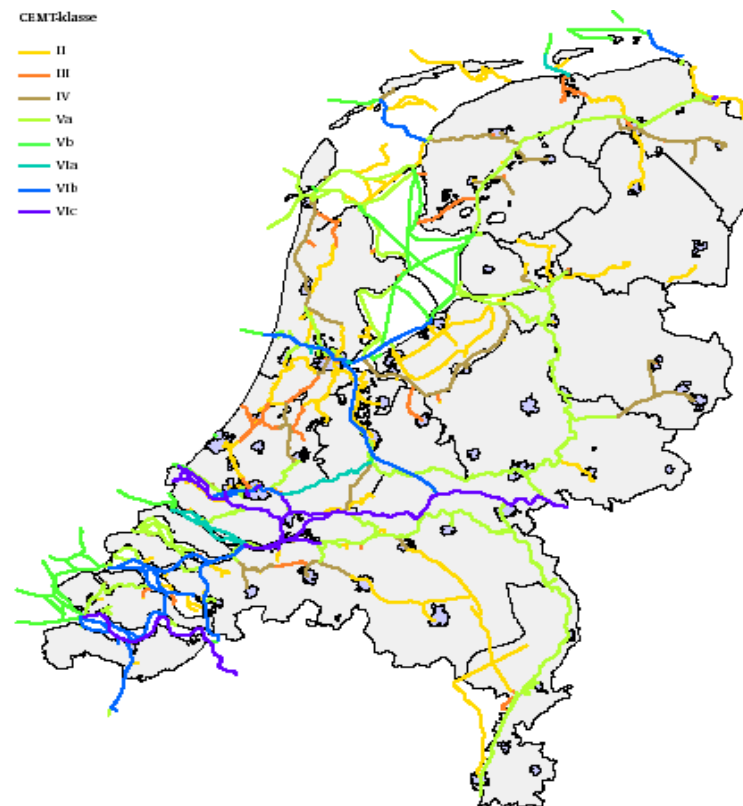
In functie van de bevaarbaarheidklasse van de vaarwegen blijken de Zeeuwse vaarwegen, de vaarwegen rond Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk (Nieuwe Waterweg, Nieuwe en Oude Maas, Lek, Dordtse Kil, Haringvliet en Hollands Diep), de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal en de vaarwegen naar Harlingen en Delfzijl en Eemsmond door de Waddenzee de vaarwegen te zijn die aangemerkt worden als vaarwegen met diep vaarwater voor zeewaardige schepen (zie in Figuur B 2). Den Helder is via open zee bereikbaar.

Bij de havens is onderscheid te maken naar zeeterminals en inlandterminals⁶. Zeeterminals zijn terminals die in relatie staan tot de zeevaart en inlandterminals zijn terminals waar bovenal de binnenvaart aanmeert. Een aantal inlandterminals is echter ook met zeeschepen bereikbaar. Alleen als inlandterminals gelegen zijn in zeehavengebieden (zie hierna) worden deze in het vervolg verder in beschouwing genomen. Omdat aan het Amsterdam-Rijnkanaal en aan de Waal zich geen zeehaventerreinen of zeehavenlocaties bevinden, vallen deze terminals buiten beschouwing.

⁵ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS, 'Nederland en de scheepvaart op de binnenwateren', 2003

⁶ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 'Inventarisatie terminals en regionale overslagcentra in Nederland', 2003

Figuur B 2: Vaarwegennet naar bevaarbaarheidsklasse

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, DVS en CBS

Zeehaventerrein: Aan diep, voor zeewaardige schepen geschikt vaarwater gelegen terreinen bij een zeehaven of terreinen in de directe nabijheid van de zeehaven waarbij de band met de haven overduidelijk aanwezig is en het terrein onder het beheer van de havenbeheerders valt. Terreinen worden afgebakend op basis van de bijbehorende postcodes.

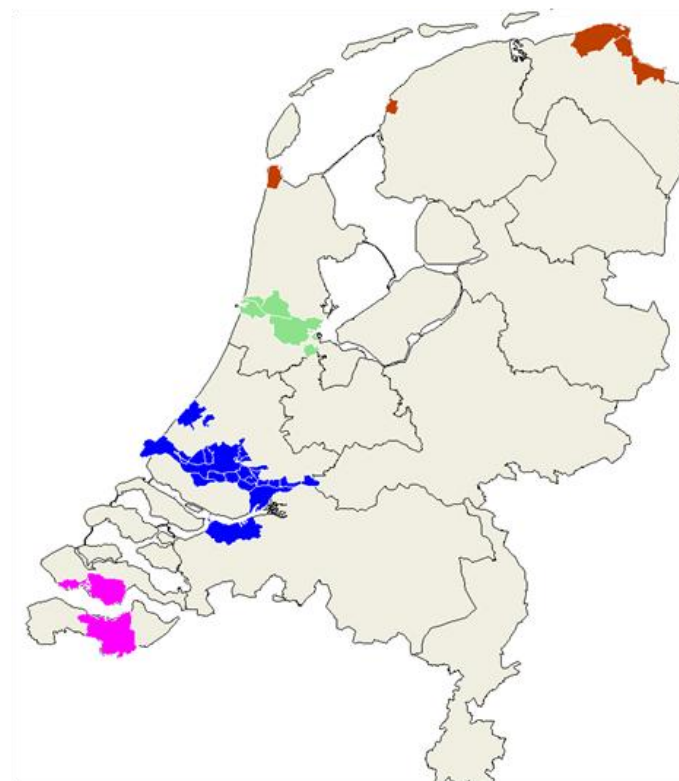
Zeehavengemeente: Gemeente die een zeehaven binnen haar gemeentegrenzen heeft.

Zeehavenlocatie: Locaties met activiteiten die een band hebben met de zeehaven en niet gelegen zijn in een zeehavengemeente, maar wel in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Dit kunnen terreinen zijn gelegen langs diep vaarwater waarop zeehavengerelateerde activiteiten plaatsvinden, maar ook locaties waar (hoofd)kantoren van bedrijven zitten, die een relatie met de zeehaven hebben. Enkele terreinen aan diep vaarwater in de Drechtsteden en locaties met kantoren van belangrijke zeehavengerelateerde bedrijven (bijvoorbeeld in Rhoon waar veel rederijkantoren gevestigd zijn), zijn voorbeelden van de toevoegingen die in dit onderzoek zijn gedaan.

Zeehavengebied: Verzameling van zeehavengemeentes (inclusief zeehavens en zeehaventerreinen) en zeehavenlocaties. Een zeehavengebied vormt een aaneengesloten gebied en is geografisch afgebakend door de nabijheid van de Noordzee. In principe wordt aangesloten bij de gebiedsdefinities zoals vastgesteld door de Nationale Havenraad, maar daar worden enkele zeehavenlocaties aan toegevoegd.

De geografische afbakening in combinatie met de sectorale afbakening zorgt ervoor dat de in Figuur B 1 benoemde activiteit III zeehavengerelateerde activiteiten in zeehavengebieden (III is inclusief I en II) het uitgangspunt van de Havenmonitor vormt. Op basis van de benoemde definities worden de zeehavengebieden afgebakend. De zeehavengebieden worden gevormd door de zeehavengemeentes en zeehavenlocaties, zoals te zien in Figuur B 3. In Tabel B 1 wordt weergegeven welke zeehavengemeenten en zeehavenlocaties gerekend worden tot deze zeehavengebieden.

Figuur B 3: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

Tabel B 1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

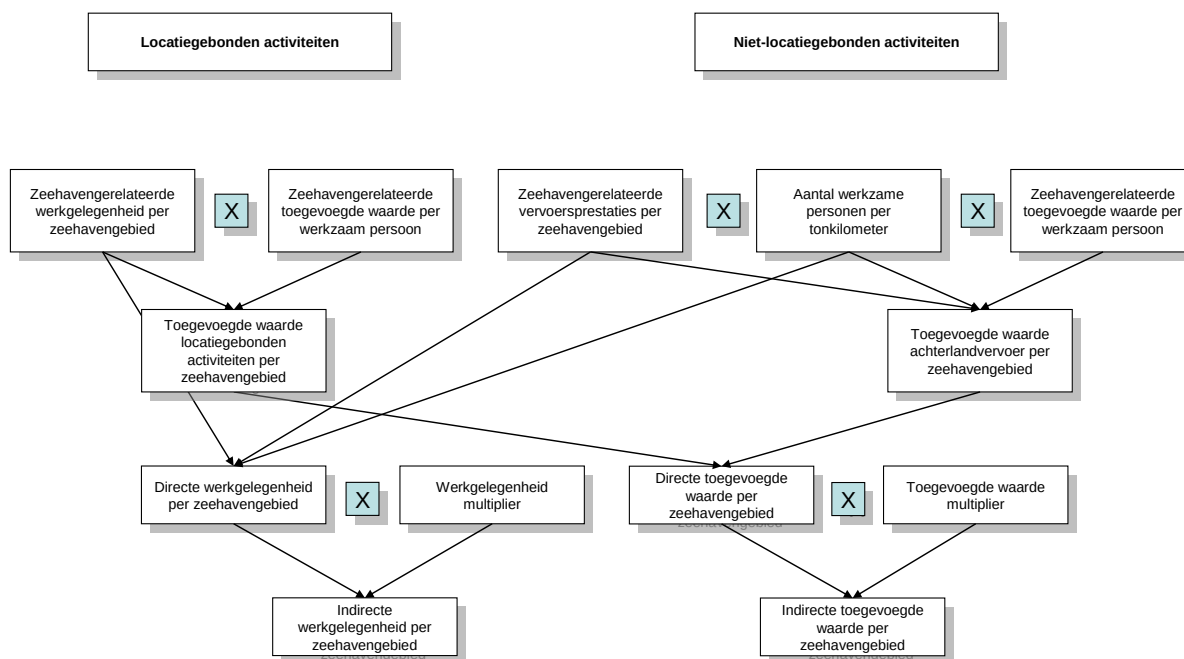
Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ IJmuiden	Velsen/ IJmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaardingen	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden (excl. Dordrecht)	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
					Gorinchem*	Overig Rijnmond	Albrandswaard		
					Hardinxveld- Giessendam*		Barendrecht		
					Hendrik-Ido- Ambacht*		Capelle aan den IJssel		
					Nieuw- Lekkerland*		Krimpen aan den IJssel		
					Papendrecht*		Lansingerland		
					Sliedrecht*		Ridderkerk		
				Zwijndrecht*		Spijkenisse			

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

Berekening werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De belangrijkste stappen van de methodiek voor de indicatoren werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn weergegeven in Figuur B 4. Om redenen van overzichtelijkheid zijn de hierna gespecificeerde tussenstappen (in het bijzonder correcties en aanpassingen voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen) niet in het schema opgenomen.

Figuur B 4: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek voor werkgelegenheid en toegevoegde waarde

Bron: RebelGroup/mtbs

Bovenstaande figuur geeft het basisprincipe van de gebruikte onderzoeksmethode weer. Voor de locatiegebonden activiteiten is de bepaling van de (directe) toegevoegde waarde (TW) het resultaat van de vermenigvuldiging van de sectorspecifieke toegevoegde waarde per werkzame persoon (TW/WP) met de overeenkomstige zeehavengerelateerde werkgelegenheid. De directe toegevoegde waarde voor de niet-locatiegebonden activiteiten is bepaald middels de

per zeehavengemeente gegenereerde vervoersprestaties. Sommatie van beide delen (locatie- en niet-locatiegebonden) resulteert in een raming van de totale, directe toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gecreëerd binnen de Nederlandse zeehavengebieden. De vermenigvuldiging van deze cijfers met toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers per havengebied leidt tot de berekening van (indicatieve) indirecte effecten.

Locatiegebonden activiteiten

Vaststellen werkgelegenheidscijfers

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en Vestigingen (LISA). De gegevens afkomstig van deze informatiebron laten nationale vergelijkbaarheid toe, daar de input hiervan afkomstig is uit de Regionale Vestigingsregisters.

De Regionale Registerhouders hanteren verschillende peildata, waardoor enige verschillen kunnen optreden tussen de havens. De peildata per haven zijn gegeven in onderstaande tabel.

Tabel B 2: Overzicht van peildata

Noordelijke zeehavens	Peildatum	Rijn- en Maasmond	Peildatum	Scheldebekken	Peildatum
Harlingen	1 april	Rotterdam	1 januari	Vlissingen	1 mei
Eemsmond	1 april	Schiedam	1 januari	Borsele	1 mei
Delfzijl	1 april	Vlaardingen	1 januari	Terneuzen	1 mei
Den Helder	1 januari	Maassluis	1 januari		
Noordzeekanaalgebied	Peildatum	Overig Rijnmond	1 januari		
Amsterdam	1 januari	Drechtsteden	1 januari		
Beverwijk	1 april	Dordrecht	1 januari		
Velsen/IJmuiden	1 april	Moerdijk	1 april		
Zaanstad	1 april	Scheveningen	1 januari		

Bron: LISA

Conform Havenmonitor 2006 tot en met 2011, zijn de werkgelegenheidscijfers van 2012 op bedrijfsvestigingenniveau opgevraagd en aan de havenbeheerders voorgelegd ter controle en aanpassing. Hierdoor hebben alle havenbeheerders helder inzicht gehad in de opbouw van de werkgelegenheid in hun zeehavengebied en zijn ze in staat gesteld gericht niet-direct-zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen te schrappen. Tevens hebben ze bedrijfsvestigingen

kunnen toevoegen die wel direct zeehavengerelateerd zijn maar om bepaalde redenen, zoals verkeerde SBI-codering in het LISA-bestand, niet waren opgenomen in de aangeboden lijst bedrijfsvestigingen. De hierboven beschreven aanpak heeft er toe geleid dat de 'ruwe data' van LISA op zeer consistente wijze is gecontroleerd en aangepast.

Bepalen toegevoegde waarde

De locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is bepaald door de toegevoegde waarde per werkzaam persoon (TW/WP) te vermenigvuldigen met de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in de haven. De toegevoegde waarde per sector, volgens de input-output tabellen van het CBS voor de onderzoeksperiode, wordt gedeeld door het aantal arbeidsplaatsen in deze sector, en vervolgens vermenigvuldigd met een regiocorrectie die het verschil in productiviteit per regio en per bedrijfsklasse reflecteert; deze correctie is gerelateerd aan de grootte en de kapitaalintensiviteit van de in de regio gevestigde bedrijven.

De vermenigvuldiging van de toegevoegde waarde cijfers per werkzame persoon en per sector met het voor productiviteit gecorrigeerde totale aantal arbeidsplaatsen levert het directe toegevoegde waarde cijfer, in absolute termen uitgedrukt.

De transport- en distributiesector is onder te verdelen in zowel locatie- als niet-locatiegebonden activiteiten. Locatiegebonden zijn die activiteiten waarvoor de vestigingsplaats relevant is voor de bedrijfsvoering (te weten 'Zeevaart'⁷, de passagiersvaart en veerdiensten (op binnenwateren)⁸ en 'Dienstverlening ten behoeve van het vervoer'). De toegevoegde waarde van deze activiteiten wordt bepaald als onder 'locatiegebonden activiteiten'.

Consistentie van methode

Voor de Havenmonitor 2012 is dezelfde methodiek toegepast en zijn dezelfde bronnen gebruikt als in Havenmonitor 2006 tot en met 2011.

⁷ Hoewel 'Zeevaart' in de strikte betekenis van het woord geen locatiegebonden activiteit is, is er evenmin sprake van achterlandvervoer. Anders dan de 'Binnenvaart', het 'Wegvervoer' en het 'Spoorvervoer', is 'Zeevaart' in het algemeen wel gebonden aan vestigingen in een van de zeehavengemeenten. De 'Zeevaart' is daarom als locatiegebonden activiteit behandeld.

⁸ Ook de passagiersvaart en veerdiensten op binnenwateren wordt beschouwd als locatiegebonden activiteit, omdat hier evenmin sprake is van achterlandvervoer. Om te voorkomen dat het vervoer van personen met rondvaartboten en watertaxi's over havens, grachten en andere binnenwateren zou worden meegerekend, hebben de havenbeheerders hiervoor een negatieve correctie aangebracht op de LISA-cijfers.

In de Havenmonitor 2012 geen majeure aanpassingen plaatsgevonden in de methode; de berekeningsmethode is gelijk aan het voorgaande jaar. Wijzigingen die zijn toegepast hebben betrekking op een andere inschatting van de toegevoegde waarde per persoon voor de sectoren overslag, opslag en dienstverlening aan het vervoer.

Het CBS rapporteert de gegevens over toegevoegde waarde vanaf 2010 in iets gewijzigde categorieën. Dit betekent dat in de Havenmonitor enkele subsectoren niet meer op dezelfde manier te relateren zijn aan de CBS gegevens, een duidelijk voorbeeld daarvan is het verschil dat voorheen gemaakt werd tussen dienstverlening aan het vervoer over land en aan het vervoer over water. Om consistentie te behouden is de Havenmonitor voor 2009 opnieuw berekend, gebaseerd op de nieuwe indeling van het CBS. De verschillen die ontstonden tussen de berekening met de oude en de nieuwe methode zijn vervolgens gecompenseerd met een correctiefactor voor elke SBI code die in de Havenmonitor gebruikt wordt. Dit heeft geleid tot een aanpassing in de correctietabel waarin gecorrigeerd wordt voor locatie, activiteit en bedrijfsgrootte: deze tabel bevat nu ook een correctie voor de nieuwe CBS indeling.

Niet-locatiegebonden activiteiten

Veel transportbedrijven zijn voor hun bedrijfsvoering niet noodzakelijk aan één bepaalde locatie gebonden. Hoge kosten of gebrek aan ruimte kunnen voor deze bedrijven overwegingen zijn om zich buiten de haven of stad te vestigen. Daarmee verdwijnt (een deel van) de werkgelegenheid uit de betreffende gemeente, hoewel de activiteit van het bedrijf wel degelijk door de aanwezigheid van de haven wordt beïnvloed. De door LISA geregistreerde werkgelegenheid (op basis van postcode en sbi-code afbakening) als toedelingscriterium van de toegevoegde waarde is om die reden hier minder toereikend. Daarom is voor de volgende activiteiten gekozen voor toedeling op basis van het zeehavengerelateerde deel van de 'aan de zeehavengemeente' geleverde vervoersprestaties door transportondernemingen:

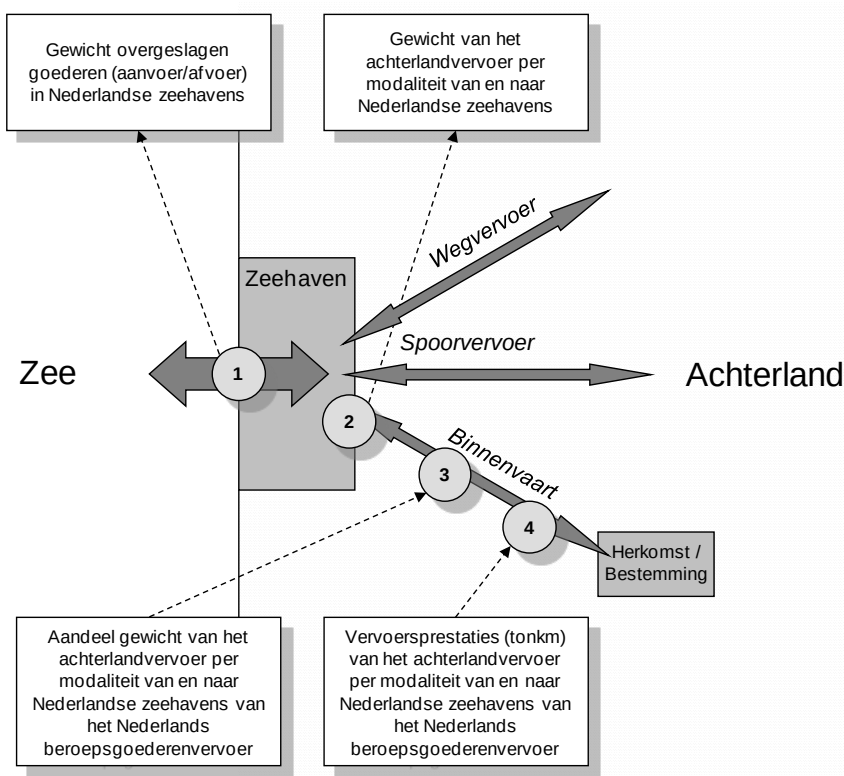
- Goederenvervoer per spoor;
- Goederenvervoer over de weg;
- Vervoer via pijpleidingen;
- Binnenvaart (bestaande uit vrachtvaart en tankvaart).

Berekening van de vervoersprestaties

De vervoersprestatie is gedefinieerd als de combinatie van het vervoerde gewicht vermenigvuldigd met de vervoersafstand van de goederen, uitgedrukt in ladingtonkilometers. De vervoersprestatie is berekend voor het Nederlands beroepsgoederenvervoer, in binnen- en buitenland. Het gaat hier om het *Nederlandse* aandeel, omdat het nationaal product gebaseerd is op de bijdragen van Nederlandse bedrijven, en om *beroepsgoederenvervoer* omdat het eigen

vervoer van bedrijven al is toegerekend aan de sector waarin het bedrijf is ingedeeld. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties wordt gebruik gemaakt van het NEAC model waarvan de methodiek hieronder beschreven wordt. Figuur B 5 illustreert hoe de vervoersprestaties, uitgedrukt in gerealiseerde tonkilometers, kunnen worden afgeleid.

Figuur B 5: Globale illustratie afleiding zeehavengebonden vervoersprestaties

Bron: Rebel Group obv NEA

Toelichting bij de toegepaste berekeningsmethode

De op te leveren informatie betreft de aanvoer en afvoer in tonnage en tonkilometers per modaliteit (zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart) per goederensoort (in 10 hoofdcategorieën, NSTR genoemd). Onderstaand worden de stappen in de berekening nader toegelicht.

Stap 1. Bepalen gewicht overgeslagen goederen (aanvoer/afvoer) in Nederlandse zeehavens

Uit de CBS-publicatiebestanden⁹ “zeevaart” is bekend hoeveel gewicht er per Nederlandse haven per goederensoort wordt overgeslagen voor zowel de aanvoer als afvoer. Dit bestand vormt het vertrekpunt voor de verdere bepaling van de vervoersprestaties. Hiertoe worden gegevens uit diverse bronnen toegevoegd aan het basisbestand zoals bepaald in deze Stap 1.

Stap 2. Bepalen gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens

In de NEAC-statistieken staat de herkomst en bestemming van goederenstromen per goederensoort, inclusief de haven waar het is overgeslagen. Deze gegevens maken een verdeling van overgeslagen goederen in havens naar de verschillende modaliteiten voor het voor- en natransport in het achterland (wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart). In de Rotterdamse haven bijvoorbeeld geldt een ‘modal split’ van 45% over de weg, 8% over het spoor en 47% over de binnenvaart.

Het hierboven beschreven NEAC-bestand is in Stap 2 gekoppeld aan het bestand zoals bepaald in Stap 1. Dit resulteert in een bestand waarin per haven per goederensoort het gewicht van de binnenkomende en uitgaande goederen is opgenomen. Tevens is in dit bestand ook bekend met welke modaliteit deze in- en uitgaande goederen van of naar het achterland zijn vervoerd.

Stap 3. Bepalen aandeel gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

De Havenmonitor neemt uitsluitend de vervoersprestaties in rekening die zijn gerealiseerd door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer. De tabellen die in Stap 2 gegenereerd zijn, omvatten het totaal aan vervoerde goederen. In deze Stap 3 wordt aan de hand van de Publicatiebestanden Binnenvaart (bron: CBS) en de Basisbestanden Goederenvervoer (bron: NEA) het aandeel van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer berekend.

⁹ De CBS-publicatiebestanden worden vaak gebruikt bij het maken van goederenvervoerstatistieken en zijn beschikbaar voor de modaliteiten zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart.

Stap 4. Bepalen vervoersprestaties (tonkm) van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

Om tot de vervoersprestaties te komen, dienen de vervoerde gewichten per modaliteit door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer vermenigvuldigd te worden met de afstand naar hun herkomst of bestemming.

Voor het bepalen van de afstand naar de herkomst en bestemming is gebruik gemaakt van de Publicatiebestanden Wegvervoer, Spoorvervoer en Binnenvaart (bron: CBS). In deze publicatiebestanden staat het vervoerde gewicht en de vervoersprestaties in tonkilometers per verkeersgebied. Hieruit is een gemiddelde afstand berekend. De gemiddelde afstand per haven is vervolgens gekoppeld aan de gewichten van de vervoerde goederen zoals bepaald in Stap 3. Het gewicht is vermenigvuldigd met de gemiddelde afstand hetgeen resulteert in het aantal tonkilometers.

Berekening van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De berekening van de directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde is toegepast conform de Havenmonitor 2008. Hieronder staat een beschrijving van deze methodiek. Voor het *wegvervoer* zijn de totale Nederlandse vervoersprestaties en nationale werkgelegenheidscijfers beschikbaar. Op basis hiervan kan een nationaal gemiddeld aantal arbeidsplaatsen per ladingtonkilometer berekend worden welke na vermenigvuldiging met de vervoersprestatie per zeehavengebied in het wegvervoer resulteert in het aantal arbeidsplaatsen in het wegvervoer per zeehavengebied.

De bijbehorende toegevoegde waarde wordt vervolgens bepaald door het aantal arbeidsplaatsen per zeehavengebied in het wegvervoer te vermenigvuldigen met de toegevoegde waarde per persoon in het goederenvervoer, zoals bepaald aan de hand van Nationale Input/Output tabellen. Deze berekeningsmethode is hieronder als formule weergegeven.

$$WP_{i,j} = \frac{VP_{i,j}}{VP_{i,NL}} * WP_{i,NL}$$

$$TW_{i,j} = WP_{i,j} * TW - WP_{i,NL}$$

Omdat wegvervoer de helft van de niet-locatiegebonden werkgelegenheid genereert, is de beschikbaarheid van gegevens voor deze modaliteit leidend genomen voor de verdere berekeningen. Voor de *binnenvaart* was deze berekeningsmethode gemakkelijk toe te passen, omdat daarvoor ook het aantal arbeidsplaatsen en vervoersprestatie op nationaal niveau beschikbaar zijn.

Voor het *spoorvervoer* zijn geen gegevens beschikbaar voor zowel het aantal arbeidsplaatsen als toegevoegde waarde in Nederland. Hierdoor is in Havenmonitor 2006 gekozen om voor deze modaliteit een ‘bottum-up’ aanpak toe te passen om het aantal arbeidsplaatsen te bepalen. Gezien het feit dat het aantal bedrijven dat actief in deze markt is zeer beperkt is en daardoor via de Kamer van Koophandel en jaarverslagen van de bedrijven de aantallen arbeidsplaatsen en het vervoerd volume verkregen kunnen worden, is dit goed mogelijk. In combinatie met de nationale vervoersprestaties van goederenvervoer per spoor wordt vervolgens het aantal arbeidsplaatsen per ladingtonkilometer vastgesteld.

Voor het vervoer per *pijpleiding* zijn direct cijfers beschikbaar van het CBS aangaande arbeidsplaatsen en toegevoegde waarde. Uit de nationale Input/Output tabellen is de toegevoegde waarde in heel Nederland voor deze sector te bepalen en het aantal arbeidsplaatsen in het vervoer per pijpleiding volgt uit nationale arbeidsvolume cijfers. Vervolgens is net als in voorgaande jaren verondersteld dat 50% van de totale vervoersprestatie als zeehavengerelateerd is te bestempelen en geheel is toe te schrijven aan Rotterdam. Als gevolg van deze aanname zijn arbeidsplaatsen en toegevoegde waarde op nationaal niveau voor 50% toegekend aan Rotterdam.

Correcties voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen

Zoals vermeld is de grootte van bedrijven alsmede hun regionale ligging van invloed op de bepaling van de locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde. Uit de Regionaal Economische Jaarcijfers (REJ) van het CBS blijkt dat er verschillen zijn in toegevoegde waarde per arbeidsplaatsen per regio. Uit deze regionale cijfers is een factor per regio te berekenen waarmee het landelijke aantal is te vermenigvuldigen om tot regionale cijfers te komen. Uiteindelijk is ervoor gekozen om één enkele, exacte correctiefactor per gebied per activiteit uit te rekenen. Deze factor vertegenwoordigt dus beide correcties: bedrijfsgrootte en locatie. Deze factor is verondersteld gelijk te blijven gedurende alle jaren, wat impliceert dat over de voorbije jaren heen de verhouding arbeidsplaatsen per bedrijfsgrootte-categorie constant is gebleven.

Bepaling indirecte samenhang

Voor de berekening van de indirecte effecten is, conform de voorgaande jaren, gebruik gemaakt van de techniek van Input/Output analyse (op basis van het Leontief vraagbepaalde Input/Output model). Het is echter hier gepast te benadrukken dat een dergelijke analysetechniek in principe niet geschikt is voor sectorale impactstudies voor bestaande economische activiteiten (want resulterend in dubbeltellingen indien hiervoor niet adequaat gecorrigeerd) en bovendien van een aantal belangrijke theoretische assumpties vertrekt. Zo gaat het Input/Output model er vanuit dat iedere extra vraag (impuls) automatisch leidt tot extra aanbod. Het aanbod is derhalve volledig flexibel (elastisch) verondersteld en past zich zonder extra kosten aan bij de vraag. De prijselasticiteit van de vraag is gelijk aan nul, terwijl de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan oneindig. Daarnaast veronderstelt het model een volledige complementariteit tussen alle input. Tussen de benodigde intermediaire inputs is geen onderlinge substitutie mogelijk en zijn er geen schaalvoordelen.

Deze theoretische assumpties maken voldoende duidelijk dat ramingen van indirecte effecten van zeehavengerelateerde activiteiten in de rest van de Nederlandse economie met de nodige omzichtigheid gelezen moeten worden.

Als statistische maat voor de verbondenheid van een sector met de Nederlandse economie kunnen multipliers worden gebruikt, met name om vergelijkingen met andere sectoren of het nationale gemiddelde te maken. De uit het model verkregen multipliers worden gebruikt voor het berekenen van de gevolgen van een vraagimpuls in een bepaalde sector op de vraag in andere sectoren.

Een multiplier van bijvoorbeeld 1,6 geeft aan dat behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,6 optreedt, elders in de economie. De effecten kunnen daarbij uitgedrukt zijn in termen van werkgelegenheid (werkgelegenheidsmultiplier) en/of toegevoegde waarde (toegevoegde waarde multiplier).

Naast deze ‘achterwaartse effecten’ bij toeleveranciers kunnen zich ook ‘voorwaartse effecten’ voordoen bij afnemers. In een afzonderlijke studie in het kader van de Havenmonitor 2005, de ‘Verkenning Voorwaartse Effecten’, is een eventuele onderschatting onderzocht van het economische belang van de havensector door het niet in kaart brengen van voorwaartse uitstralingseffecten bij afnemers. Voorts geeft deze Verkenning, op basis van representatieve casussen, een onderbouwd inzicht in de (on)mogelijkheden van bepaling van voorwaartse effecten, en dit vanuit een breder kader dan alleen het stramien van input-outputanalyse.

Behalve de voorwaartse en achterwaartse effecten bij toeleverende bedrijven is ook sprake van bestedingseffecten. Deze effecten bestaan uit de bestedingsimpuls door de werknemers. Op hun beurt zijn deze werknemers namelijk ook weer consument. Deze effecten zijn niet in deze berekening opgenomen, wat gebruikelijk is bij macro-economische analyses.

Berekening bedrijfsvestigingen

Voor de bedrijfsvestigingsdata wordt net als in de vorige edities van de Havenmonitor gebruik gemaakt van een eenduidig bronbestand, het LISA bestand. Dit bronbestand omvat alle economische indicatoren op bedrijfsvestigingsniveau. Met behulp van de nieuwe data uit het LISA-bestand zijn de “Havenmonitor-bedrijfsvestigingsbestanden” van vorig jaar aangevuld.

Het doel van LISA is het bijeenbrengen van regionale vestigingenregistraties met daaraan gekoppelde werkgelegenheidsgegevens tot een integraal, landsdekkend, uniform en consistent vestigingenregister met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Jaarlijks wordt dit register bijgewerkt op basis van de gegevens van de regionale registerhouders. Om het vestigingenbestand aan te vullen met actuele gegevens over werkgelegenheid wordt daarnaast jaarlijks een enquête uitgezet. Van de vestigingen met 100 en meer arbeidsplaatsen wordt de gehele populatie benaderd. Bij de vestigingen met minder dan 100 arbeidsplaatsen kan met een steekproef worden volstaan (10-100 WP: 50%, < 10 WP: 25%).

LISA hanteert de volgende definitie voor een bedrijfsvestiging: ‘Locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsbeoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel elk complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of

zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door minimaal 1 werkzaam persoon'. Ter vergelijking: De Kamers van Koophandel bestempelen een bedrijfsvestiging als iedere in het Handelsregister ingeschreven onderneming en rechtspersoon in Nederland. De door de regionale registers aangeleverde data volgen de gehanteerde definitie. Toch kan er sprake zijn van afwijkingen omdat sommige regionale registers uitgaan van vestigingsactiviteiten (kan zijn dat er meerdere activiteiten per bedrijfsvestiging zijn die apart in LISA worden geregistreerd). LISA probeert op landelijk niveau deze gegevens zoveel mogelijk te corrigeren, zodat er een uniform bestand bestaat.

Zoals reeds vermeld bij de werkgelegenheidscijfers wordt er in het LISA bestand geen uniforme peildatum gebruikt. De door regionale registerhouders gehanteerde peildata zijn te vinden in Tabel B 2. Om tot bedrijfsvestigingcijfers met één enkele peildatum te komen, is besloten de peildata van de economische indicatoren te verschuiven naar 1 juli.

Tijdens de controle door individuele havenbeheerders is geconstateerd dat de gegevens over vestigingen met 1 werkzame persoon niet goed te controleren zijn. Daarop is besloten om vestigingen die over de gehele tijdreeks 0 en/of 1 werkzame persoon hebben geregistreerd in principe buiten beschouwing te laten. Bedrijven die in de periode op enig moment wel meer dan 1 werkzame persoon kennen, maar over andere jaren 0 of 1 werkzame persoon zijn wel meegenomen in de analyse. Uitgangspunt is dat het onterecht zou zijn om een vestiging die op een bepaald moment bijvoorbeeld 10 arbeidsplaatsen kent, maar een jaar later slechts 1 werkzame persoon die vestiging in het ene jaar (WP=10) wel mee te tellen, maar in het daaropvolgende jaar (WP=1) niet mee te tellen. Het kan immers zo zijn dat het tijdelijk minder goed gaat met de vestiging, maar dat de vestiging nog steeds relevant is voor de haven.

In tegenstelling tot het Handelsregister zijn de publieke organisaties in LISA wel vertegenwoordigd doordat ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars worden geregistreerd, terwijl een full time werkzame persoon¹⁰ gemiddeld 12 uur per week of meer werkzaam is waarbij het Handelsregister uit gaat van 15 uur. In beide bestanden zijn lege BV's en overige vestigingen uit de categorie zakelijk beheer, alsmede rechtspersonen zoals verenigingen en stichtingen waar geen economische activiteit verricht wordt, niet opgenomen.

Berekening private investeringen

De indicator 'Investerings in de Nederlandse zeehavens' biedt een bijkomend inzicht in de economische ontwikkeling van de relevante zeehavengebieden en bedrijven in zeehavengerelateerde sectoren.

Een toename van de investeringen geeft aan dat bedrijven de activiteiten in het havengebied willen continueren, terwijl een afname een indicatie *kan* zijn voor (relatieve) achteruitgang van het gebied. In het laatste geval kunnen andere gebieden interessantere opties zijn geworden voor het accommoderen van

¹⁰ Basis voor indeling vestigingen naar grootte-klasse

bedrijfsactiviteiten. Een afname van de investeringen betekent echter niet per definitie een (relatieve) achteruitgang van het gebied. Een jaar met minder investeringen hoeft dit namelijk nog niet te impliceren, omdat het niveau van investeringen jaarlijks kan verschillen. Het bedrijfsleven investeert het ene jaar meer dan het andere jaar. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de economische (wereld)situatie, de bedrijfseconomische situatie, de economische levensduur van de activa en innovaties.

Investeringsactiviteiten creëren tijdelijke werkgelegenheid om de betreffende activa te bouwen en te vervangen. Eveneens kunnen de investeringen gericht zijn op het creëren van structurele werkgelegenheid, maar dat is sterk afhankelijk van het type investering (nieuw, uitbreidings- of vervangingsinvesteringen).

Voor de Havenmonitor 2011 is voor het eerst gekeken naar zowel de private als de publieke investeringen in de zeehavengebieden. De gehanteerde methodiek voor de reeks publieke investeringen is reeds toegelicht bij de betreffende tabellen. Bij private investeringen gaat het om investeringen in vaste activa van ondernemingen (materiële of immateriële activa die langer dan een jaar in het productieproces worden gebruikt), investeringen die direct gericht zijn op de prestaties van de eigen onderneming. Hiervoor is gebruik gemaakt van de CBS-investeringsstatistieken voor het in kaart brengen van de private investeringen in Nederland. Hiervoor is aan het CBS gevraagd om de investeringen in kaart te brengen op basis van de sector- en gebiedsafbakening, gehanteerd in dit onderzoek.

Het CBS heeft vanaf het jaar 2000 investeringsstatistieken in gedetailleerde vorm beschikbaar. In deze rapportage zijn de investeringsstatistieken van 2000 tot en met 2011 verwerkt. Het detailniveau van de gegevens is echter beperkt. Door de geheimhoudingsverplichting van het CBS, die inhoudt dat geen individuele informatie onthuld mag worden, zijn de investeringen op een aggregatieniveau gepresenteerd waarbij zoveel mogelijk informatie toegankelijk blijft. Zelfs dan is het in enkele gevallen niet mogelijk om de investeringen weer te geven als gevolg van de geheimhoudingsverplichting. Daarnaast worden cijfers niet beschikbaar gesteld indien ze niet voldoen aan de gehanteerde betrouwbaarheidsmarge zoals die door het CBS wordt gehanteerd.

Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten

SBI'08 code	Omschrijving '08	Omschrijving in HM	IO Nummer	IO Omschrijving
	Visserij, kweken van vis en schaaldieren			
0311	Zee- en kustvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0312	Binnenvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0321	Kweken van vis en schaaldieren	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
	Aardolie en aardgas			
0610	Winning van aardolie	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0620	Winning van aardgas	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0910	Dienstverlening ten behoeve van de aardolie- en aardgaswinning	Overig	8	Aardolie- en aardgaswinning
	Winning van zand, grind, klei, zout e.d.			
0812	Winning van zand, grind en klei	Overig	9	Delfstoffenwinning overig
	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken			
1020	Visverwerking	Voedingsmiddelenindustrie	11	Visverwerking
104101	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
104102	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1042	Vervaardiging van margarine en overige spijsvetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1061	Vervaardiging van meel (geen zetmeel)	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1062	Vervaardiging van zetmeel	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1091	Vervaardiging van veevoeders	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10821	Verwerking van cacao	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10822	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1083	Verwerking van koffie en thee	Voedingsmiddelenindustrie	16	Koffiebranderijen en theepakkerijen
1089	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen n.e.g.	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
	Houtindustrie			
16101	Zagen en schaven en overige primaire houtbewerking	Overig	22	Hout, kurk, riet en vlechtwerk
	Vervaardiging van papier en karton			
1712	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton
17121	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton
17122	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking	Overig	23	Pulp, papier en karton
17129	Vervaardiging van papier en karton (geen grafisch en niet voor verpakking)	Overig	23	Pulp, papier en karton

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie			
19201	Aardolieraaffinage	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes
19202	Aardolieverwerking (geen raffinage)	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes
	Vervaardiging van chemische producten			
2011	Vervaardiging van industriële gassen	Chemische industrie	28	Chemie basis
2012	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen	Chemische industrie	28	Chemie basis
201302	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën	Chemische industrie	29	Chemie anorganisch
20141	Vervaardiging van petrochemische producten	Chemische industrie	30	Petrochemie
201499	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën (geen petrochemische producten)	Chemische industrie	30	Petrochemie
2015	Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Chemische industrie	31	Kunstmest
2016	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm	Chemische industrie	31	Kunstmest
2020	Vervaardiging van verdelgsmiddelen en overige landbouwchemicaliën	Chemische industrie	31	Kunstmest
2052	Vervaardiging van lijm en bereide kleefmiddelen	Chemische industrie	32	Chemie eind
2053	Vervaardiging van etherische oliën	Chemische industrie	32	Chemie eind
205903	Vervaardiging van overige chemische producten n.e.g.	Chemische industrie	32	Chemie eind
2222	Vervaardiging van verpakkingsmiddelen van kunststof	Chemische industrie	33	Rubber en kunststof
	Vervaardiging van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten			
23611	Vervaardiging van producten van beton voor de bouw en van kalkzandsteen	Overig	34	Bouwmaterialen
2363	Vervaardiging van stortklare beton	Overig	34	Bouwmaterialen
2391	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen	Overig	34	Bouwmaterialen
2399	Vervaardiging van overige producten van beton, gips en cement	Overig	34	Bouwmaterialen
	Vervaardiging van metalen in primaire vorm			
2410	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen	Basismetalemetaalproductenindustrie en	35	Basismetale
2420	Vervaardiging van stalen buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor	Basismetalemetaalproductenindustrie en	35	Basismetale
2433	Koudervormen en koudfelsen	Basismetalemetaalproductenindustrie en	35	Basismetale
2434	Koudtrekken van draad	Basismetalemetaalproductenindustrie en	35	Basismetale
2441	Vervaardiging van edele metalen	Basismetalemetaalproductenindustrie en	35	Basismetale

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

2442	Vervaardiging van aluminium	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	35	Basismetaal
2445	Vervaardiging van overige non-ferrometalen	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	35	Basismetaal
	Vervaardiging van producten van metaal				
2511	Vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	36	Metaalprodukten
2529	Vervaardiging van metalen tanks en reservoirs	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	36	Metaalprodukten
2561	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	36	Metaalprodukten
2562	Algemene metaalbewerking	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	36	Metaalprodukten
2591	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen	Basismetaal- metaalproductenindustrie	en	36	Metaalprodukten
	Vervaardiging van machines en apparaten				
2790	Vervaardiging van overige elektrische apparatuur	Overig		40	Overige elektrische machines en apparaten
2811	Vervaardiging van motoren en turbines	Overig		37	Machines en apparaten
2822	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen	Overig		37	Machines en apparaten
	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers				
29201	Carrosseriebouw	Transportmiddelenindustrie		43	Auto-industrie
29202	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers	Transportmiddelenindustrie		43	Auto-industrie
	Vervaardiging van transportmiddelen				
3011	Bouw van schepen en drijvend materieel (geen sport- en recreatievaartuigen)	Transportmiddelenindustrie		44	Scheepbouw
3012	Bouw van sport- en recreatievaartuigen	Transportmiddelenindustrie		44	Scheepbouw
3315	Reparatie en onderhoud van schepen	Transportmiddelenindustrie		44	Scheepbouw
	Milieudienstverlening				
383102	Sloop van schepen, witgoed, computers e.d.	Overig		49	Voorbereiding tot recycling
383202	Voorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)	Overig		49	Voorbereiding tot recycling
3821	Behandeling van afval	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening		98	Milieudienstverlening bedrijven
	Bouwnijverheid				
4291	Natte waterbouw	Overig		54	Grond-, water- en wegenbouw
	Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen				
45193	Handel in en reparatie van aanhangwagens en opleggers (geen	Groothandel		58	Autogroothandel

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

	caravans)			
	Groothandel en handelsbemiddeling			
46211	Groothandel in granen	Groothandel	61	Groothandel
46218	Groothandel in akkerbouwproducten en veevoeder algemeen assortiment	Groothandel	61	Groothandel
46219	Groothandel in overige akkerbouwproducten	Groothandel	61	Groothandel
46311	Groothandel in groenten en fruit	Groothandel	61	Groothandel
46312	Groothandel in consumptie-aardappelen	Groothandel	61	Groothandel
4634	Groothandel in dranken (geen zuivel)	Groothandel	61	Groothandel
46382	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren	Groothandel	61	Groothandel
46496	Groothandel in sportartikelen (geen watersport)	Groothandel	61	Groothandel
46711	Groothandel in vaste brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46712	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46713	Groothandel in minerale olieproducten (geen brandstoffen)	Groothandel	61	Groothandel
46721	Groothandel in metaalertsen	Groothandel	61	Groothandel
46722	Groothandel in ferrometalen en -halfabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46723	Groothandel in non-ferrometalen en -halfabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46731	Groothandel in hout en plaatmateriaal	Groothandel	61	Groothandel
46735	Groothandel in zand en grind	Groothandel	61	Groothandel
46751	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor industriële toepassing	Groothandel	61	Groothandel
46752	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen	Groothandel	61	Groothandel
467691	Groothandel in overige intermediaire producten n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
46772	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen	Groothandel	61	Groothandel
46691	Groothandel in intern transportmaterieel	Groothandel	61	Groothandel
46697	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen	Groothandel	61	Groothandel
46699	Groothandel in overige machines en apparaten voor industrie en handel n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
	Vervoer over water			
5010	Zee- en kustvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Zeevaart	67	Zeevaart
50201	Zee- en kustvaart (vracht- en tankvaart; geen sleepvaart)	Zeevaart	67	Zeevaart
50202	Zee- en kustsleepvaart	Zeevaart	67	Zeevaart
5030	Binnenvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50401	Binnenvaart (vrachtvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50402	Binnenvaart (tankvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

50403	Binnenvaart (sleep- en duwvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
	Dienstverlening t.b.v. het vervoer			
52241	Laad-, los- en overslagactiviteiten voor zeevaart	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water
52242	Laad-, los- en overslagactiviteiten niet voor zeevaart	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52101	Opslag in tanks	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water
52102	Opslag in koelhuizen e.d.	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52109	Opslag in distributiecentra en overige opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
5222	Dienstverlening voor vervoer over water	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	71	Dienstverlening vervoer water
52291	Expeditieuren, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
52292	Weging en meting	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
	Verhuur en lease			
7712	Verhuur en lease van vrachtwagens, autobussen, caravans en aanhangwagens	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
7734	Verhuur en lease van schepen	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
773999	Verhuur en lease van overige machines en werktuigen en van overige goederen (geen automaten)	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
	Overige zakelijke dienstverlening			
812202	Industriële reiniging; reiniging van kachels, boilers ed	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
35111	Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35112	Productie van elektriciteit door windenergie	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35113	Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3512	Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3513	Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3514	Handel in elektriciteit en in gas via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
	Beveiliging en opsporing			
8010	Particuliere beveiliging	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
8020	Beveiliging via beveiligingssystemen	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
	Overheid			

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2012

8411	Algemeen overheidsbestuur (alleen zeehavengerelateerd)	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	89	Algemeen bestuur, rijk
8422	Defensie	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	92	Defensie
8424	Politie	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	91	Overig algemeen bestuur en sociale verzekering
8425	Brandweer	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	90	Algemeen bestuur, gemeente
	Belangenorganisaties					
9411	Bedrijfs- en werkgeversorganisaties	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	102	Dienstverlening overig
9412	Beroepsorganisaties	Zakelijke en dienstverlening	niet	zakelijke	102	Dienstverlening overig
	Vervoer over land					
4920	Goederenvervoer per spoor	Spoorvervoer			65	Goederenvervoer
4941	Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)	Wegvervoer			65	Goederenvervoer
4950	Transport via pijpleidingen	Pijpleiding			66	Vervoer via pijpleidingen
	Overig					
2662	Lafarge (delfzijl)	Overig			34	Bouwmaterialen
45191	NISSAN (amsterdam)	Groothandel			58	Autogroothandel

